

GMINA WYRZYSK

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA GMINY WYRZYSK NA LATA 2004 - 2011

grudzień 2004r.

Wykonywano na zlecenie:
Urzędu Miejskiego w Wyrzysku

Wykonawca:
Arcadis Ekokonrem Sp. z o.o.
O/Katowice
Al. Korfantego 51
40-161 Katowice
tel. (32) 2581738

Główni autorzy opracowania:
Wanda Zaworska-Matuga
Katarzyna Kobiela
Marcin Moczulski
Jarosław Zarzycki

Uchwała Nr XXVI/174/04
Rady Miejskiej w Wyrzysku
z dnia 28 grudnia 2004 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Wyrzysk na lata 2004-2011” i „Planu Gospodarki Odpadami dla Gminy Wyrzysk na lata 2004-2015”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z zm.), w związku z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z zm.) oraz art. 14 ust. 6 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628 z zm.), po zaopiniowaniu przez Zarząd Województwa Wielkopolskiego i Zarząd Powiatu Pilskiego – Rada Miejska w Wyrzysku uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyrzysk na lata 2004-2011” stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Przyjmuje się „Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Wyrzysk na lata 2004-2015” stanowiący załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Wyrzyska.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICĄCY RADY

Roman Łuka

Spis treści:

1 WSTĘP.....	9
1.1 Podstawa prawna opracowania i forma realizacji zamówienia.....	9
1.2 Ogólna charakterystyka gminy.....	9
1.2.1 Informacje ogólne	9
1.2.2 Użytkowanie gruntów.....	12
1.2.3 Gospodarka.....	13
1.2.4 Układ komunikacyjny.....	13
1.3 Położenie geograficzne gminy, ukształtowanie powierzchni, geomorfologia.....	13
1.4 Metodyka tworzenia Programu	16
1.5 Koncepcja struktury Programu.....	16
1.6 Zawartość dokumentu "Programu ..."	17
2 ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU.....	19
2.1 Zasady polityki ekologicznej.....	19
2.2 Uwarunkowania wynikające z "Programu ochrony środowiska dla powiatu pilskiego".....	20
2.2.1 Zagrożenia środowiska w mieście i gminie Wyrzysk.....	20
2.2.2 Obszary priorytetowe z punktu widzenia działań w zakresie ochrony środowiska.....	21
2.3 Uwarunkowania wynikające ze "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk 2001-2010".....	22
2.4 Priorytetowe problemy ochrony środowiska w gminie.....	22
3 STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA DO 2011 ROKU.....	23
3.1 Nadrzędny cel "Programu ..."	23
3.2 Cele i zadania o charakterze systemowym.....	24
3.2.1 Przyszłościowy rozwój gminy w kontekście ochrony środowiska	24
3.2.2 Edukacja ekologiczna (EE).....	35
3.3 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody	39
3.3.1 Ochrona przyrody i krajobrazu (PK).....	39
3.3.2 Ochrona lasów (L).....	43
3.3.3 Ochrona gleb (GL).....	44
3.3.4 Ochrona zasobów kopalin (ZK).....	46
3.4 Jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne.....	49
3.4.1 Zasoby wodne (W)	49
3.4.2 Powietrze atmosferyczne (P).....	65
3.4.3 Hałas (H).....	70
3.4.4 Pola elektromagnetyczne (PE).....	72
3.4.5 Poważne awarie (AW).....	72
4 PLAN OPERACYJNY I ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU.....	74
4.1 Priorytety ekologiczne.....	74
4.2. Plan operacyjny na lata 2004 - 2007.....	75
4.3. Aspekty finansowe wdrażania Programu.....	83
4.3.1. Potencjalne źródła finansowania Programu	83
4.3.2. Ramy finansowe.....	83
4.3.3. Koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007.....	84
5. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM.....	86
5.1. Wprowadzenie.....	86
5.2. Instrumenty polityki ochrony środowiska.....	86
5.2.1. Instrumenty prawne.....	86
5.2.2. Instrumenty finansowe.....	89
5.2.3. Instrumenty społeczne.....	91
5.2.4. Instrumenty strukturalne.....	92
5.3. Upowszechnianie informacji o środowisku.....	93

5.4. Organizacja zarządzania środowiskiem.....	93
5.4.1. Ogólne zasady zarządzania środowiskiem.....	93
5.4.2. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska.....	94
5.4.3. Monitoring wdrażania Programu.....	96
5.4.4. Harmonogram wdrażania Programu	97
5.5. Główne działania w ramach zarządzania Programem	98
6. WYKAZ SKRÓTÓW.....	99
7. WYKORZYSTANE MATERIAŁY.....	101

Spis tabel

Tabela 1. Użytkowanie gruntów w gminie Wyrzysk	12
Tabela 2. Priorytety rozwoju gminy Wyrzysk.....	22
Tabela 3. Kompleksy przydatności rolniczej gruntów ornych w gminie Wyrzysk.....	26
Tabela 4. Struktura administracyjna gminy Wyrzysk.....	32
Tabela 5. Wykaz pomników przyrody w gminie Wyrzysk.....	40
Tabela 6. Wykaz zasobów kopalin pospolitych w gminie Wyrzysk (wg stanu na 31.12.2001 r.)	46
Tabela 7. Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP) na terenie gminy Wyrzysk.....	50
Tabela 8. Jakość zwykłych wód podziemnych badanych w sieci regionalnej na terenie gminy Wyrzysk w 2002 roku – na podstawie oceny zakresu rozszerzonego.....	52
Tabela 9. Odpływ jednostkowy i przepływy charakterystyczne z wielolecia (1951-1980) dla Łobzonki..	53
Tabela 10. Stan czystości rzek w latach 1998-2002.....	53
Tabela 11. Stan czystości jeziora Falmierowskiego.....	54
Tabela 12. Charakterystyka stacji uzdatniania wody w gminie Wyrzysk.....	56
Tabela 13. Stężenia zanieczyszczeń w ściekach.....	60
Tabela 14. Ładunki zanieczyszczeń.....	60
Tabela 15. Średnie wieloletnie wybranych cech klimatycznych (1971–1980).....	65
Tabela 16. Charakterystyka największych kotłowni w gminie Wyrzysk.....	66
Tabela 17. Charakterystyka małych elektrowni wodnych w gminie Wyrzysk.....	66
Tabela 18. Wynikowe klasy w strefie powiat pilski dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna w kryterium ochrony zdrowia.....	67
Tabela 19. Wynikowe klasy w strefie powiat pilski dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna w kryterium ochrony roślin.....	67
Tabela 20. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego w ramach monitoringu szczególnych uciążliwości (wg WIOŚ).....	71
Tabela 21. Edukacja ekologiczna - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007.	76
Tabela 22. Edukacja ekologiczna - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007, cd. .	77
Tabela 23. Dziedzictwo przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007.....	78
Tabela 24. Dziedzictwo przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007, c.d.....	79
Tabela 25. Zasoby wodne - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007.....	80
Tabela 26. Powietrze atmosferyczne - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007....	81
Tabela 27. Powietrze atmosferyczne - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007, c.d.	82
Tabela 28. Ramy finansowe realizacji "Programu ..." w latach 2004 - 2007.....	84
Tabela 29. Szacunkowe koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN).....	84
Tabela 30. Wskaźniki monitorowania celów Programu	97
Tabela 31. Harmonogram wdrażania "Programu ochrony środowiska ..."	97
Tabela 32. Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem	98

Spis map

Mapa 1. Położenie gminy Wyrzysk na tle powiatu pilskiego.....	10
Mapa 2. Najważniejsze elementy środowiska i infrastruktury gminy Wyrzysk.....	11
Mapa 3. Regiony fizyczno-geograficzne powiatu pilskiego.....	15
Mapa 4. Obszary prawnie chronione powiatu pilskiego.....	41
Mapa 5. Złoża surowców naturalnych na terenie powiatu pilskiego.....	47
Mapa 6. GZWP na terenie powiatu pilskiego.	51
Mapa 7. Stopień zwodociągowania gminy Wyrzysk na tle poszczególnych gmin powiatu pilskiego.....	57
Mapa 8. Stopień skanalizowania gminy Wyrzysk na tle poszczególnych gmin powiatu pilskiego.....	59

Spis rysunków

Rysunek 1. Struktura użytkowania gruntów w gminie Wyrzysk.....	12
Rysunek 2. Struktura prowadzonej działalności gospodarczej w gminie Wyrzysk.....	13
Rysunek 3. Układ „Programu ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004-2011”.....	18
Rysunek 4. Struktura użytków rolnych gminy Wyrzysk.....	25
Rysunek 5. Klasyfikacja użytków rolnych w gminie Wyrzysk wg klas bonitacyjnych.....	25
Rysunek 6. Schemat zarządzania Programem.....	95

Zagadnienia dotyczące gospodarki odpadami znajdują się w dokumencie „Planu gospodarki odpadami dla gminy Wyrzysk na lata 2004-2015”

1 WSTĘP

1.1 Podstawa prawna opracowania i forma realizacji zamówienia

Obowiązek sporządzenia gminnego programu ochrony środowiska, którego częścią składową jest gminny plan gospodarki odpadami wynika z ustawy "Prawo ochrony środowiska" z dnia 27 kwietnia 2001 r. (art. 17.1) i ustawy o odpadach z 27 kwietnia 2001r. (art. 14.).

Program Ochrony Środowiska dla gminy Wyrzysk został przygotowany w ramach zamówienia Starostwa Powiatowego w Pile na opracowanie „Programu Ochrony Środowiska Powiatu Pilskiego i Gmin Powiatu” (w oparciu o wynik postępowania prowadzonego przez Starostwo Powiatowe w Pile, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych /tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664, z późn. zm.). Na podstawie ww postępowania przetargowego w dniu 7 lipca 2003 roku zawarto umowę, pomiędzy Powiatem Pilskim a Arcadis Ekokonrem Sp. z o.o. z Wrocławia, wybraną na wykonawcę projektu.

Z kolei, projekt "Planu gospodarki odpadami dla gminy Wyrzysk" został opracowany w oparciu o Umowę z dnia 1 marca 2004 roku (nr Umowy OŚ-7610-1/04), zawartą pomiędzy Gminą Wyrzysk a Arcadis Ekokonrem Sp. z o.o. z Wrocławia.

Biorąc powyższe pod uwagę, dalsza część niniejszego dokumentu dotyczy "Programu ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 - 2011" i nie zawarto w nim zagadnień dotyczących gospodarki odpadami, gdyż znajdują się one w odrębnym dokumencie pt.: "Plan gospodarki odpadami dla gminy Wyrzysk na lata 2004-2015".

1.2 Ogólna charakterystyka gminy

1.2.1 Informacje ogólne

Gmina Wyrzysk zlokalizowana jest w północno-wschodniej części województwa wielkopolskiego. Administracyjnie wchodzi w skład powiatu pilskiego i zajmuje obszar o powierzchni 160,8 km² co stanowi 12,7% powiatu pilskiego. Zamieszkuje ją 14 576 osób. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 87 osób/km².

Od północy gmina Wyrzysk graniczy z gminą Łobżenica, od wschodu z gminami Kcynia i Sadki (powiat nakielski, woj. kujawsko-pomorskie), od południa z gminą Szamocin (powiat chodzieski) i gminą Gołańcz (powiat wągrowiecki), natomiast od zachodu z gminami Wysoka i Białośliwie. Głównym ośrodkiem administracyjnym jest miasto Wyrzysk. Przez teren gminy w kierunku wschód-zachód przebiega droga krajowa nr 10 relacji Bydgoszcz – Piła – Szczecin.

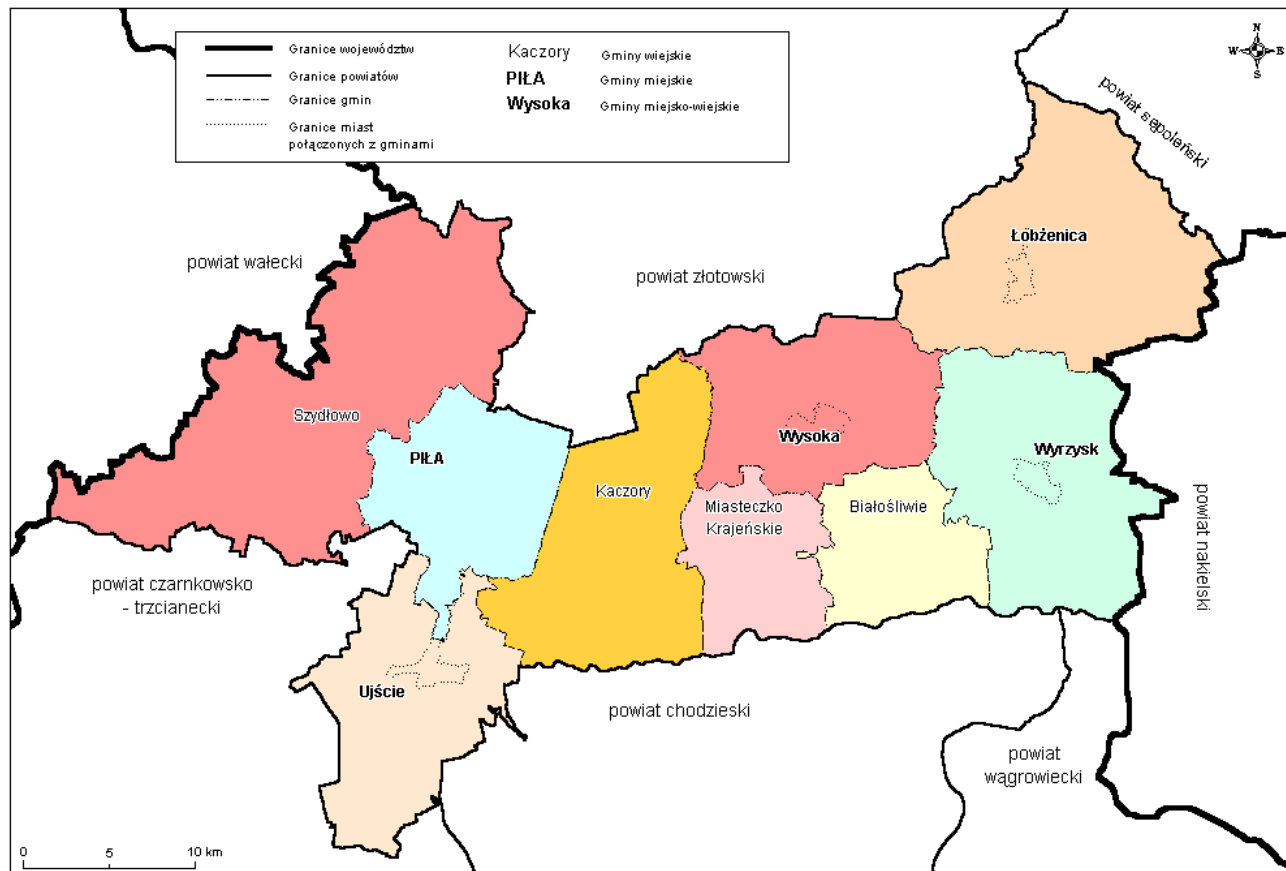
Przez południowy obszar gminy przebiega linia kolejowa Gorzów Wlkp. – Bydgoszcz ze stacją w Osieku n/Notecią.

Gmina Wyrzysk w całości pokrywa się z obszarem dorzecza Noteci. Rzeka Noteć stanowi południową granicę gminy.

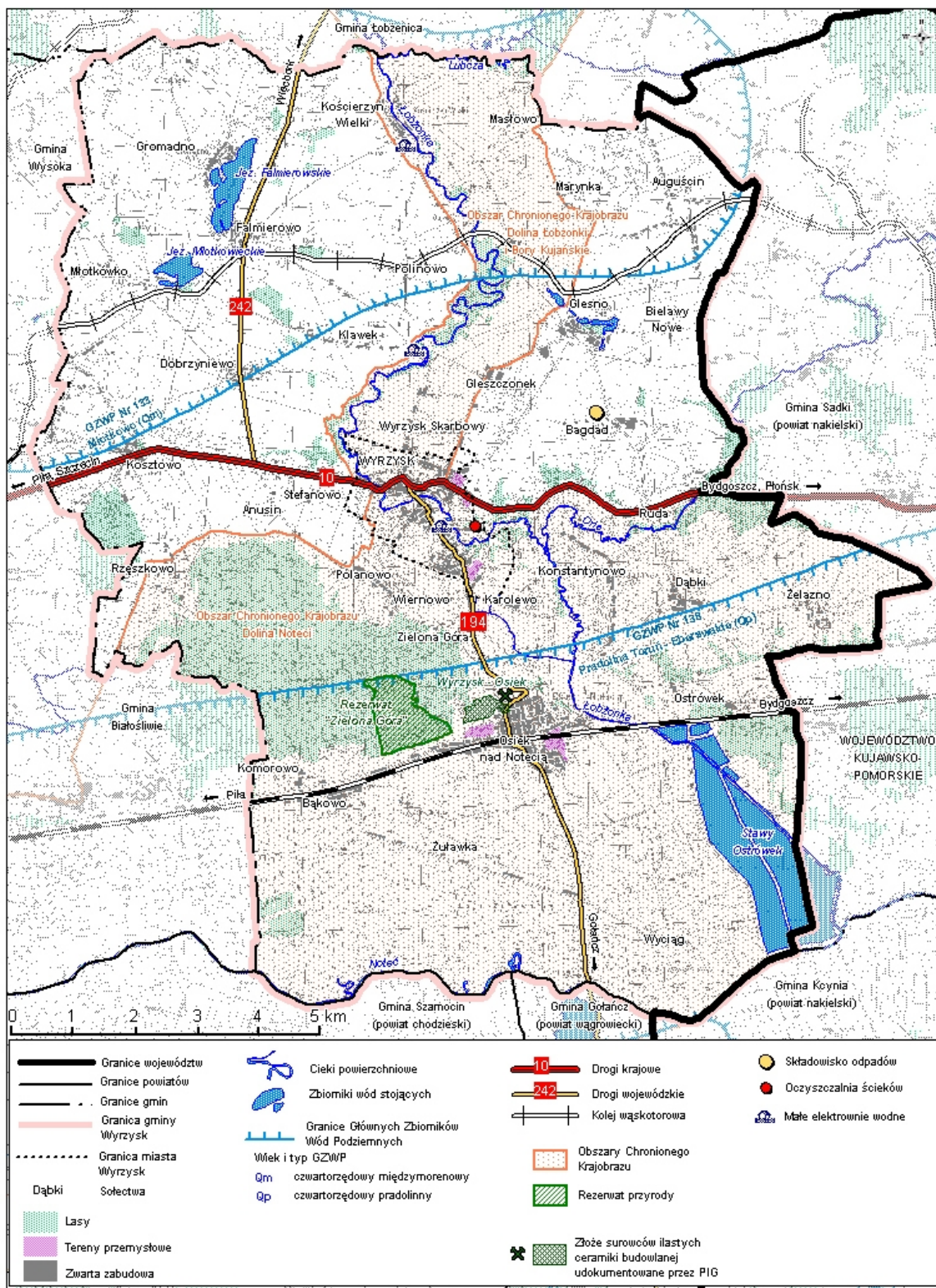
W skład gminy wchodzi miasto Wyrzysk oraz 33 miejscowości, w tym 18 wsi sołeckich.

Położenie gminy na tle powiatu pilskiego przedstawia Mapa 1, natomiast najważniejsze elementy środowiska i infrastruktury przedstawia Mapa 2.

Mapa 1. Położenie gminy Wyrzysk na tle powiatu pilskiego

Mapa 2. Najważniejsze elementy środowiska i infrastruktury gminy Wyrzysk

1.2.2 Użytkowanie gruntów

W strukturze użytkowania gruntów gminy Wyrzysk dominują użytki rolne, stanowiące ok. 70 % powierzchni gminy. Średnia dla powiatu pilskiego wynosi 59%.

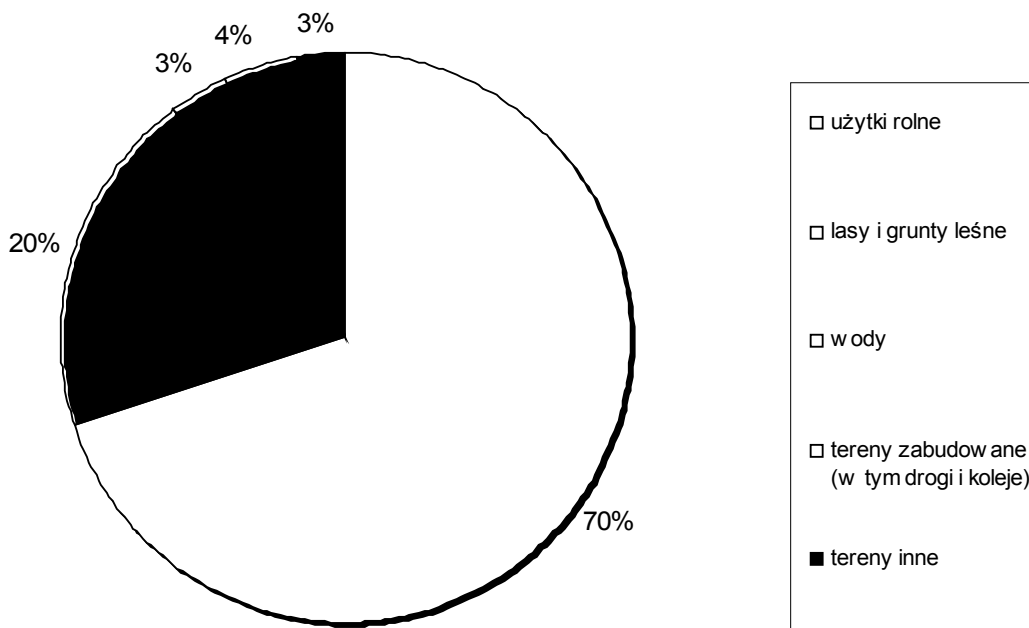
Strukturę użytkowania gruntów w gminie Wyrzysk przedstawiają Tabela 1 i Rysunek 1.

Tabela 1. Użytkowanie gruntów w gminie Wyrzysk

Ogólna powierz. gruntów	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	razem	grunty orne	sady	łąki trwale	pastwiska trwale		
	[ha]						
16 070	11 900	8500	300	2550	320	1888	2282

Źródło: Ankieta

Rysunek 1. Struktura użytkowania gruntów w gminie Wyrzysk.

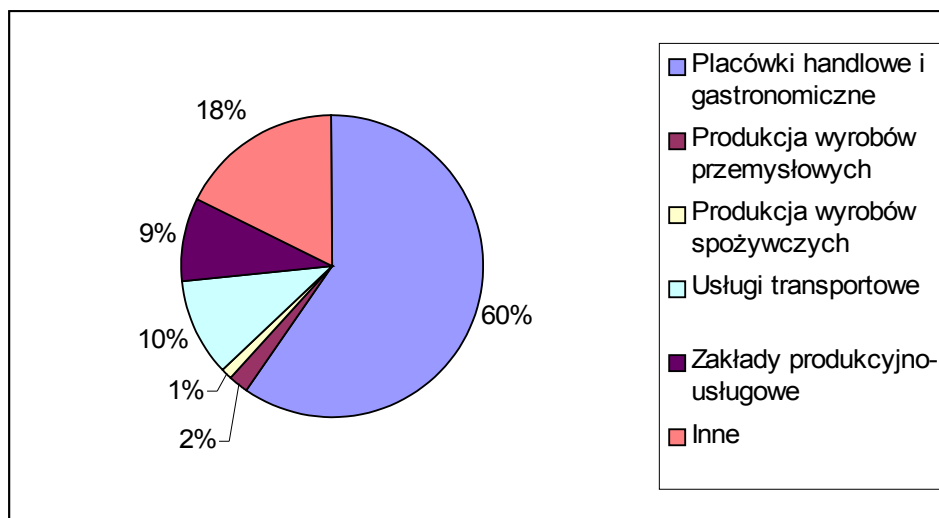

1.2.3 Gospodarka

Głównym potencjałem gminy jest rolnictwo a użytki rolne stanowią 74% ogólnej powierzchni gminy. Dominuje produkcja żywności ekologicznej. Przemysł jest rozwinięty raczej słabo. Największe zakłady to Zakład Ceramiki Budowlanej Biegonice Osiek sp. z o.o. w Osieku n. Notecią oraz Fabryka Koncentratów Netze-Frucht sp. z o.o. w Wyrzysku.

W rejestrze REGON jest ujętych 889 podmiotów gospodarki narodowej: 27 w sektorze publicznym, 862 w sektorze prywatnym (w tym 757 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą). Strukturę prowadzonej działalności gospodarczej w gminie Wyrzysk przedstawia Rysunek 2.

Rysunek 2. Struktura prowadzonej działalności gospodarczej w gminie Wyrzysk.

Rolę centrum administracyjno-usługowego pełni miasto Wyrzysk.

1.2.4 Układ komunikacyjny

Przez gminę Wyrzysk przebiega droga krajowa nr 10, trasa ta łączy Wyrzysk z Piłą (37km) i z Bydgoszczą (55km). Poszczególne miejscowości gminy połączone są gęstą siecią dróg powiatowych, gminnych i lokalnych. Droga wojewódzka odgrywająca znaczącą rolę na terenie gminy to droga nr 242 oraz 194. Gmina posiada jedną stację kolejową w miejscowości Osiek nad Notecią (linia kolejowa Bydgoszcz – Piła).

Na południowych i wschodnich obrzeżach gminy (Komorowo, Osiek, Dąbki, Glesno, Auguścin) przebiega fragment Międzynarodowej Trasy Rowerowej Euro-Route R-1, która rozpoczyna się nad Kanałem La Manche i prowadzi przez Niderlandy, Niemcy oraz Polskę do Kaliningradu w Rosji.

Układ komunikacyjny gminy Wyrzysk przedstawia Mapa 2.

1.3 Położenie geograficzne gminy, ukształtowanie powierzchni, geomorfologia

Gmina Wyrzysk wg regionalizacji fizyczno-geograficznej zaproponowanej przez J. Kondrackiego („Geografia regionalna Polski”, 2000) położona jest na terenie dwóch makroregionów - Pojezierzy Południowopomorskich obejmujących północną część gminy i Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej

stanowiącej je część południową (Mapa 3). Makroregiony te należą do rozległej podprowincji Pojezierzy Południobałtyckich charakterystycznej głównie ze względu na obecność rzeźby młodoglacjalnej z dużą liczbą zagłębień bezodpływowych i jezior polodowcowych.

Pojezierza Południowopomorskie na terenie gminy Wyrzysk reprezentuje mezoregion Pojezierze Krajeńskie rozciągający się równomiernie pomiędzy Człuchowem, Chojnicami i Tucholą na północy a rzeką Noteć na południu. Pradolinę Toruńsko-Eberswaldzka natomiast, tworzy w obrębie gminy mezoregion Dolina Środkowej Noteci obejmujący odcinek rzeki pomiędzy Nakłem a Ujściem.

Granicę pomiędzy mezoregionami wyznacza prawobrzeżna krawędź Doliny Noteci, w sąsiedztwie której położony jest Osiek nad Notecią oraz wsie takie jak Komorowo, Bąkowo i Ostrówek.

Położenie w obrębie dwóch wspomnianych mezoregionów uwidacznia zróżnicowanie krajobrazowe pomiędzy południową i północną częścią gminy. W części północnej dominuje rzeźba wysoczyznowa o charakterze falistym lub pagórkowatym. Obszary akumulacji lodowcowej rozczłonkowane są na mniejsze części poprzez formy erozji rzecznej - wyraźnie zagłębioną dolinę Łobzonki, a także doliny jej dopływów Lubczy, Orlej i Kanału Młotkowskiego. Wysoczyznowy krajobraz w środkowo wschodniej części gminy wieńczy morena czołowa w postaci pasma gęsto zalesionych wzgórz o stromych zboczach i wysokościach bezwzględnych wahających się od przeważnie od 140 do 190 m n.p.m. Pasma to rozciąga się na długości około 5 km pomiędzy Osiekiem a Rzęszkowem. Lokalną kulminacją terenową a zarazem najwyższym położonym miejscem w gminie jest szczyt Dębowej Góry (192,4 m n.p.m.) oddalony o około 1,5 km na północ od Komorowa. W północnej, zwłaszcza północno wschodniej części gminy rzeźba ma łagodniejszy charakter, a różnice wysokości są wyraźnie mniejsze. Teren oscyluje przeważnie wokół 100 m n.p.m. Najwyższe wzniesienia w tej części gminy to Góra Czubata – 120,6 m n.p.m. oraz Góra Pieniężna – 113,0 m n.p.m.

Najbardziej charakterystyczną i najlepiej wyodrębnioną formą morfologiczną na terenie gminy Wyrzysk jest dolina Noteci. Jej dno opada o około 40-50 m poniżej krawędzi wysoczyzny. Najczęstsze wysokości terenu w obrębie tej części doliny zawierają się pomiędzy 50 a 52 m n.p.m. Najniższe położone miejsce na powierzchni terenu znajdujące się w obrębie koryta Noteci przy zachodniej granicy gminy osiąga wysokość 48 m n.p.m. Cała południowa część gminy o powierzchni około 30 km² stanowi terasę zalewową Noteci. Terasa ta tworzy krajobraz typowo łąkowy (Łąki Osieckie, Łąki Żuławskie, Łąki Bakowskie, Łąki Wyciąskie). Występują tam także silnie zdenudowane wydmy piaszczyste. Niewielką część teras zalewowych pokrywa wiejska zabudowa mieszkalna.

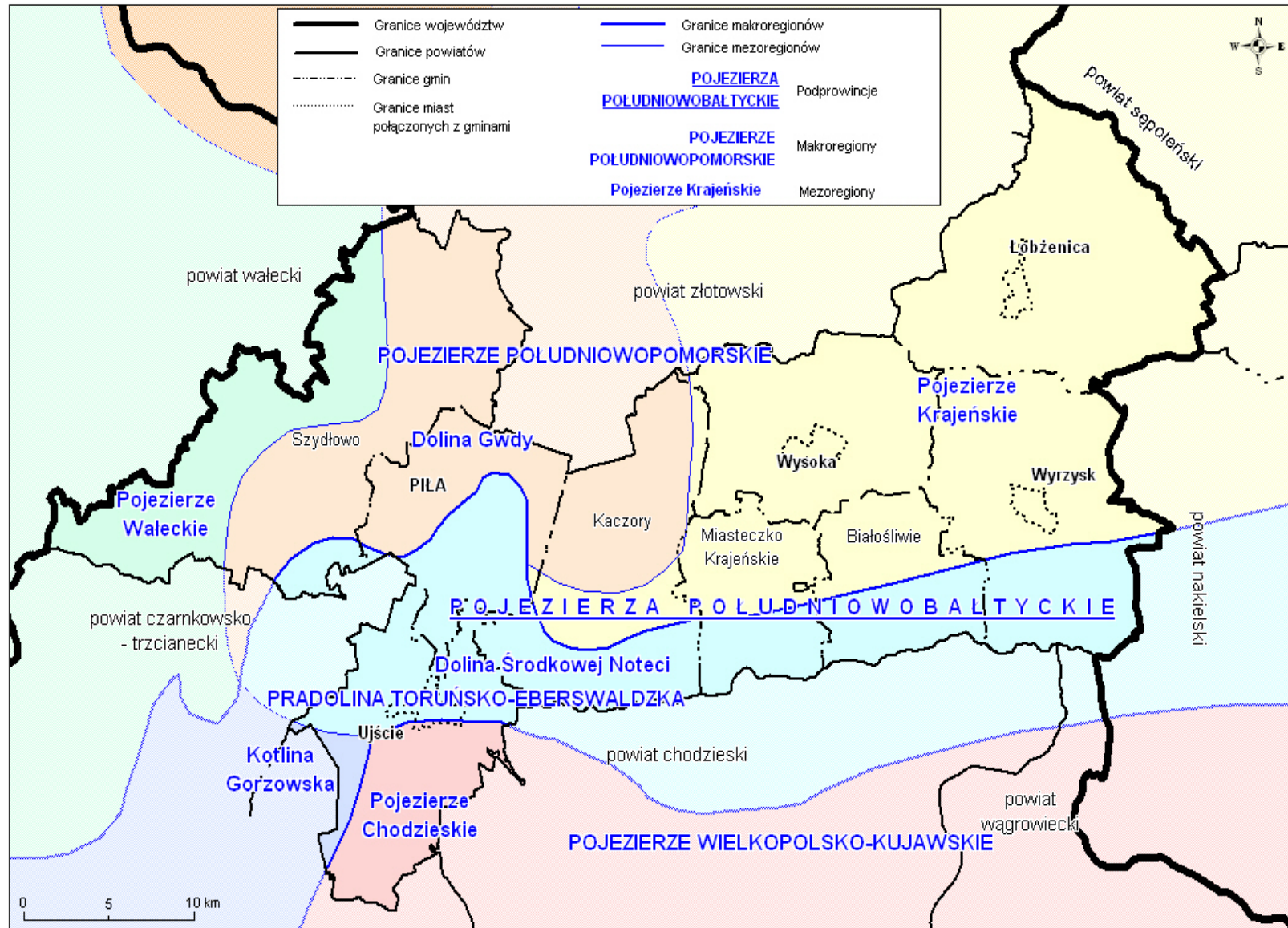
Gmina Wyrzysk w aspekcie budowy geologicznej położona jest w obrębie Wału Kujawsko-Pomorskiego - jednostki geologiczno-strukturalnej rozciągniętej pomiędzy Kołobrzegiem a Inowrocławiem, współtworzącej Antyklinorium Środkowopolskie. Podłoże Wału stanowią skały kredowe przykryte w całości osadami trzeciorzędu.

Trzeciorzęd rozpoczyna seria osadów miocenu w postaci drobnoziarnistych piasków kwarcowych, ilów i mułków z przewarstwieniami węgla brunatnego. Pliocen reprezentują osady jeziorne – głównie piaski i żwiry, a także silnie sfragmentowane tektonicznie iły, licznie występujące w formie porwaków w obrębie osadów czwartorzędowych. Czwartorzęd natomiast tworzą głównie osady gliniaste i piaszczysto-żwirowe o miąższości zmieniającej się od 60 do 100 m. Ostateczne ukształtowanie osadów czwartorzędowych nastąpiło w wyniku działalności lodowca, kiedy to doszło m.in. do ich wypiętrzenia i uformowania kompleksu moren czołowych pomiędzy Osiekiem a Rzęszkowem.

Późne zlodowacenie przyniosło akumulację w obrębie doliny Noteci piaszczystych osadów plejstocenijskich budujących terasy nadzalewowe oraz wydmy w rejonie wsi Żuławka.

Holocen reprezentują przede wszystkim tworzące terasę zalewową osady biogeniczne, takie jak torfy trzcinowe i turzycowo-trzcinowe, a także gytie. W dolinach Łobzonki, Lubczy i Orlej występują ponadto osady aluwialne w postaci holocenijskich piasków i żwirów.

Mapa 3. Regiony fizyczno-geograficzne powiatu pilskiego.

1.4 Metodyka tworzenia Programu

Zgodnie z wymaganiami ustawy „Prawo ochrony środowiska” i „Wytycznymi do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym” przy opracowywaniu programu przeprowadzono szereg konsultacji z przedstawicielami instytucji i organizacji włączonych w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

W procesie otwartego planowania wykorzystane zostały :

- bieżące konsultacje ze specjalistami lokalnymi, przedstawicielami Urzędu Miejskiego w Wyrzysku oraz Starostwa Powiatowego w Pile,
- bieżące konsultacje ze specjalistami WIOŚ w Poznaniu,
- warsztaty robocze organizowane w ramach prac nad powiatowym programem ochrony środowiska
- przedstawienie projektu Programu Ochrony Środowiska społeczności lokalnej oraz instytucjom włączonym w jego realizację celem weryfikacji założonych celów oraz zadań.

1.5 Koncepcja struktury Programu

Koncepcja struktury gminnego programu ochrony środowiska, podobnie jak i programu powiatowego, oparta jest głównie na zapisach dwóch dokumentów, którymi są:

1. *Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 roku*. Definiuje ono ogólne wymagania w odniesieniu do programów ochrony środowiska opracowywanych dla potrzeb województw, powiatów i gmin. Zgodnie z ustawą (Art.14 ust.1 poś), program ochrony środowiska opracowany na podstawie aktualnego stanu środowiska, określa w szczególności:
 - cele ekologiczne,
 - priorytety ekologiczne,
 - rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.
2. *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*”, dostosowana do wymagań ustawy Prawo ochrony środowiska.

W pracach nad Programem wykorzystano również "Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym", które podają sposób i zakres uwzględniania polityki ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki co do zawartości programów

Kierując się zapisami powyższych dokumentów, w gminnym programie ochrony środowiska, cele ekologiczne do 2011 roku i kierunki działań określono dla zagadnień ujętych w trzech grupach tematycznych. Są to:

- a) zagadnienia o charakterze systemowym: przyszłościowy rozwój gminy w kontekście ochrony środowiska, edukacja ekologiczna;
- b) poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego¹: zasoby wodne, powietrze atmosferyczne (w tym niekonwencjonalne źródła energii), hałas, pola elektromagnetyczne, poważne awarie;
- c) ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody: przyroda i krajobraz, zieleń urządzona, lasy, gleby, surowce mineralne.

Cele ekologiczne zostały poprzedzone charakterystyką stanu wyjściowego.

Ponadto, gminny program podaje:

- przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 - 2007, tzw. plan operacyjny, wraz z kosztami i źródłami finansowania,
- monitoring realizacji Programu

¹ Zagadnienie gospodarki odpadami ujęto w odrębnym dokumencie pt. Plan Gospodarki Odpadami

Należy podkreślić, że niniejszy „Program...” ma otwartą formułę co oznacza, że w przypadku zmiany wymagań prawnych, pojawiania się nowych problemów, bądź nie wykonania niektórych przedsięwzięć w terminach przewidzianych w tym Programie, dokument Programu opracowany obecnie (2004 r.), będzie cyklicznie (co 4 lata) aktualizowany (patrz rozdział 5).

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk pozostaje w ścisłej relacji z:

- "Programem ochrony środowiska dla powiatu pilskiego na lata 2004-2011",
- "Strategią rozwoju powiatu pilskiego"

oraz ze

- "Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk 2001-2010”,

Z dokumentów tych wynikają główne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego omawianego obszaru i związane z nimi kierunki presji na środowisko.

1.6 Zawartość dokumentu "Programu ..."

Konstrukcja niniejszego "Programu..." jest identyczna jak "Programu ochrony środowiska dla powiatu pilskiego na lata 2004 - 2011" i jednocześnie dopasowana do specyficznych uwarunkowań gminy Wyrzysk. Należy nadmienić, że opis aktualnego stanu środowiska nie stanowi odrębnego dokumentu, natomiast poszczególne jego elementy zostały wkomponowane w odpowiednie paragrafy Programu jako tzw. stan wyjściowy.

Zatem dokument "Programu...", oprócz niniejszego **Rozdziału 1**, w którym przedstawiono podstawę prawną opracowania, ogólną charakterystykę gminy, metodykę prac i koncepcję struktury Programu, zawiera następujące rozdziały:

Rozdział 2. Założenia wyjściowe Programu. Rozdział ten ujmuje uwarunkowania Programu, gminne priorytety w zakresie ochrony środowiska i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych oraz nadrzędny cel Programu.

Rozdział 3. Strategia ochrony środowiska do 2011 roku. Strategia została ujęta w trzech blokach tematycznych:

- a). Cele i zadania o charakterze systemowym: przyszłościowy rozwój gospodarczo-społeczny gminy w kontekście ochrony środowiska, edukacja ekologiczna,
- b). Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego: jakość wód i stosunki wodne (w tym racjonalne korzystanie z wody), zanieczyszczenia powietrza (w tym wykorzystanie energii odnawialnej), oddziaływanie hałasu,
- c). Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody: obszary i obiekty prawnie chronione, lasy i zieleń, gleby, surowce mineralne.

Każde z zagadnień wymienionych w p-ktach b i c oraz edukacja ekologiczna zostały opracowane wg schematu:

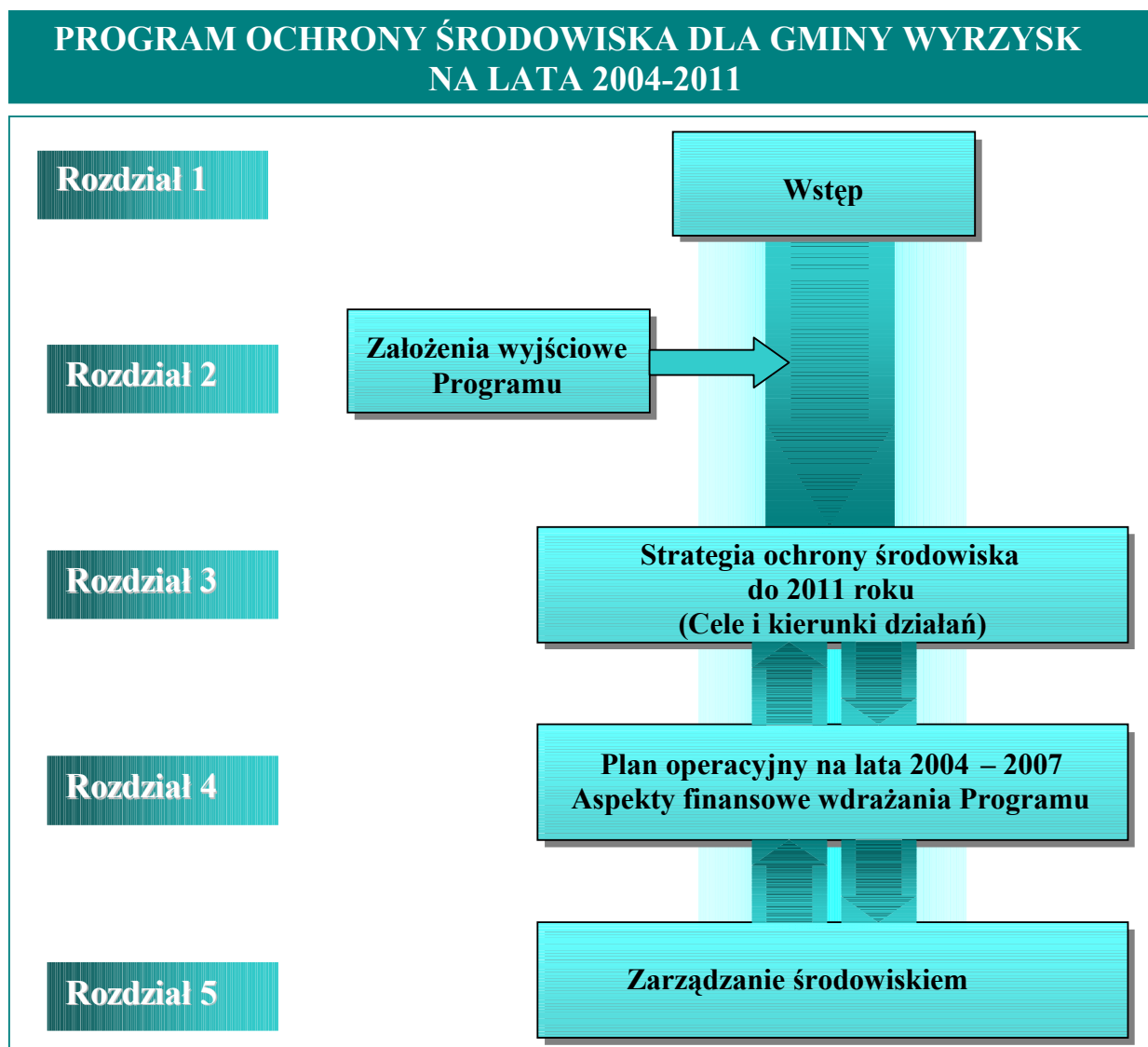
- stan wyjściowy
- cel średniookresowy do 2011 roku
- strategia realizacji celu

Rozdział 4. **Plan operacyjny na lata 2004 - 2007.** W rozdziale tym zostały przedstawione *priorytety ekologiczne* dla okresu najbliższych czterech lat oraz lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 - 2007, z podziałem na przedsięwzięcia pozainwestycyjne i inwestycyjne, z podaniem roku realizacji, kosztów i źródeł finansowania oraz instytucji odpowiedzialnych za realizację danego przedsięwzięcia. Ponadto podano ramy finansowe i sumaryczne koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007.

Rozdział 5. Zarządzanie środowiskiem: instrumenty zarządzania środowiskiem, organizacja zarządzania Programem (cykliczna ocena realizacji Programu, w tym wskaźniki efektywności Programu, harmonogram procesu wdrażania Programu).

Układ Programu przedstawia Rysunek 3.

Rysunek 3. Układ „Programu ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004-2011”

2 ZAŁOŻENIA WYJŚCIOWE PROGRAMU

Program ochrony środowiska opiera się na uwarunkowaniach zewnętrznych wynikających z polityki ekologicznej Państwa, województwa i powiatu oraz uwarunkowaniach wewnętrznych wynikających z zamierzeń rozwojowych gminy i aktualnego stanu środowiska.

2.1 Zasady polityki ekologicznej

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk, podobnie jak program powiatowy i program wojewódzki, oparty jest na zasadach polityki ekologicznej państwa. Oprócz *zasady zrównoważonego rozwoju*² jako nadrzędnej uwzględniono szereg zasad pomocniczych i konkretyzujących, m.in.:

Zasadę prewencji, oznaczającą dla gminy w szczególności:

- zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń,
- recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarce wykorzystanie odpadów zamiast ich składowania,

Zasadę likwidacji aktualnych problemów. Wśród ważnych problemów w skali gminy należy wymienić zły stan gospodarki ściekami komunalnymi i zanieczyszczenia obszarowe, niską emisję oraz gospodarkę odpadami.

W odniesieniu do zanieczyszczeń wprowadzanych do środowiska nadal będzie stosowana zasada "**zanieczyszczający płaci**" odnosząca się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność tę ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowisko a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych.

Zasadę zintegrowanego podejścia do ochrony środowiska jako całości tj. integracji rozwoju społeczno-gospodarczego gminy z ochroną środowiska.

Zasadę oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych. Zasoby naturalne są najważniejszą zmienną w koncepcji zrównoważonego rozwoju. Istotne jest oszczędne korzystanie z zasobów nieodnawialnych, ale duże znaczenie ma także oszczędne korzystanie z zasobów odnawialnych (drewno, czysta woda i czysta gleba). W tym zakresie szczególne miejsce zajmuje edukacja ekologiczna mieszkańców i przekazywanie informacji nt. oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych.

Zasadę skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej odnoszącą się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie ochrony środowiska i gospodarki komunalnej, a następnie do oceny osiągniętych wyników w kontekście minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

Zasada dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie zgodnie z zapisami ustawy – Prawo ochrony środowiska.

² Zrównoważony rozwój oznacza taki rozwój, który zaspokaja potrzeby współczesnych, nie ograniczając możliwości realizacji potrzeb przyszłych pokoleń.

2.2 Uwarunkowania wynikające z "Programu ochrony środowiska dla powiatu pilskiego"

Istotnym dokumentem nadrzędnym w stosunku do "Programu ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk" jest powiatowy program ochrony środowiska. Nadrzędną rolę spełnia również: „Strategia rozwoju powiatu pilskiego”. Jednak poniżej nie przedstawiono analizy tego dokumentu w kontekście uwarunkowań dla gminnego programu, bowiem cele i zadania zdefiniowane w "Strategii..." zostały uwzględnione w powiatowym programie ochrony środowiska.

Poniżej przedstawiono główne zagrożenia środowiska i powiatowe priorytety programu ochrony środowiska w kontekście gminy Wyrzysk. Nie przytoczono celów ekologicznych zdefiniowanych w powiatowym programie, gdyż kierując się przejrzystością formułowanej strategii ochrony środowiska gminy Wyrzysk (rozdz. 3) z punktu widzenia jej zgodności ze strategią powiatową, w ramach każdego omawianego zagadnienia podano odniesienie do powiatowego programu.

2.2.1 Zagrożenia środowiska w mieście i gminie Wyrzysk

Analiza stanu środowiska naturalnego jak również kierunków rozwojowych powiatu pozwoliła na sprecyzowanie zagrożeń, problemów i obszarów konfliktowych w skali powiatu. Zagrożenia środowiska mogą mieć charakter naturalny i antropogeniczny. Ich rodzaj i intensywność wiąże się ze specyfiką obszaru, jego rozwojem gospodarczym w powiązaniu z warunkami fizyczno-geograficznymi.

W gminie Wyrzysk występują przede wszystkim zagrożenia typu antropogenicznego, mające związek z następującymi sektorami:

Gospodarka komunalna

Największe zagrożenie, szczególnie dla wód powierzchniowych i podziemnych stanowią ścieki komunalne nieoczyszczone lub niedostatecznie oczyszczone. Większość gmin wiejskich powiatu pilskiego nie jest w pełni skanalizowana; udział mieszkańców gminy Wyrzysk korzystających z usług kanalizacyjnych w ogólnej liczbie mieszkańców (bez ścieków dowożonych) wynosi ok. 39% (stan na dzień 31.12.2002 r.).

Zagrożeniem dla środowiska są także dzięki wysypiska oraz niska emisja. W gminie Wyrzysk mieszkańcy korzystają z indywidualnych systemów grzewczych, co skutkuje wzrostem stężeń dwutlenku siarki i pyłu zawieszonego w powietrzu w okresie grzewczym.

System transportowy

Głównym zagrożeniem środowiska z tytułu transportu na terenie powiatu pilskiego jest emisja zanieczyszczeń powietrza i generowanie hałasu. Zagrożenie to w największym stopniu dotyczy Piły, Ujścia oraz Wyrzyska.

Energetyka zawodowa i przemysł

Zakłady przemysłowe są źródłem zagrożeń dla środowiska w związku z emisją zanieczyszczeń do powietrza (także odorów), odprowadzaniem ścieków, wytwarzaniem odpadów, degradacją powierzchni ziemi, zużywaniem zasobów naturalnych, emisją hałasu i awariami przemysłowymi.

Największe zakłady przemysłowe powiatu pilskiego zlokalizowane są przede wszystkim w Pile.

W gminie Wyrzysk znajduje się kilka zakładów mniejszych, reprezentujące branże produkcji materiałów budowlanych i przetwórstwa owocowo-warzywnego.

Rolnictwo

Ogólne warunki glebowe w gminie Wyrzysk są korzystne, a gleby dobrze urodzajne. Występuje zdecydowana przewaga użytków rolnych klasy III i IV. 80% użytków rolnych jest we władaniu rolników indywidualnych (898 gospodarstw rolnych³).

Wymienione wyżej czynniki wskazują na duże możliwości produkcji rolnej w gminie.

Intensywna gospodarka rolna jest potencjalnym źródłem zanieczyszczeń obszarowych, odpadów niebezpiecznych (pozostałości po środkach ochrony roślin) będących głównym zagrożeniem dla wód powierzchniowych i podziemnych. Czynniki te ułatwiają migrację biogenów do wód pierwszego poziomu wodonośnego jak również zanieczyszczenie wód powierzchniowych.

Turystyka i rekreacja

Jak już wcześniej powiedziano gmina Wyrzysk posiada naturalne walory krajoznawcze i jest predysponowana do rozwoju funkcji turystycznej i wypoczynku pobytowego, któremu sprzyja występowanie terenów cennych przyrodniczo. Tereny atrakcyjne turystycznie i rekreacyjnie są potencjalnym miejscem niekontrolowanego, „dzikiego” zagospodarowywania obszarów, jak również występowania lokalnych zanieczyszczeń środowiska (zaśmiecanie, dewastacja parków, dzikie wysypiska). Zatem dalszy rozwój turystyki uwarunkowany jest wyposażeniem w infrastrukturę techniczną obszarów letniskowych, ośrodków usługowych i całej sieci osadniczej.

2.2.2 Obszary priorytetowe z punktu widzenia działań w zakresie ochrony środowiska

Ocena aktualnego stanu środowiska i zasobów przyrodniczych oraz główne tendencje rozwojowe powiatu pozwalają na zdefiniowanie (wyznaczenie) potencjalnych obszarów najbardziej zagrożonych na niekorzystne zmiany środowiska a więc obszarów priorytetowych z punktu widzenia konieczności podejmowania działań zmierzających do poprawy lub zachowania aktualnego stanu środowiska. Są to w skali powiatu pilskiego:

Miasto Piła:

- najwyższy wskaźnik urbanizacji
- najwyższe w skali powiatu uprzemysłowienie
- najbardziej niekorzystny w skali powiatu stan jakości powietrza i klimatu akustycznego,
- potencjalne zagrożenie wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii przemysłowych i transportu materiałów niebezpiecznych
- występowanie obszarów cennych przyrodniczo

Pozostałe miasta powiatu: Ujście, Łobżenica, Wysoka, Wyrzysk

- duże rozproszenie osadnictwa utrudniające objęcie znacznej części mieszkańców systemem kanalizacji,
- zagrożenie zanieczyszczeniami obszarowymi z terenów rolnych
- niska emisja
- niekorzystny stan klimatu akustycznego

Pozostałe gminy powiatu (w tym tereny wiejskie gminy Wyrzysk)

- niski stopień skanalizowania. W gminie Wyrzysk miejscowości obsługiwane przez system kanalizacyjny to: Wyrzysk, Glesno i Dobrzyńewo. Pozostałe miejscowości nie są skanalizowane,
- zagrożenie zanieczyszczeniami obszarowymi z terenów rolnych
- niska emisja

³ Wg Powszechnego Spisu Rolnego, stan w dniu 20.05.2002r.

2.3 Uwarunkowania wynikające ze "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk 2001-2010"

Sferę życia społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk podzielono na **pięć obszarów: przestrzeń, infrastrukturę, gospodarkę, społeczność i ekologię**. Dla każdego z tych obszarów wyznaczono trzy cele niezbędne (wraz z kierunkami działania), bez których dany obszar życia społeczno-gospodarczego nie ma możliwości dalszego rozwoju. Jednocześnie wskazano na trzy cele pierwszorzędne, które powinny znacznie przyspieszać rozwój w danym obszarze. Dodatkowo wskazano na cele drugorzędne, które wspierają rozwój, a czas ich realizacji jest zdeterminowany przez wielkość środków budżetowych, wielkość dotacji i napływającego kapitału zewnętrznego i rosnącej siły inwestycyjnej lokalnych podmiotów gospodarczych.

Ponadto w Programie wykorzystano zapisy Poszczególne priorytety zostały rozpisane na kierunki działań, które to kierunki zostały przeniesione (po weryfikacji) do niniejszego programu ochrony środowiska.

I tak jako wariant rozwoju gminy Wyrzysk wybrano 14 najważniejszych celów, które zhierarchizowano i w ten sposób został określony wariant rozwoju miasta i gminy Wyrzysk. Dla potrzeb Programu ochrony środowiska wykorzystano priorytety, które przedstawia Tabela 2.

Tabela 2. Priorytety rozwoju gminy Wyrzysk

Obszar	Priorytet
Gospodarka	<i>Tworzenie warunków dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa, małej i średniej przedsiębiorczości przy jednoczesnym tworzeniu montażu.</i>
Przestrzeń	<i>Rozwój terenów w oparciu o walory przyrodnicze i położenie geograficzne przy działaniach na rzecz zharmonizowanego i wpisanego w strategię powiatu i województwa rozwoju gminy z pełną integracją poszczególnych obszarów gminy o różnym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju</i>
Ekologia	Ochrona powietrza poprzez rozbudowę sieci gazowniczej i ochrona wód poprzez dalsze inwestycje w zakresie sieci kanalizacyjnej są priorytetem ekologicznym Miasta i Gminy Wyrzysk. Ponadto przy udziale społeczności Powiatu Pińskiego istotnym jest działanie na rzecz pełnej segregacji i utylizacji odpadów stałych.
Infrastruktura	Wykorzystanie istniejącej sieci kanalizacyjno-sanitarnej dla rozbudowy usług oczyszczania ścieków z jednoczesnym rozpoczęciem gazyfikacji gminy i rozbudowa infrastruktury dla różnych form budownictwa.

2.4 Priorytetowe problemy ochrony środowiska w gminie

Analiza aktualnego stanu środowiska i zagrożeń pozwala na zdefiniowanie problemów, które są najpilniejsze do rozwiązania⁴. Są to:

- nieuporządkowana gospodarka wodno-ściekowa; kanalizacja, oczyszczalnie ścieków, wodociągi ,
- niska emisja zanieczyszczeń do powietrza; budowa gazociągu, korzystanie z ekologicznych źródeł energii, w tym niekonwencjonalnych.

Przedsięwzięcia zmierzające do ich rozwiązania mają priorytet w najbliższych latach (patrz plan operacyjny rozdz.4).

⁴ problemem jest także nieuporządkowana gospodarka odpadami komunalnymi, co zostało opisane w odrębnym dokumencie pt. Plan gospodarki odpadami.

3 STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA DO 2011 ROKU

Strategia ochrony środowiska w gminie Wyrzysk do 2011 roku jest wypadkową aktualnego stanu środowiska i wymagań prawnych w tym zakresie oraz celów, kierunków i zadań wynikających z polityki ekologicznej Państwa, Wojewódzkiego Programu Ochrony Środowiska, Powiatowego Programu Ochrony Środowiska, a także celów i zadań zdefiniowanych w "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk 2001-2010".

3.1 Nadrzędny cel "Programu ..."

Naczelną zasadą przyjętą w Programie jest zasada zrównoważonego rozwoju, umożliwiającą harmonizację rozwoju gospodarczego i społecznego z ochroną środowiska. Zatem, nadrzędny cel "Programu Ochrony Środowiska dla gminy Wyrzysk" można sformułować następująco:

Zrównoważony rozwój miasta i gminy, w którym środowisko przyrodnicze i jego ochrona mają znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy tego obszaru

Cel ten jest zgodny z celem powiatowego Programu⁵, a także z misją gminy określoną w "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk"⁶.

Posiadanie "Programu" daje wiele korzyści dla władz gminy w sferze zarządzania środowiskiem. Najważniejsze z nich to:

- Program może być instrumentem mobilizującym do rozwiązywania w zintegrowany sposób problemów ochrony środowiska w gminie, występujących obecnie i mogących się pojawić w przyszłości,
- Program może zintensyfikować współpracę zewnętrzną, tj. współpracę gminy z administracją szczebla powiatowego i wojewódzkiego, sąsiednimi gminami, podmiotami gospodarczymi zlokalizowanymi w gminie, organizacjami pozarządowymi,
- Program ochrony środowiska stanowi podstawę do podejmowania decyzji w zakresie przedsięwzięć inwestycyjnych w dziedzinie ochrony środowiska w perspektywie długoterminowej,
- Posiadanie programu ujmującego szerszą perspektywę często jest warunkiem otrzymania środków finansowych, w tym pomocowych na duże projekty inwestycyjne,
- Program powinien stać się zaczątkiem funkcjonowania nowego trwałego systemu zarządzania środowiskiem w gminie.

Wymienione przesłanki podkreślają fakt, że program ochrony środowiska powstaje nie tylko z powodu wymagań ustawowych, ale także po to, aby zmobilizować administrację oraz różne instytucje / organizacje do wspólnego wdrażania działań / przedsięwzięć zdefiniowanych w Programie.

⁵ Nadrzędny cel powiatowego programu: Rozwój społeczno-gospodarczy powiatu w harmonii z wymogami ochrony środowiska

⁶ Misja: Gmina Wyrzysk: prężny i nowoczesny obszar gospodarczy oparty na drobnym przemyśle, handlu i usługach z rozwiniętym nowoczesnym rolnictwem i turystyką. Gmina z nowoczesną infrastrukturą, wykształconym społeczeństwem i czystym środowiskiem naturalnym. Samorząd o dobrze rozwiniętej bazie kulturalnej i sportowej.

3.2 Cele i zadania o charakterze systemowym

Praktyczna realizacja celów określonych w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody (par. 3.3.) oraz poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego (par. 3.4.) w znacznym stopniu zależy od działań o charakterze systemowym, które są elementem równoważenia rozwoju gminy Wyrzysk i harmonizowania z celami ochrony środowiska celów gospodarczych i społecznych. Oznacza to, że przyszłościowy rozwój gospodarczo-społeczny gminy musi być zintegrowany z ochroną środowiska. Ponadto coraz większą uwagę należy zwracać na działania zmierzające do zwiększenia świadomości ekologicznej społeczeństwa.

3.2.1 Przyszłościowy rozwój gminy w kontekście ochrony środowiska

Fundamentem właściwego kształtowania środowiska naturalnego jest rozwój społeczno-gospodarczy danego obszaru, bowiem na stan środowiska wpływa, w różnym stopniu, każda z dziedzin gospodarki. Dokładna analiza zagrożeń środowiska wynikających z prognozowanego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy pozwala na podjęcie działań minimalizujących te zagrożenia, a także właściwie ukierunkować rozwój poszczególnych sektorów gospodarki.

Biorąc pod uwagę specyfikę gminy Wyrzysk, jej funkcję w powiecie, istotne znaczenie mają zapisy programu powiatowego, a przede wszystkim te dotyczące rolnictwa, turystyki i rekreacji, a także osadnictwa i przemysłu.

Przyszłościowy rozwój gminy uwarunkowany jest takimi czynnikami jak:

- stan środowiska (jakość wód, powietrza, itp.)
- stan infrastruktury technicznej ochrony środowiska,
- występowanie obszarów i obiektów cennych przyrodniczo i krajobrazowo,
- jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- dotychczasowe zagospodarowanie i uzbrojenie terenu gminy,
- dostępność komunikacyjna,
- usytuowanie gminy (bliskość większych miast, terenów przemysłowych)

Biorąc pod uwagę specyfikę gminy Wyrzysk, skupiono się na rozwoju:

- rolnictwa i obszarów wiejskich, w tym rozwoju usług i przetwórstwa rolno-spożywczego
- turystyki i rekreacji,
- systemu transportowego,
- osadnictwa.

Omawiając poszczególne dziedziny gospodarki zastosowano następujący schemat:

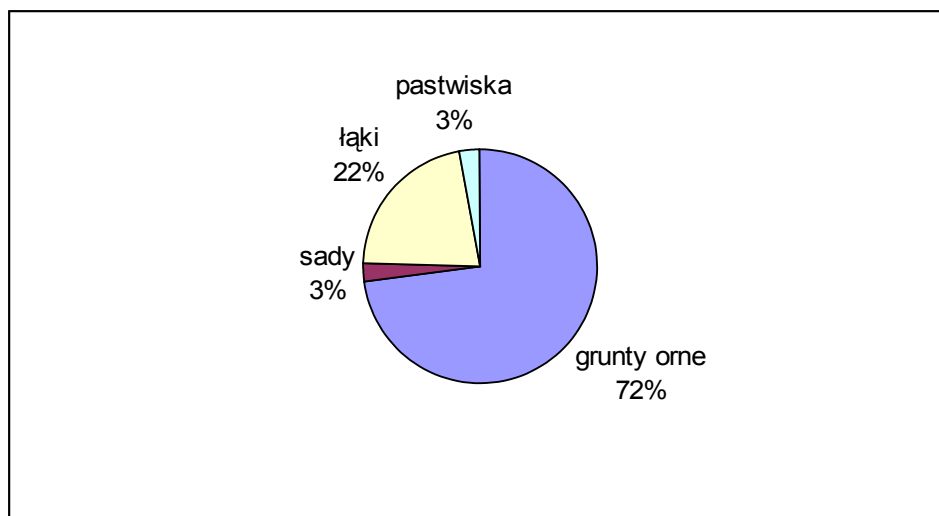
- Stan wyjściowy
- Plany rozwoju
- Główne zagrożenia środowiska z tytułu rozwoju danej dziedziny
- Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

3.2.1.1 Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich

Stan wyjściowy

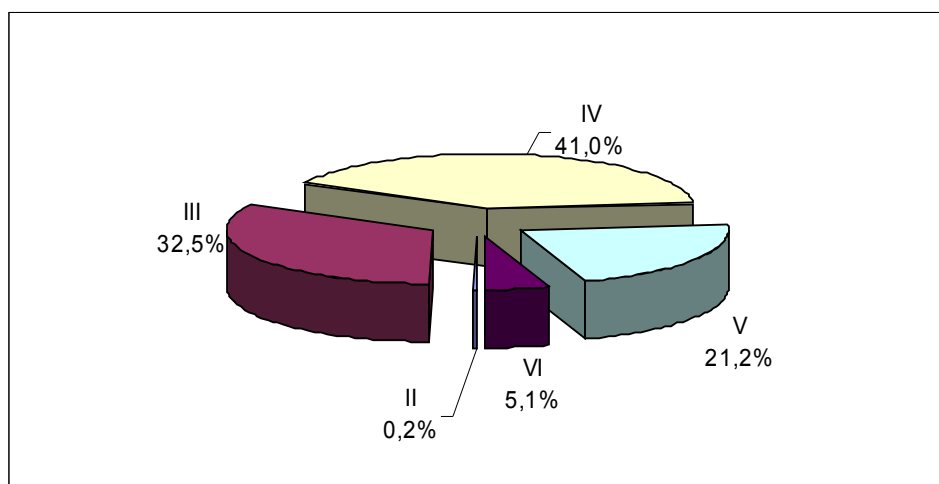
Użytki rolne stanowią ponad 74% ogólnej powierzchni gminy (średnia dla powiatu pilskiego wynosi 59,4%). Natomiast strukturę użytków rolnych przedstawia Rysunek 4. Grunty orne stanowią ok. 72% użytków rolnych.

Rysunek 4. Struktura użytków rolnych gminy Wyrzysk

Klasyfikację użytków rolnych w gminie Wyrzysk wg klas bonitacyjnych przedstawia Rysunek 5.

Rysunek 5. Klasyfikacja użytków rolnych w gminie Wyrzysk wg klas bonitacyjnych.

W gminie Wyrzysk występuje zdecydowana przewaga użytków rolnych klasy IV, a następnie klasy III (łącznie klasa III i IV stanowi 73,5 % ogólnej powierzchni użytków rolnych).

Użytki rolne gminy Wyrzysk sklasyfikowano jako ogólny wskaźnik waloryzacji przestrzeni produkcyjnej na poziomie 71,2 punktów (powiatowy wskaźnik wynosi 64,4 punkty).

Województwo wielkopolskie zostało objęte monitorowaniem ewentualnych skażeń gleb w roku 1999. Obserwacje kontynuuje się co roku w 60 punktach, na obszarze gminy Wyrzysk występuje jeden punkt pomiarowy w Osieku nad Notecią, gdzie badania były prowadzone w 1999r.

Pod względem typów produkcyjno-ekonomicznych rolnictwa, powiat pilski został zaliczony do subregionu II⁷ tj. charakteryzującego się rolnictwem mało intensywnym, o umiarkowanym stopniu powiązania z rynkiem.

Na terenie gminy znajduje się 898 gospodarstw⁸, w tym:

- do 4,99 ha - 498 (22,4%)
- od 5,0 do 9,99 ha - 84 (18,6%)
- od 10,0 ha i więcej - 316 (26,2%)

W powierzchni zasiewów dominuje uprawa pszenżyta, pszenicy i jęczmienia (ok. 50% zasiewów). Kompleksy przydatności rolniczej gruntów ornych w gminie /wg danych Stacji Chemiczno-Rolniczej/ przedstawia Tabela 3.

Tabela 3. Kompleksy przydatności rolniczej gruntów ornych w gminie Wyrzysk

Powiat/gmina	Grunty orne w % powierzchni								
	pszenny bardzo dobry	pszenny dobry	pszenny wadliwy	żytni bardzo dobry	żytni dobry	żytni słaby	żytni bardzo słaby	mocnyzbożowo-pastewny	zbożowo-pastewny słaby
Powiat PILSKI	0	7	3	34	27	18	7	2	2
Wyrzysk	0	11	4	37	26	14	4	2	2

Na terenie powiatu pilskiego działają instytucje i organizacje wspierające rozwój rolnictwa i przemiany strukturalne na wsi. Są to m.in.:

- Agencja Modernizacji i Restrukturyzacji Rolnictwa
- Oddział Zamiejscowy Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Starej Łubiance, gm. Szydłowo
- Agencja Nieruchomości Rolnej w Poznaniu, Oddział w Pile.

Również na terenie gminy Wyrzysk funkcjonują zakłady wspierające rozwój rolnictwa. Są to:

- Fabryka Koncentratów Netze-Frucht sp. z o.o. w Wyrzysku,
- P.W. ROMEX w Osieku nad Notecią (zakłady mięsne)
- P.W. MROTEK w Gromadnie (zakłady mięsne).

⁷ Zgodnie ze "Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego"

⁸ dane Powszechnego Spisu Rolnego, stan w dniu 20.05.2002r.

Na terenie gminy zlokalizowane jest kilka gospodarstw agroturystycznych m.in. w Wyrzysku, Falmierowie i Gleśnie.

Plany rozwoju

Zasadniczym celem rozwoju rolnictwa w województwie wielkopolskim powinno być (zgodnie z zapisami „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego”) wykształcenie rozwojowego, nowoczesnego i konkurencyjnego sektora rolno-spożywczego. Natomiast w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk na lata 2001-2010” zwrócono szczególną uwagę na stworzenie warunków dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa poprzez edukację i doradztwo na wsi, promocję i wspieranie przetwórstwa rolno-spożywczego oraz tworzenie grup producenckich. Rozwój obszarów wiejskich gminy Wyrzysk będzie związany przede wszystkim z modernizacją lub budową infrastruktury zaopatrzenia mieszkańców w wodę, odprowadzenia ścieków oraz sieci gazowej. Także ważne będą działania w kierunku wykorzystania walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu – tworzenie nowych gospodarstw agroturystycznych a przez to tworzenie nowych miejsc pracy.

Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą również działania prowadzące do minimalizacji wpływu gospodarki rolnej na środowisko poprzez działania edukacyjne rolników z zakresu stosowania zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.

Jednostką odpowiedzialną za wspieranie i tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i pomocy w restrukturyzacji obszarów wiejskich w obrębie powiatu pilskiego pełni Wielkopolski Oddział Doradztwa Rolniczego w Wyrzysku zajmujący się planowaniem i wspieraniem rozwoju rolnictwa na tym obszarze oraz podnoszeniem wiedzy rolników z zakresu prowadzenia gospodarki rolnej.

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska

- Niska emisja,
- Odpady komunalne (w tym odpady niebezpieczne w strumieniu odpadów komunalnych),
- Ścieki
- Zanieczyszczenia obszarowe
- Niewłaściwa kultura rolna sprzyjająca erozji
- Chaos przestrzenny i rozproszenie zabudowy

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- Wprowadzanie ekologicznych, w tym niekonwencjonalnych źródeł energii
- Rozwój infrastruktury technicznej ochrony środowiska (zwłaszcza systemy kanalizacji i oczyszczania ścieków)
- Działania na rzecz edukacji rolników w tym wdrażanie „Kodeksu dobrych praktyk rolniczych”
- Rozwój rolnictwa ekologicznego i zachowanie tradycyjnych metod gospodarowania
- Wprowadzanie odpowiednich zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego dot. terenów przeznaczonych pod budownictwo – ukierunkowanie na ograniczenie rozpraszania zabudowy, co pozwoli na ochronę cennych gruntów rolnych przy jednoczesnym lepszym wykorzystaniu infrastruktury technicznej.

3.2.1.2 Turystyka i rekreacja

Stan wyjściowy

Rozwojowi turystyki i rekreacji na terenie gminy Wyrzysk sprzyjają jej walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz istniejące obiekty infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.

Najbardziej popularnym miejscem odwiedzanym przez turystów jest Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią. Jest to etnograficzny skansen, można tutaj obejrzeć zrekonstruowaną osadę wiejską charakterystyczną dla architektury ludowej Krajny, Pałuk i Puszczy Noteckiej. Zebrano również eksponaty obrazujące prehistoryczne osadnictwo sprzed 2500 lat. Odbywają się tutaj również imprezy folklorystyczne.

Chętnie odwiedzane są również stadniny koni w Dobrzyniewie i Gleśnie.

Na terenie gminy funkcjonują cztery hotele – trzy w Wyrzysku, jeden w Rudzie k/Wyrzyska, dysponujące w sumie 108 miejscami noclegowymi całorocznymi.

Pomimo występowania kilku jezior na terenie gminy, żadne nie jest zagospodarowane turystycznie.

Rozwojowi turystyki i rekreacji sprzyjają istniejące w szlaki rowerowe, piesze i kajakowe. Szlaki rowerowe to trasa rowerowa EURO-ROUTE R-1 biegnąca z Boulogne we Francji nad kanałem La Manche, poprzez Belgię, Holandię, Niemcy, Polskę do granicy z Rosją i dalej do Kalinigradu. Na terenie powiatu pilskiego trasa ta pokrywa się z przebiegiem dróg powiatowych przebiegających przez miejscowości Kłoda, Piła, Leszków, Kalina, Kaczory, Miasteczko Krajeńskie, Białośliwie, **Osiek n/Notecią, Glesno**, Fanianowo, Dziunin. Turyści mogą także skorzystać z leśnej ścieżki edukacyjnej Dębowa Góra o dł. 9, 5km. Szlaki piesze to szlak żółty: Osiek n/ Not. - Dębowa Góra - Białośliwie - Miasteczko - Kaczory - Piła do Trzcianki oraz szlak czarny: p-27 Wyrzysk – Osiek. Szlaki kajakowe są dostępne na Łobżonce, Orlej oraz na Noteci.

Na terenie gminy działa jedna kryta pływalnia w Wyrzysku, przy ul. Parkowej.

Dodatkową atrakcją turystyczną są tereny łowieckie do polowań na dziki, jelenie, daniela i ptactwo wodne. W miejscowości Dąbki znajduje się XIX wieczny pałac, w którym mieści się ośrodek łowiecki.

Na terenie gminy działają następujące kluby i organizacje sportowe:

- Ludowy Zespół Sportowy "Sokół", Kościerzyn Wielki,
- Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy "Łobżonka" w Wyrzysku, ul. Parkowa 11,
- Parafialny Klub Sportowy "Tęcza" - Kosztowo,
- Towarzystwo Sportowo-Kulturalne "Orzeł" Osiek,
- Uczniowski Klub Sportowy "OLIMPIA" przy Gimnazjum w Wyrzysku,
- Uczniowski Klub Sportowy Lider przy Szkole Podstawowej w Kosztowie,
- Uczniowski Klub Sportowy ORZEŁ Szkole Podstawowej w Osieku nad Notecią, ul Szkolna 2
- Uczniowski Klub Sportowy TOP-SPIN przy Szkole Podstawowej w Wyrzysku.

Plany rozwoju

Jeden z pierwszorzędnych celów rozwoju społeczno-gospodarczego gminy (zapisy Strategii...) w odniesieniu do obszaru Infrastruktura brzmi: *Stworzyć warunki do systemowego rozwoju turystyki aktywnej z wykorzystaniem miejscowych walorów przyrodniczych.* Działania będą podejmowane w kierunku opracowania planów rozwoju ścieżek rowerowych i turystyki aktywnej, aktywnym promowaniu walorów przyrodniczych i turystycznych gminy udroźnieniu Łobżonki na odcinku Klawek do ujścia do Noteci.

Potencjalnym obszarem rozwoju turystyki pobytowej (także agroturystyki) są przede wszystkim tereny znajdujące się w okolicy stadnin koni w Dobrzyniewie i Gleśnie, w okolicach jeziora Młotkowskiego i Falmierowskiego.

Główną funkcję w zakresie obsługi ruchu turystycznego w gminie powinno pełnić miasto Wyrzysk i Osiek nad Notecią.

Rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnej w gminie przyczyni się do:

- podniesienia rangi gminy w obsłudze ponadlokalnej,
- zapewnieniu miejsc wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców gminy,
- zwiększeniu zatrudnienia w obsłudze turystów.

Ze względu na konieczność rozwoju terenów turystycznych, bazy noclegowej, zabudowy letniskowej, ważne z punktu ochrony środowiska będzie przystosowanie terenów pod względem technicznym do pełnienia wyznaczonych funkcji. Konieczne będzie rozwiązanie problemów gospodarki ściekowej i odpadowej dla istniejących obszarów zainwestowania.

Istotne dla kształtowania krajobrazu kulturowego będzie zachowanie kompozycyjnych układów wsi.

Budowa miejsc obsługi szlaków komunikacyjnych i turystycznych pociągnie za sobą inwestycje mające na celu zadbanie o ład przestrzenny.

Rozwój turystyki i rekreacji sprzyja rozwojowi innych dziedzin życia gospodarczo-społecznego, ale równocześnie może negatywnie wpływać na środowisko. Stąd niezmiernie ważne jest przewidzenie głównych zagrożeń środowiska i podjęcie działań minimalizujących te zagrożenia.

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska

- Wzrost liczby turystów zmotoryzowanych
- Niszczenie walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego
- Wzrost ilości odpadów
- "Dziki zagospodarowanie" terenów

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- Eliminowanie dzikiego zagospodarowania poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
- Przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w odniesieniu do obiektów turystycznych i rekreacyjnych
- Promowanie alternatywnych (do motorowych) środków transportu, w tym rozwój ścieżek rowerowych i pieszych, szlaków kajakowych
- Kształtowanie świadomości i zachowań proekologicznych mieszkańców i turystów

3.2.1.3 System transportowy

Stan wyjściowy

Sieć drogowa gminy Wyrzysk składa się z drogi krajowej nr 10 relacji Bydgoszcz – Piła oraz dwóch dróg wojewódzkich droga nr 242 oraz 194.

Gmina posiada połączenia PKS m. in. z Piłą, Bydgoszczą, Warszawą, Toruniem, Wałczem, Szczecinem i Kołobrzegiem.

Stacja kolejowa znajduje się w Osieku nad Notecią (trasa Piła-Bydgoszcz). Przez teren gminy przebiega trasa kolejki wąskotorowej.

Cechy charakterystyczne sieci transportowej na terenie gminy są następujące:

- brak obwodnicy miasta Wyrzysk,
- zły stan techniczny dróg,
- osłabienie roli transportu kolejowego,
- zbyt małe wykorzystanie możliwości transportu wodnego.

System transportowy przedstawia Mapa 2.

Plany rozwoju

W najbliższych latach następować będzie dalszy wzrost potrzeb transportowych spowodowanych wzrostem mobilności ludności i rozwojem obszarów turystyczno-rekreacyjnych.

Prognozę zmian ruchu transportowego w gminie należy rozpatrywać w układzie powiatu, a nawet województwa. Istotne jest tworzenie warunków do poprawy komunikacji zewnętrznej i wewnętrznej poprzez budowę nowych i modernizację istniejących dróg. Niezbędna jest poprawa stanu dróg gminnych, zwłaszcza dróg Falmierowo-Polinowo, dróg w Kosztowie, Wyrzysku i Osieku.

Ze względu na występowanie największych uciążliwości komunikacyjnych w mieście Wyrzysk w związku z przebiegiem drogi krajowej nr 10 przez miasto konieczne jest wyprowadzenie ruchu poza tereny zabudowy miejskiej. Konieczna jest budowa obwodnicy Wyrzyska.

Budowa uzupełniających (do międzynarodowej trasy rowerowej) gminnych tras rowerowych stworzy możliwość korzystania z roweru w połączeniach lokalnych, a także w celach turystycznych.

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska

- Emisja spalin
- Generowanie hałasu i wibracji
- Zagrożenia środowiska z tytułu przewozu materiałów niebezpiecznych (droga krajowa i drogi wojewódzkie)
- Degradacja terenów cennych przyrodniczo

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- Poprawa standardów technicznych sieci drogowej
- Zwiększenie przepustowości i płynności ruchu drogowego
- Rozwój alternatywnych rodzajów transportu (w tym zwiększenie roli transportu rowerowego)
- Wyprowadzenie ruchu tranzytowego DK nr 10 poza zabudowę miejską Wyrzyska
- Rozwój transportu publicznego, w tym wprowadzanie autobusów spełniających normy EURO
- Działania techniczne zabezpieczające mieszkańców przed nadmiernym hałasem
- Edukacja ekologiczna mieszkańców

3.2.1.4 Osadnictwo

Stan wyjściowy

Strukturę osadnictwa gminy Wyrzysk tworzy obecnie 18 sołectw i jedno miasto Wyrzysk. Strukturę administracyjną przedstawia . Gęstość zaludnienia wynosi 87 osób/km², podczas gdy w powiecie pilskim wynosi 109,3 osób/km², a w województwie wielkopolskim 112,9 osób/km². Centralnym ośrodkiem administracyjno-usługowym gminy jest miasto Wyrzysk. Większość miejscowości charakteryzuje się zwartą zabudową. Zabudowę rozproszoną obserwuje się w miejscowościach Auguścin, Falmierowo, Klawek, Kosztowo, Młotkówko, Polinowo, Rzęszkowo, Wyciąg, Wyrzysk Skarbowy, Żuławka, które w sumie zamieszkuje ok. 1300 mieszkańców. Strukturę administracyjną przedstawia Tabela 4.

Tabela 4. Struktura administracyjna gminy Wyrzysk

L.p.	Miejscowość	Liczba mieszkańców
1.	Miasto Wyrzysk	5450
2.	Anusin	14
3.	Auguścin	241
4.	Bagdad	125
5.	Bąkowo	237
6.	Bielawy Nowe	71
7.	Dąbki Dobrzyniewo	212
8.	Dobrzyniewo	288
9.	Falmierowo	432
10.	Glesno	491
11.	Gleszczonek	116
12.	Gromadno	344
13.	Karolewo	85
14.	Klawek	40
15.	Komorowo	153
16.	Konstantynowo	120
17.	Kosztowo	590
18.	Kościerzyn Wielki	367
19.	Marynka	36
20.	Masłowo	45
21.	Młotkówko	102
22.	Osiek nad Notecią	3781
23.	Ostrówek	82
24.	Polanowo	197
25.	Polinowo	113
26.	Ruda	201
27.	Rzęszkowo	91
28.	Stefanowo	7
29.	Wiernowo	39
30.	Wyciąg	15
31.	Wyrzysk Skarbowy	182
32.	Zielona Góra	6
33.	Żelazno	166
34.	Żuławka	137
Razem gmina Wyrzysk		14576

Gmina nie posiada pełnej infrastruktury technicznej, zwłaszcza kanalizacyjnej i gazowej.

Wśród czynników stanowiących barierę dla dalszego rozwoju osadnictwa należą:

- słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, szczególnie odprowadzania ścieków,
- rozproszona sieć osadnicza wymuszająca budowę nieekonomicznych systemów infrastruktury technicznej
- zły stan dróg lokalnych,

Plany rozwoju

Kierunki przekształceń sieci osadniczej muszą uwzględniać:

- ograniczenie zabudowy rozproszonej,
- dopuszczenie wypełniania układów pasmowych wsi, w obszarach umożliwiających odbiór ścieków sanitarnych,
- dopuszczenie przekształceń siedliskowej zabudowy rozproszonej na zabudowę letniskową,
- wyznaczenie strefy rozwojowej miasta Wyrzyska (tzw. strefa miejska).

Strefa miejska obejmująca zespół jednostek strukturalnych miasta Wyrzyska wraz z miejscowością Osiek nad Notecią (planowane połączenie jednostek) ukierunkowana będzie na: obsługę ludności gminy i ruchu turystycznego, obsługę funkcji ponadlokalnych (obsługa finansowa i edukacji), wyznaczeniu strefy aktywizacji gospodarczej gminy.

Opierając się na studiach w zakresie zagadnień gospodarczych, demograficznych i osadniczych, należy stwierdzić że obecnie następuje wzmożona aktywizacja pozarolnicza obszarów wiejskich kosztem obszarów miejskich. Świadczą o tym następujące zjawiska:

- postępujący, zwłaszcza w ostatnich latach wzrost ludności na wsi, przy spadku ludności miast
- znacznie wyższa aktywność budownictwa na terenach wiejskich, zwłaszcza w pobliżu miast
- dynamiczny rozwój różnych form aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich

Zjawiska te występują na całym obszarze województwa wielkopolskiego i mają konsekwencje również dla gminy Wyrzysk. Głównym kierunkiem umożliwiającym dalszy rozwój osadnictwa w gminie będzie wyrównywanie wieloletnich zapóźnień w rozwoju infrastruktury związanej z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków a także sieci gazowej. Kolejnym ważnym działaniem będzie ograniczanie emisji niskiej dzięki stopniowemu przechodzeniu gospodarstw indywidualnych na ekologiczne nośniki energii cieplnej.

Problem gospodarki odpadami będzie rozwiązywany na poziomie powiatowym we współpracy gmin między sobą. Rozwiązany będzie również problem odpadów niebezpiecznych znajdujących się w strumieniu odpadów komunalnych.

Dzięki postępom w rozwoju infrastruktury technicznej podniesie się poziom życia mieszkańców gminy, wzrośnie atrakcyjność gminy zarówno dla inwestorów jak i potencjalnych nowych mieszkańców, wzrośnie popyt na usługi turystyczne i agroturystyczne rozwijane w gminie.

Należy podkreślić, że gmina posiada tereny, które mogą być zainwestowane w związku z rozwojem gminy. Jednak zainwestowanie powinno być tak prowadzone, aby zachować specyficzne cechy krajobrazu i kultury gminy jako wartości ekonomicznej i nienaruszalnej podstawy zrównoważonego rozwoju.

Istotną rolę w podejmowaniu działań zmierzających do poprawy warunków życia mieszkańców odgrywają sami mieszkańcy, zwłaszcza kiedy są świadomi zagrożeń środowiska i możliwości zaangażowania się w działania na rzecz poprawy stanu środowiska i utrzymania cennych zasobów przyrodniczych. Stąd ważne jest inicjowanie i wspieranie przez władze gminy działań ukierunkowanych na podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców (patrz - edukacja ekologiczna).

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska wynikające z rozwoju osadnictwa

- Zanieczyszczenie środowiska spowodowane brakiem infrastruktury odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych
- Niska emisja zanieczyszczeń powietrza
- Chaos przestrzenny i rozproszenie zabudowy powodujące obniżenie walorów krajobrazowych, w tym wkraczanie zabudowy na tereny cenne przyrodniczo

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- rozwiązanie problemu gospodarki ściekami komunalnymi,
- zmiana systemów ogrzewania: wprowadzenie ekologicznych nośników energii (w tym niekonwencjonalnych źródeł energii), gazyfikacja gminy,
- zachowanie i odbudowa specyficznych cech kultury i przyrody obszaru gminy jako wartości ekonomicznej i nienaruszalnej podstawy zrównoważonego rozwoju,
- ochrona istniejących i tworzenie nowych enklaw zieleni wśród zabudowy,
- edukacja ekologiczna mieszkańców

3.2.2 Edukacja ekologiczna (EE)

Dobrze zorganizowany system edukacji ekologicznej jest warunkiem koniecznym do realizacji celów przede wszystkim w zakresie poprawy jakości środowiska, jak i racjonalnego korzystania z jego zasobów. Działania edukacyjne powinny być działaniami systemowymi z jasno sprecyzowanymi celami i sposobem ich realizacji. Ich zadanie to kształcenie i utrwalanie postaw proekologicznych wśród społeczeństwa.

3.2.2.1. Stan wyjściowy

Jednostkami biorącymi udział w kształtowaniu świadomości ekologicznej mieszkańców gminy są: Urząd Miejski w Wyrzysku, Oddział Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Wyrzysku, Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Starostwa Powiatowego w Pile, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Pile, Polski Związek Łowiecki, Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra” i inne organizacje.

Działania Urzędu Miejskiego są ukierunkowane na wspieranie edukacji ekologicznej w szkołach, organizowaniu spotkań przedstawicieli gminy z młodzieżą szkolną i prelekcji o tematyce ekologicznej, a także wspieraniu konkursów i imprez o charakterze ekologicznym.

Corocznie dzieci i młodzież biorą udział w akcjach: "Sprzątanie Świata" i "Dzień Ziemi", a także w Olimpiadzie Ekologicznej Powiatu Pilskiego. Urząd Miejski dofinansowuje te działania.

W ramach letniego wypoczynku organizowane są obozy w Stanicy Zdbice (woj. zachodniopomorskie), podczas których realizowane są programy z zakresu edukacji przyrodniczo-leśnej.

W programach nauczania, począwszy od przedszkoli realizowane są programy edukacji ekologicznej m. in. w formie wycieczek, przedstawień i prelekcji.

Uczniowie szkół i gimnazjów gminy Wyrzysk brali udział w następujących konkursach i olimpiadach ekologicznych:

- „Olimpiada Ekologiczna” organizowana przez Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Starostwa Powiatowego w Pile
- konkurs na „Wykonanie makiety oczyszczalni ścieków w Wyrzysku” organizowany przez Urząd Miejski w Wyrzysku
- „Powiatowy Turniej Wiedzy Ekologicznej i Prewencyjnej”, którego organizatorem był Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, Komenda Powiatowa Policji i Starostwo Powiatowe w Pile
- konkurs szkolny „Na tropach przyrody” pod patronatem Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile
- Konkurs szkolny „Łowiectwo w oczach dziecka” pod patronatem Polskiego Związku Łowieckiego
- „Konkurs Wiedzy Ekologicznej” pod patronatem Urzędu Miejskiego w Wyrzysku

Ponadto w wielu szkołach na terenie gminy działają ekologiczne koła zainteresowań, w gazetkach szkolnych poruszana jest problematyka ochrony środowiska, wykonywane są plakaty o tematyce ekologicznej, ochronie środowiska i dokarmianiu zwierząt (np. „Orzeł – ginący symbol godła narodowego”, „Dokarmianie zwierząt w okresie zimowym”, „Zwierzęta chronione w Polsce”, „Czyste źródła energii”, „Ekosystem lasu”).

3.2.2.2. Cel średniookresowy do 2011 roku

Wykształcenie wśród mieszkańców gminy proekologicznych nawyków służących ochronie środowiska.

Cel ten jest spójny z celem sformułowanym w powiatowym programie ochrony środowiska, a także wpisuje się w podstawowe cele sformułowane w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej.

3.2.2.3. Strategia realizacji celu

Adresatami edukacji ekologicznej powinni być wszyscy mieszkańcy gminy. Dlatego z jej realizacją należy dotrzeć do wielu miejsc, czasami nawet trudno dostępnych. W związku z tym praca w kierunku rozwoju świadomości ekologicznej powinna docierać do różnych grup społecznych, a także ludzi na różnych stanowiskach i szczeblach zarządzania. Program edukacji powinien być realizowany na wielu płaszczyznach i różnymi metodami.

Adresatami programu edukacyjnego kształtującego zachowania proekologiczne winni być w kolejności:

- pracownicy oświaty; nauczyciele i wychowawcy ośrodków szkolno-wychowawczych,
- dyrektorzy placówek kulturalnych,
- przedstawiciele mass mediów,
- ekolodzy i działacze ochrony przyrody,
- przedstawiciele organizacji społecznych,
- młodzież szkolna i dzieci,
- służby mundurowe; policja, straż i wojsko
- przedstawiciele związków wyznaniowych; księża i zakonnicy,
- przedstawiciele lokalnego biznesu,
- członkowie organizacji związkowych,
- przedstawiciele ugrupowań politycznych,
- członkowie i administracja spółdzielni mieszkaniowych,
- gospodynie domowe.

Miejscami realizacji edukacji ekologicznej są:

- przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne,
- media,
- placówki kulturalne i oświatowe,
- urzędy administracji państwowej i samorządów lokalnych,
- kościoły, zakony i organizacje działające przy kościele i zakonach,
- siedziby organizacji ekologicznych i społecznych,
- tereny otwarte; place zabaw, parki, place, skwery leśne,
- siedziby organizacji związkowych i ugrupowań politycznych,
- siedziby organizacji zrzeszających lokalny biznes,
- sklepy wielkopowierzchniowe.

Edukację ekologiczną można realizować dzięki:

- edukacji formalnej, która obejmuje dzieci od wieku przedszkolnego oraz młodzież po studentów szkół wyższych, a także pedagogów i specjalistów związanych z ochroną środowiska
- edukacji nieformalnej, obejmującej dzieci, młodzież i dorosłych, prowadzonej przez środki masowego przekazu oraz za pomocą różnych form samoedukacji indywidualnej i grupowej.

Skutecznej realizacji działań z zakresu edukacji ekologicznej na terenie gminy Wyrzysk będzie służyć kontynuacja prowadzonych już wcześniej działań oraz dążenie do pozyskania coraz szerszego grona zaangażowanych. Przyrodnicze kształcenie formalne i nieformalne uzupełnia się wzajemnie dostarczając uczniom szeregu interesujących wiadomości, a jednocześnie wpływa na doskonalenie umiejętności i kształtowanie pozytywnych postaw. Oba obszary kształcenia oddziałują na ucznia rozbudzając między innymi jego zainteresowania.

Edukacja ekologiczna formalna

Kształtowanie świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży jest ważnym zadaniem realizowanym w formalnym systemie kształcenia obejmującym wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe oraz szkolnictwo wyższe.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. Nr 14 poz. 129) określa podstawowe zadania szkoły w zakresie nauczania, umiejętności i pracy wychowawczej uwzględniając w nich działania mające na celu wzrost świadomości ekologicznej uczniów. Rozporządzenie to wprowadza również obok przedmiotów i bloków przedmiotowych realizację ścieżek przedmiotowych o charakterze wychowawczo-dydaktycznym, m.in. edukacji ekologicznej. Wymóg ten do 2003 roku obejmował tylko szkoły podstawowe i gimnazja, od 2003 roku objął również szkoły ponadgimnazjalne. Jedną ze ścieżek interdyscyplinarnych jest edukacja ekologiczna.

Tematyka ekologiczna stanowi element wielu przedmiotów a jej właściwa realizacja zależy przede wszystkim od zaangażowania nauczycieli, od ich znajomości najważniejszych problemów z zakresu ochrony środowiska danego obszaru.

Ważnym zadaniem jest wprowadzanie do programów szkolnych zagadnień związanych z edukacją ekologiczną szczególnie dotyczącą tych problemów, które w danej gminie są najistotniejsze, np. stosowanie ekologicznych źródeł energii, selektywna zbiórka odpadów, właściwa gospodarka wodno-ściekowa itp.

Stosowanie przez nauczycieli metod aktywizujących i poszukujących tj. burza mózgów, karty pracy, projekty; zajęcia terenowe oparte na bezpośrednim kontakcie ucznia z przedstawianą problematyką wykształci w uczniu umiejętność obserwacji, logicznego myślenia, kojarzenia, wyciągania wniosków. Zadaniem nauczyciela w szeroko pojętej edukacji ekologicznej jest:

- kształtowanie u ucznia postawy odpowiedzialności za stan środowiska,
- zachęcanie ucznia do prowadzenia własnych obserwacji, badań i analizy środowiska,
- kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów zgodnie z posiadaną wiedzą,
- umożliwienie dzieciom i młodzieży podejmowania praktycznych działań na rzecz ochrony środowiska w ich otoczeniu.

Nauczyciele podejmujący się realizacji zagadnień związanych z edukacją ekologiczną powinni zarówno współpracować ze sobą, jak i współpracować z instytucjami/ organizacjami wspierającymi ich działalność:

- Urząd Wojewódzki, Starostwo Powiatowe, Urząd Miejski – organizowanie i współorganizowanie prelekcji, konkursów, lekcji, festynów, finansowanie nagród,
- Nadleśnictwa – organizacja zajęć terenowych, organizacja prelekcji, szkoleń, finansowanie nagród, wydawanie materiałów informacyjnych,
- Pozarządowe Organizacje Ekologiczne (np. PTOPI Salamandra) – pomoc w organizowaniu konkursów, warsztatów, happeningów, szkoleń,
- Europejski fundusz PHARE - pomoc uczniom w zdobyciu wiedzy i umiejętności a nauczycielom w przekazaniu ich w interesujący i skuteczny sposób, jednym z realizowanych projektów jest "Wzmacnianie edukacji ekologicznej w szkołach podstawowych i zawodowych w Polsce".

Kierunki działań

EE1. Zwiększenie udziału zagadnień ochrony środowiska w nauczaniu szkolnym w gminie.

EE2. Prowadzenie aktywnych form edukacji ekologicznej młodzieży

EE3. Wspieranie finansowe i merytoryczne (ze strony Urzędu Miejskiego) działań z zakresu edukacji ekologicznej prowadzonej w szkołach

Edukacja ekologiczna nieformalna

Jednym z podstawowych warunków zrównoważonego rozwoju jest włączenie do udziału w nim całego społeczeństwa. Dlatego konieczna jest jak najbardziej wszechstronna edukacja ekologiczna skierowana do: osób dorosłych, różnych grup zawodowych (rolników, organizatorów turystyki, przedsiębiorców).

Najlepszym i najefektywniejszym sposobem podniesienia świadomości ekologicznej osób dorosłych jest zaangażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne. Wymaga to szerokiego informowania społeczeństwa o stanie środowiska, działaniach na rzecz jego ochrony, a także o możliwościach prawnych uczestniczenia mieszkańców w podejmowaniu decyzji mających wpływ na stan środowiska. Wśród wielu ważnych tematów edukacji ekologicznej znaczące miejsce należy przypisać edukacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, gospodarki ściekowej, ochrony powietrza atmosferycznego, ochrony przyrody, oszczędności energii itp.

Szczególnie ważną rolę w edukacji ekologicznej mają organy samorządowe. Powinny one współdziałać przy opracowywaniu i realizacji lokalnych programów edukacji ekologicznej oraz z organizacjami, instytucjami, przedstawicielami zakładów pracy i społeczności lokalnych. Edukacja ekologiczna może być realizowana także podczas zebrań wiejskich.

Nadal w lasach okalających miasto rozwijana będzie edukacja leśna prowadzona przez pracowników Lasów Państwowych przy współudziale jednostek samorządu terytorialnego, kół łowieckich itp.

Ze względu na możliwości rozwoju turystyki i rekreacji konieczne jest obejmowanie edukacją ekologiczną organizatorów turystyki i wypoczynku, jak i osób korzystających z oferowanych usług.

Ważną kwestią jest edukacja w miejscu pracy ponieważ większość czynnych zawodowo osób poprzez podejmowane decyzje, ma mniej lub bardziej bezpośredni wpływ na stan środowiska.

Zdecydowanie największy wpływ na poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa mają media. Podkreślić należy, że istnieje ścisła zależność między wiedzą społeczeństwa z zakresu stanu środowiska i nastawieniem do działań na rzecz jego ochrony, a sposobem ukazywania problemów ekologicznych w mediach. Coraz większego znaczenia nabierają tematyczne programy publicystyczne, filmy popularnonaukowe o tematyce środowiskowej oraz reklama społeczna promująca działania przyjazne środowisku. Współpraca w zakresie propagowania edukacji ekologicznej poprzez media powinna być realizowana w całym regionie i zaowocować cyklicznym ukazywaniem się artykułów, programów telewizyjnych, audycji radiowych, w których przybliżałoby się mieszkańcom bieżące problemy i działania.

Ze względu na możliwość wykorzystania komputerów coraz większe znaczenie będzie miała treść edukacyjna przekazywana na stronach internetowych oraz możliwość kontaktu i dyskusji z mieszkańcami drogą internetową.

Duże znaczenie w edukacji ekologicznej dorosłych mają działania pozaszkolne podejmowane przez uczniów i nauczycieli. Umożliwiają one włączenie do programu edukacji ekologicznej społeczności lokalnych, bez których poparcia żadne działania na rzecz ochrony środowiska nie powiodą się. Równocześnie wspólne działania dzieci i rodziców stwarzają szansę zmiany mentalności społeczeństwa i kształtowania świadomości proekologicznej.

Kierunki działań

EE4. Upowszechnienie informacji nt. stanu środowiska w gminie i podejmowanych działaniach na rzecz jego ochrony oraz propagowanie wiedzy o proekologicznych zachowaniach mieszkańców gminy

EE5. Edukacja ekologiczna grup zawodowych (turystyki, rolnictwa, itp.)

3.3 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody

3.3.1 Ochrona przyrody i krajobrazu (PK)

3.3.1.1 Stan wyjściowy

Obszary i obiekty prawnie chronione

Na terenie gminy znajduje się jeden rezerwat przyrody, fragmenty dwóch obszarów chronionego krajobrazu, 16 obiektów zostało uznanych za pomniki przyrody. Na obszarze gminy zlokalizowane są fragmenty proponowanych obszarów sieci NATURA 2000:

- Obszar Specjalnej Ochrony Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego (PLB 300001) obejmujący miejscowości: Bąkowo, Żuławkę i Wyciąg. Na terenie gminy zajmuje obszar 3541,6 ha.
- Specjalny Obszar Ochrony Dolina Noteci (PLH 300011), którego fragment obejmuje ok. 6,8% powierzchni gminy.

Rezerwat Zielona Góra jest to rezerwat leśny o powierzchni 96,09 ha. Rezerwat został utworzony w 1968 roku, pierwotnie ochroną objęte było 14,61 ha powierzchni, w 1989r. rozszerzono obszar do 96,09 ha. Celem rezerwatu jest ochrona rzadkiego lasu dębowo-grabowego o cechach naturalnych. Występują tutaj trzy siedliska leśne: grąd niski, grąd wysoki i grąd kwaśny. Wśród drzew oprócz pomnikowych kilkusetletnich dębów rośnie rzadki jarzab brekinia.

Pomniki przyrody w gminie Wyrzysk to przede wszystkim pomniki przyrody ożywionej, na które składają się pojedyncze drzewa, grupy drzew oraz aleje. Wśród alei na terenie gminy wzdłuż drogi krajowej nr 10, od Wyrzyska do zachodniej granicy gminy częściowo zlokalizowana jest pomnikowa aleja drzew składająca się z dębów, lip i jesionów. Na terenie rezerwatu Zielona Góra występują stanowiska rzadkiego jarzabu brekini. Wykaz pomników przyrody w gminie Wyrzysk przedstawia Tabela 5.

Obszar Chronionego Krajobrazu Łobżonki i Bory Kujawskie obejmuje środkowy i dolny bieg doliny Łobżonki.

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Noteci leży niemal w całości w makroregionie Pradoliny Toruńsko – Eberswaldzkiej i mezoregionie Doliny Środkowej Noteci. Charakteryzuje ją krajobraz łąkowo – polno – osadniczy, fragmentarycznie jeziorno – leśno – łąkowy. W samej pradolinie rzeki Noteć przeważa ekosystem łąkowy.

Obszary prawnie chronione przedstawia Mapa 4.

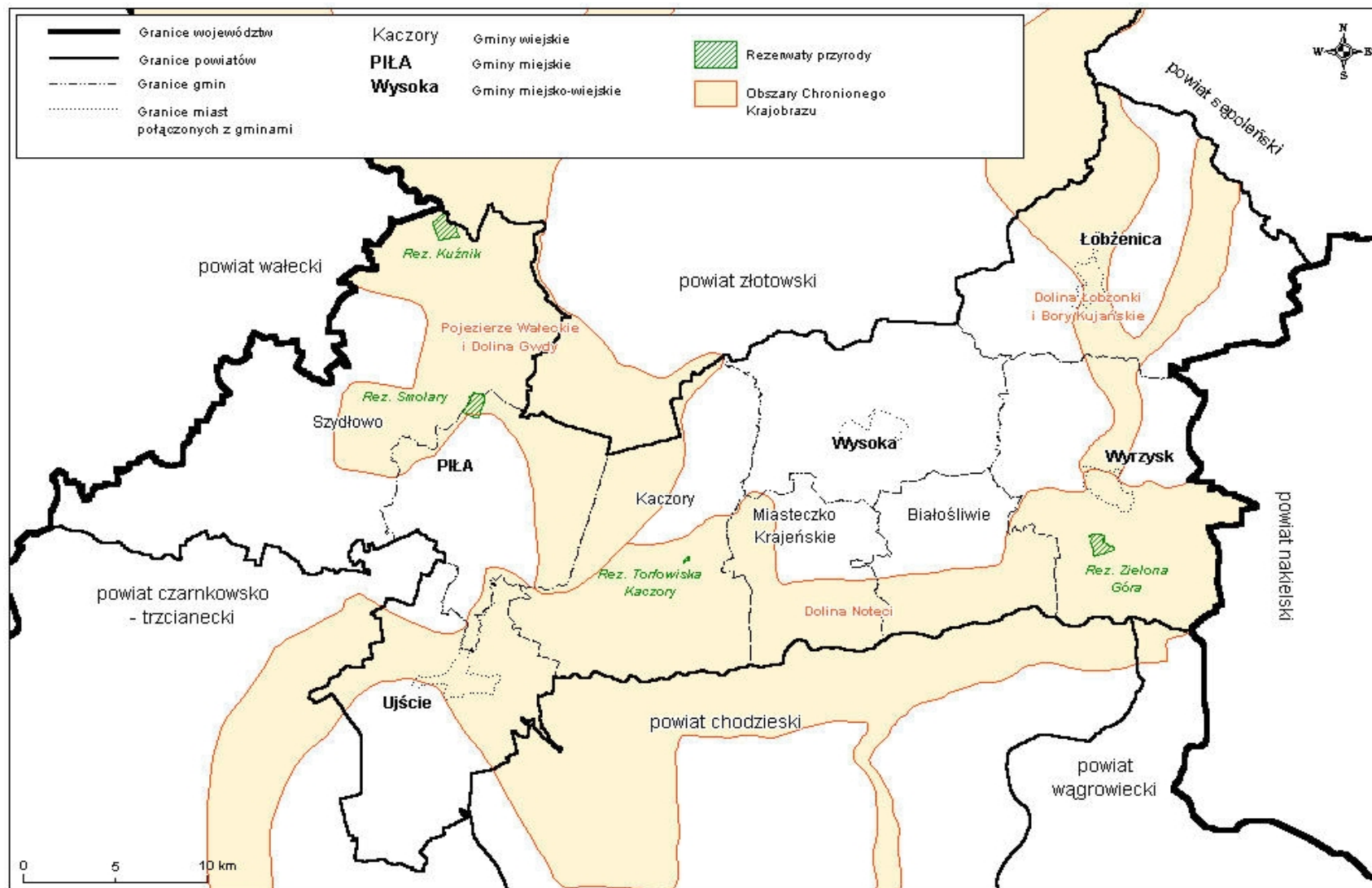
Tabela 5. Wykaz pomników przyrody w gminie Wyrzysk

Lp.	Pozycja z rejestru	Obiekt	Lokalizacja	Rok uznania za pomnik przyrody
1.	39	aleja dębowa (dąb szypułkowy) – 72 drzewa	wzdłuż drogi nr 10, od Wyrzyska do skrzyżowania do m. Łobżenica	1970
2.	41	grupa drzew (dąb szypułkowy) – 6 drzew	Nadleśnictwo Kaczory, Leśnictwo Zielona Góra, oddz. 97b (1 szt.), oddz. 87b (5 szt.)	1958
3.	42	lipa drobnolistna	Falmierowo	1957
4.	43	dąb szypułkowy	Nadleśnictwo Kaczory, Leśnictwo Zielona Góra, oddz. 79b	1956
5.	44	dąb szypułkowy	Bąkowo	1955
6.	45	grupa drzew (dąb szypułkowy) – 3 drzewa	wzdłuż drogi Komorowo-Krostkowo	1954
7.	46	aleja lipowa (lipa drobnolistna) – 18 drzew	Osiek	1954
8.	47	grupa rzew (jarząb brekinia) – 8 drzew	Nadleśnictwo Kaczory, Leśnictwo Zielona Góra, oddz. 101a, 90a, 88b, 99a97b	1953
9.	365	grupa drzew (platan klonolistny – 2 drzewa, dąb szypułkowy, jesion wyniosły – 2 drzewa, lipa drobnolistna)	Glesno	1983
10.	389	lipa drobnolistna	Falmierowo	1984
11.	390	aleja drzew (lipa drobnolistna – 188 drzew, jesion wyniosły – 42 drzewa, dąb szypułkowy – 88 drzew)	wzdłuż drogi nr 10 – od skrzyżowania drogi do Łobżenicy do skrzyżowania do Nieżychowa	1984
12.	622	lipa drobnolistna	Wyrzysk, ul. Podgórna	1994
13.	623	grupa drzew (topola biała – 6 drzew)	Gromadne	1994
14.	624	wiąz szypułkowy	Żuławka	1994
15.	625	grusza	Żuławka	1994
16.	701	lipa drobnolistna	Bagdad	1997

Tereny zieleni

Tereny zieleni zajmują w gminie powierzchnię ok. 32 ha i są to przede wszystkim parki (3, 6ha) oraz cmentarze (24, 5ha).

Mapa 4. Obszary prawnie chronione powiatu pilskiego.

3.3.1.2 Cel średniokresowy do 2011 roku

*Ochrona i wzrost różnorodności biologicznej i krajobrazowej
oraz doskonalenie systemu zieleni urządzonej w mieście*

Cel ten jest zgodny z celem zdefiniowanym w powiatowym programie ochrony środowiska.

3.3.1.3 Strategia realizacji celu

Głównym celem ochrony przyrody jest zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów przyrody i jej składników, w szczególności dziko występujących roślin i zwierząt, siedlisk przyrodniczych oraz krajobrazu.

W zakresie ochrony przyrody podstawowymi aktami prawnymi w UE są Dyrektywa Siedliskowa (dyrektywa Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory) i Dyrektywa Ptasia (dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków). Mają one na celu utrzymanie różnorodności biologicznej państw członkowskich Unii poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory na ich terytorium. Dla terenu gminy Wyrzysk sieć Natura 2000 obejmuje jej południowy obszar.

Także ważne będzie zapewnienie ochrony obszarów cennych przyrodniczo, które nie są objęte ochroną, a które stanowią ważne korytarze ekologiczne przemieszczania się roślin i zwierząt. Są to doliny rzek Łobżonki, Orlej i Noteci.

Ważna jest także ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych w związku z prowadzoną gospodarką rolną. W procesie poszerzania rolniczej przestrzeni produkcyjnej często likwidowane są zakrzaczenia i zadrzewienia śródpolne, drzewostany nadbrzeżne. Ze względu na stale zwiększającą się skalę działalności rolniczej coraz ważniejsza staje się ochrona wartościowych elementów przyrody i krajobrazu. W procesie powiększania powierzchni gospodarstw często ulegają zniszczeniu zagajniki, drzewostany nadbrzeżne oraz inne naturalne elementy krajobrazu. Zachowanie wielu wartości przyrodniczych i naturalnego krajobrazu wsi uzależnione jest od tradycyjnych metod gospodarowania, opartego o gospodarstwa małe, prowadzone indywidualnie, bądź współpracujące między sobą. Tradycyjne metody gospodarowania powinny być promowane zwłaszcza na obszarach chronionych (Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Łobżonki i Borów Kujawskich, projektowane OSO Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego i SOO Dolina Noteci). Działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej obejmują również stosowne zasady w sektorze rolnictwa. Wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nie naruszające równowagi przyrodniczej, przede wszystkim rolnictwa ekologicznego jest jednym z celów stawianych przez politykę ekologiczną państwa w zakresie różnorodności biologicznej i ochronie przyrody. Istotnym instrumentem finansowym ochrony środowiska i przyrody w przestrzeni rolniczej są Krajowe Programy Rolnośrodowiskowe, będące elementem Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, które także określają sposób gospodarowania zgodny z ochroną środowiska. Podstawowym elementem utrzymania ładu przestrzennego w gminie będzie zachowanie spójności zabudowy, co także ułatwia dostęp do infrastruktury ochrony środowiska (zaopatrzenie w wodę, system odprowadzania ścieków).

Tereny zieleni stanowią rodzaj wizytówki gminy, jest to ważny element codziennego wypoczynku mieszkańców i rekreacji w Wyrzysku. Należy zadbać, aby plany budowy lub modernizacji osiedli zapewniały odpowiednią powierzchnię zieleni urządzonej. Zapewnienie ochrony terenów zieleni spoczywa na gminie.

Kierunki działań:

PK 1. *Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych*

PK 2. *Doskonalenie systemu obszarów i obiektów prawnie chronionych*

- PK 3. Zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach cennych przyrodniczo
- PK 4. Ochrona terenów cennych przyrodniczo przed zainwestowaniem i tzw. dzikim zagospodarowaniem (szczególnie terenów parków, obszarów dolin rzecznych)
- PK 5. Wspieranie działań zmierzających do poprawy walorów krajobrazowych gminy
- PK 6. Bieżące utrzymanie istniejących terenów zieleni
- PK 7. Rozwój terenów zieleni, w tym modernizacja i tworzenie nowych terenów zieleni urządzonej i zieleni rekreacyjnej

Ponadto, ochrona przyrody i krajobrazu będzie realizowana z uwzględnieniem kierunków wymienionych w par. 3.3.3.3. (Ochrona gleb).

3.3.2 Ochrona lasów (L)

3.3.2.1 Stan wyjściowy

Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Wyrzysk (wg stanu na dzień 31.12. 2001 rok, US, Poznań 2002) wynosi 1965, 8 ha, co daje wskaźnik lesistości 12% (lesistość powiatu pilskiego wynosi 28,9%).

Lasy gminne zajmują powierzchnię 20,2 ha.

Lasy będące własnością Skarbu Państwa administrowane są przez Nadleśnictwo Kaczory, podlegające pod Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Pile (RDLP Piła) oraz Nadleśnictwo Szubin (RDLP Toruń).

Naturalnym siedliskiem tutaj występującym jest siedlisko boru świeżego. Miejscami występuje siedlisko boru mieszanego świeżego, lasu mieszanego świeżego i boru suchego. W miejscach podmokłych występują olsy i łęgi.

W drzewostanie dominuje sosna z domieszką brzozy, w lasach mieszanych widoczny jest duży udział dębów i buków. Ze względu na okresowo występujące niedobory wilgoci, lasy podatne są na degradację szkodników pierwotnych i wtórnych.

3.3.2.2 Cel do 2011 roku

Wzrost różnorodności biologicznej lasów i zwiększanie ich powierzchni

Powyższy cel jest zgodny z celem zdefiniowanym w programie powiatowym⁹.

3.3.2.3 Strategia realizacji celu

Według Komisji Europejskiej podstawowym celem strategii leśnej Unii powinno być wsparcie zrównoważonego rozwoju lasów i gospodarki leśnej, zgodnie z zasadami gospodarki, ochrony i trwałego rozwoju lasów przyjętymi na forum międzynarodowym.

Podstawę dla realizacji przez państwa członkowskie ochrony i zrównoważonej gospodarki w lasach są działania ujęte w Agendzie 2000 dotyczące:

- ochrony lasu oraz rozwoju społecznych i gospodarczych funkcji lasów,
- zachowania i poprawy wartości ekologicznych lasów, zachowania funkcji ochronnych lasów,
- promocji nowych zastosowań drewna oraz zwiększania powierzchni leśnych poprzez zalesianie,
- łączenia gospodarstw leśnych poprzez promocję stowarzyszania się właścicieli lasu,
- programów edukacyjnych i szkoleniowych promujących wiedzę o przyjaznych dla środowiska i nie zakłócających naturalnego krajobrazu sposobach i technikach wytwarzania

⁹ Cel wg programu powiatowego: *Zachowanie istniejących zasobów leśnych oraz zwiększanie powierzchni lasów i wzrost ich różnorodności biologicznej.*

produktów leśnych i dostarczania usług leśnych, skierowanych przede wszystkim do zarządców i właścicieli lasu.

W najbliższych latach nadal będzie kontynuowana przebudowa drzewostanu w celu zwiększenia odporności ekosystemu leśnego. Według planu urządzenia lasów Nadleśnictwa Kaczory zmniejszy się udział sosny na siedlisku Bśw, Mmśw i Lśw, natomiast zwiększy się udział gatunków liściastych: na siedliskach borowych brzozy, na siedliskach borów mieszanych i lasów - dębu, buka i innych gatunków liściastych.

Ze względu na duży udział gruntów o dobrych glebach nie przewiduje się znacznego wzrostu powierzchni leśnej w gminie Wyrzysk. Średnio powierzchnia lasów wzrasta rocznie o ok. 0,1%.

Priorytetem w ustalaniu zalesień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jest konieczność zapewnienia ciągłości i przestrzennej spójności obszarów chronionych w granicach powiatu, jak również województwa. Dlatego niezmiernie ważne jest wyznaczanie granic polno-leśnych.

Kierunki działań:

- L 1. *Lokalizacja zalesień i zadrzewień zgodnie z planami zagospodarowania przestrzennego, w tym kształtowanie granicy polno-leśnej*
- L 2. *Zalesianie terenów nieprzydatnych rolniczo z równoczesnymi działaniami prowadzącymi do zróżnicowania struktury gatunkowej lasów.*
- L 3. *Ochrona zieleni dolin rzecznych, terenów torfowiskowych i zabagnionych*
- L 4. *Przeprowadzanie bieżących zabiegów pielęgnacyjnych w lasach*
- L 5. *Stály monitoring środowiska leśnego w celu działania stanom niepożądanym (pożary, choroby, szkody przemysłowe, degradacja).*

3.3.3 Ochrona gleb (GL)

3.3.3.1 Stan wyjściowy

Charakterystyka gleb została przedstawiona w par. 3.2.1.1.

3.3.3.2 Cel średniookresowy do 2011 roku

<i>Ochrona i właściwe wykorzystanie istniejących zasobów glebowych oraz zachowanie wysokich walorów ekologicznych obszarów rolniczych</i>

Cel ten jest identyczny z celem zdefiniowanym w programie powiatowym.

3.3.3.3 Strategia realizacji celu

Racjonalne wykorzystanie zasobów gleb, zwłaszcza w ujęciu długookresowym powinno polegać na:

- zagospodarowaniu gleb w sposób odpowiadający ich walorom przyrodniczym i klasie bonitacyjnej,
- dostosowaniu formy zagospodarowania oraz kierunków i intensywności produkcji do naturalnego potencjału gleb.

Kierunki ochrony zasobów glebowych powinny być zintegrowane z przyszłościowym rozwojem rolnictwa, co omówiono wcześniej. Niektóre zadania w zakresie ochrony gleb zostały ustawowo przypisane Staroście (np. badania gleb, prowadzenie rejestru terenów gdzie stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleby lub ziemi, z wyszczególnieniem obszarów, na których obowiązek rekultywacji obciąża Starostę /Art. 110 POŚ) i znalazły się w powiatowym programie ochrony środowiska.

Ważnymi działaniami w zakresie właściwej polityki rolnej będzie przeciwdziałanie procesom erozji. Stosowanie zabiegów przeciwdziałających erozji wodnej jest konieczne już na gruntach o nachyleniu

pow.10% tj. 6° i powinno polegać na odpowiednim zagospodarowywaniu wąwozów oraz stoków i stosowaniu właściwych płodozmianów. Erozja wietrzna jest typowa dla otwartych przestrzeni rolnych, dlatego niezbędne będzie stosowanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych oraz podobnie jak przy zapobieganiu erozji wodnej stałe utrzymanie gleby pod pokrywą roślinną. Dla utrzymania optymalnego uwilgocenia gleby i prawidłowego systemu odwadniania konieczne będzie utrzymanie urządzeń melioracyjnych, rowów i drenażu w dobrym stanie. Eksploatacja tych systemów powinna polegać na regulacji odpływu wód i możliwie długim utrzymaniu zasobów wody w profilu glebowym.

Utrzymanie melioracji szczegółowych należy do właścicieli gruntów. Instytucją odpowiedzialną na terenie powiatu za urządzenia melioracyjne podstawowe jest Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Poznaniu, Rejonowy Oddział w Pile. Zagadnienie melioracji zostało omówione w par. 3.4.1.

Ochrona gleb będzie również uwzględniała racjonalne zużycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, preferowanie nawozów naturalnych, np. obornika, kompostu.

Ponadto stosowanie przez rolników i ogrodników nawozów syntetycznych i mineralnych, odchodów zwierząt z ferm (np. gnojowicy), nieodpowiednich dawek osadów ściekowych i kompostów naturalnych może znacznie nasilać procesy degradacji gleb.

Ważna przy samodzielnych działaniach rolników staje się pomoc organizacyjna Urzędu Gminy Wyrzysk, polegająca na wsparciu merytorycznym rolników.

Istotnym kierunkiem działań w rolnictwie będzie wdrażanie i upowszechnianie **Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej (KDPR)**. W tym względzie ważna będzie działalność Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego Oddział w Wyrzysku, który może pełnić rolę koordynatora działań edukacyjnych w powiecie, np. prowadzenie w mediach systematycznych wykładów na temat zasad KDPR, oraz innych działań popularyzujących dobrą praktykę rolniczą, w tym w zakresie rolnictwa ekologicznego.

Kierunki działań:

- GL 1. *Ochrona gleb o wysokiej przydatności rolniczej przed przeznaczeniem na cele nierolnicze*
- GL 2. *Zachowanie śródpolnych zadrzewień, zakrzaczeń, kompleksów leśnych i nieużytków podmokłych jako ważnych elementów funkcjonalnych struktury ekologicznej i obiektów warunkujących utrzymanie odpowiedniego poziomu wód gruntowych na obszarach rolniczych*
- GL 3. *Utrzymanie i odbudowa urządzeń melioracyjnych, zapewniających odpowiedni poziom wód gruntowych i zabezpieczających użytki rolne przed okresowymi przesuszeniami lub zalaniem*
- GL 4. *Wapnowanie gleb oraz nawożenie magnezowe, fosforowe i potasowe.*
- GL 5. *Wdrażanie i upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej (KDPR)*
- GL 6. *Rozwój rolnictwa ekologicznego*

3.3.4 Ochrona zasobów kopalin (ZK)

3.3.4.1 Stan wyjściowy

Na terenie gminy Wyrzysk zlokalizowane są dwa złoża kopalin pospolitych: złoża kruszyw naturalnych oraz wykorzystywane na skalę przemysłową złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej ("Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce" PIG, Warszawa 2002). Charakterystykę złóż przedstawia Tabela 6.

Tabela 6. Wykaz zasobów kopalin pospolitych w gminie Wyrzysk (wg stanu na 31.12.2001 r.)

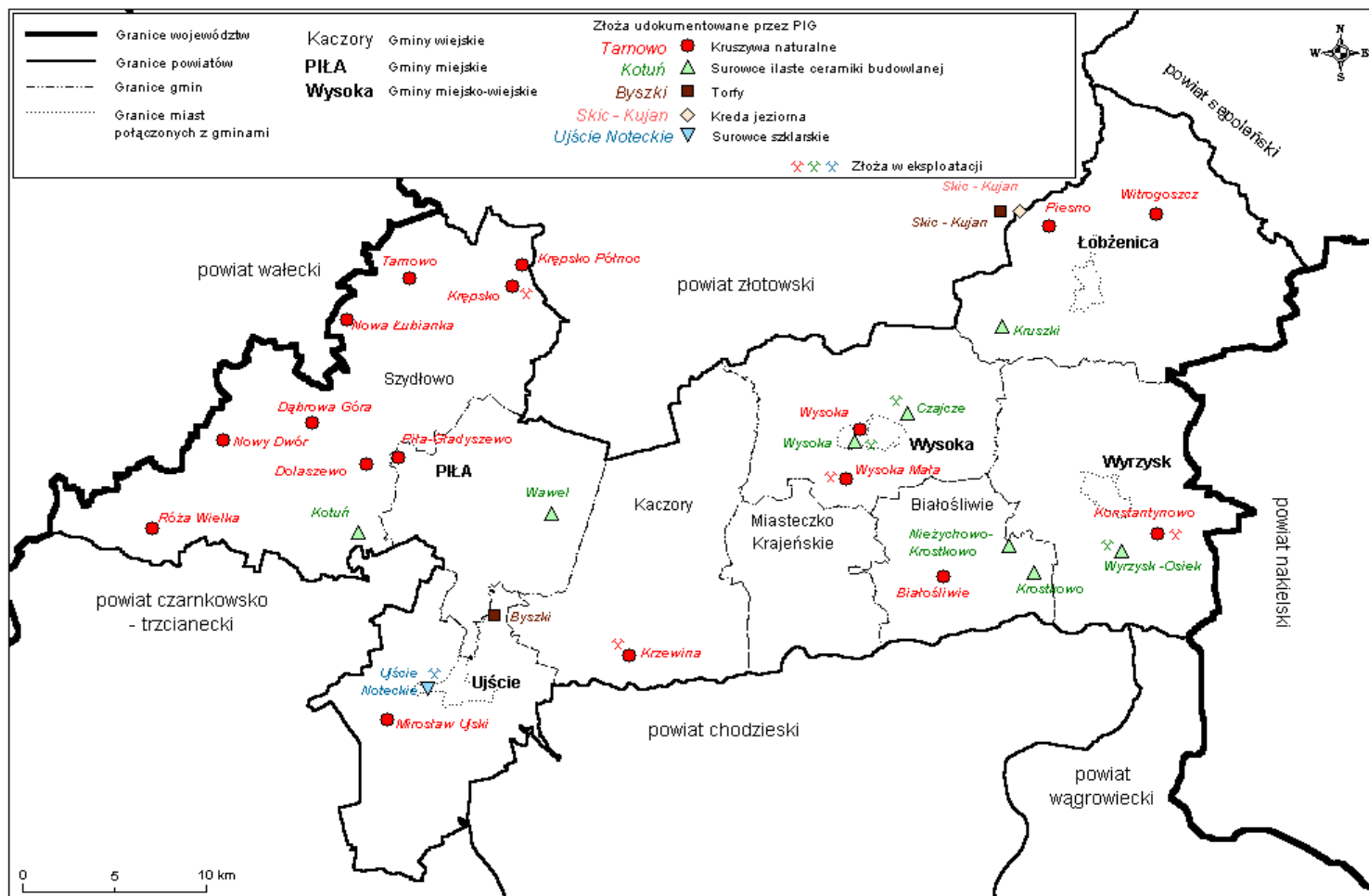
Lp.	Nazwa złoża	Stan zagosp. złoża	Zasoby (tys. ton)		Wydobycie (tys. ton)
			geologiczne bilansowe	przemysłowe	
KRUSZYWA NATURALNE					
1.	Konstantynowo*	E	51	51	2
SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ					
2.	Wyrzysk-Osiek	E	3247	1040	39

Skróty: E (złoża zagospodarowane - eksploatowane),

* złoża zawierające piasek ze żwirem

Złoża surowców naturalnych w powiecie pilskim (w tym w gminie Wyrzysk) przedstawia Mapa 5. Ponadto w kilku punktach na terenie gminy (Rzęskowo, Młotkówko, Auguścín, Polinowo) występują złoża torfu i gytii, które jednak ze względu na słabe rozpoznanie nie są eksploatowane.

Mapa 5. Złoże surowców naturalnych na terenie powiatu pilskiego.

3.3.4.2 Cel średniookresowy do 2011 roku

*Efektywne wykorzystywanie eksploatowanych złóż
i ochrona zasobów złóż niezagospodarowanych (nieeksploatowanych)
oraz rekultywacja terenów poeksploatacyjnych*

Cel ten jest zgodny z celem zdefiniowanym w programie powiatowym.

3.3.4.3 Strategia realizacji celu

Odpowiedzialnymi za kształtowanie polityki ochrony złóż kopalin i gospodarowanie zasobami tych surowców są Minister Środowiska, wojewodowie oraz starostowie.

Ochrona złóż i obszarów perspektywicznych w gminie będzie polegała na ujęciu tych obszarów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i gminnych studiach uwarunkowań w postaci zapisów uniemożliwiających zagospodarowanie tych terenów w sposób trwały, wykluczający potencjalną eksploatację surowców.

W świetle ochrony powierzchni ziemi istotne znaczenie ma objęcie rewaloryzacją obszarów przekształconych eksploatacją kruszyw, w tym również eksploatacją „dziką” na cele budowlane. Zatem, w skali powiatu, konieczna będzie inwentaryzacja „dzikich” obiektów eksploatacji surowców mineralnych i opracowanie programu ich likwidacji. Proponuje się również podjęcie działań prewencyjnych, które w ujęciu praktycznym określiłyby status formalno-prawny dzikich wyrobisk.

Według ustawy Prawo ochrony środowiska, obowiązek sukcesywnego prowadzenia rekultywacji terenów poeksploatacyjnych oraz przywracania do właściwego stanu innych elementów przyrodniczych spoczywa na podmiocie podejmującym eksploatację złoża.

Kierunki działań:

- ZK 1. *Uwzględnienie w studiach uwarunkowań i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wszystkich znanych złóż w granicach ich udokumentowania wraz z zapisami o ochronie ich obszarów przed trwałym zainwestowaniem.*
- ZK 2. *Współpraca gminy ze starostwem w zakresie inwentaryzacji "dzikich" obiektów eksploatacji surowców i opracowania programu ich likwidacji.*
- ZK 3. *Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych*

3.4 Jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne

Poprawa jakości środowiska w aspekcie ochrony zdrowia publicznego jest ważnym elementem polityki Unii Europejskiej. Celem strategicznym działań Wspólnoty w obszarze "Środowisko i zdrowie" jest "osiągnięcie takiej jakości środowiska, w którym poziomy zanieczyszczeń spowodowanych przez człowieka nie prowadzą do znaczącego wpływu na zdrowie człowieka lub jego zagrożenia".

Mówiąc o bezpieczeństwie ekologicznym w perspektywie najbliższych lat, należy mieć na uwadze przede wszystkim jakość powietrza atmosferycznego i wód powierzchniowych, natomiast w perspektywie wieloletniej - jakość gleby, jakość wód podziemnych i różnorodność biologiczną.

Większość unijnych standardów, którym Polska musi sprostać w związku z wejściem do struktur Unii Europejskiej dotyczy jakości środowiska. Zadania z tego zakresu należą do najistotniejszych i najbardziej kosztownych, ponieważ obejmują tak ważne dziedziny jak ochrona zasobów wodnych, ochrona powietrza atmosferycznego, gospodarowanie odpadami. Do nich odnosi się również wiele przyjętych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych wynikających z podpisanych konwencji i protokołów do konwencji.

Poniżej skupiono się na zagadnieniach:

- zasoby wodne
- powietrze atmosferyczne
- hałas
- pola elektromagnetyczne
- poważne awarie

3.4.1 Zasoby wodne (W)

3.4.1.1 Stan wyjściowy

Wody podziemne

Zasoby

Według podziału hydrogeologicznego gmina Wyrzysk należy do regionu pomorsko-kujawskiego (III), w tym do podregionu pomorskiego (III 1) z wydzielonymi rejonami: doliny Noteci (Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej) i Łobzenicy.

W ramach podregionu pomorskiego na obszarach wysoczyznowych, głównym poziomem użytkowym jest poziom czwartorzędowy, podrzędnym trzeciorzędowy. Główny poziom występuje na głębokości 40-60 m, a wydajność osiąga 30-70 m³/h⁻¹.

W rejonie Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej główny poziom użytkowy występuje w utworach czwartorzędowy, a miejscami trzeciorzędowy (miocen). W utworach czwartorzędowy główny poziom użytkowy stanowią piaski i żwiry, zalegające na głębokości do 20 m, a lokalnie do 100 m. Uzyskiwane wydajności wahają się najczęściej od 30 do 70 m³/h⁻¹.

Główny poziom użytkowy występuje w utworach miocenu i stanowią go piaski i piaski mułkowate, zalegające na głębokości 35-60 m, a uzyskiwane wydajności wahają się od kilkunastu do 110 m³/h⁻¹.

W rejonie tym główny poziom użytkowy występuje w utworach miocenu i stanowią go piaski, zalegające na głębokości 80-120 m. Jego miąższość waha się od kilku do około 50 m, a uzyskiwane wydajności wahają się najczęściej od 20-40 m³/h⁻¹.

Na północ od pradoliny Noteci ma miejsce pełna izolacja pierwszego użytkowego poziomu wodonośnego od powierzchni, w obrębie samej pradoliny izolacja jest połowiczna lub jej brak.

Obszar gminy Wyrzysk leży w zasięgu dwóch Głównych Zbiorników Wód Podziemnych /GZWP (Tabela 7 i Mapa 6).

Tabela 7. Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP) na terenie gminy Wyrzysk.

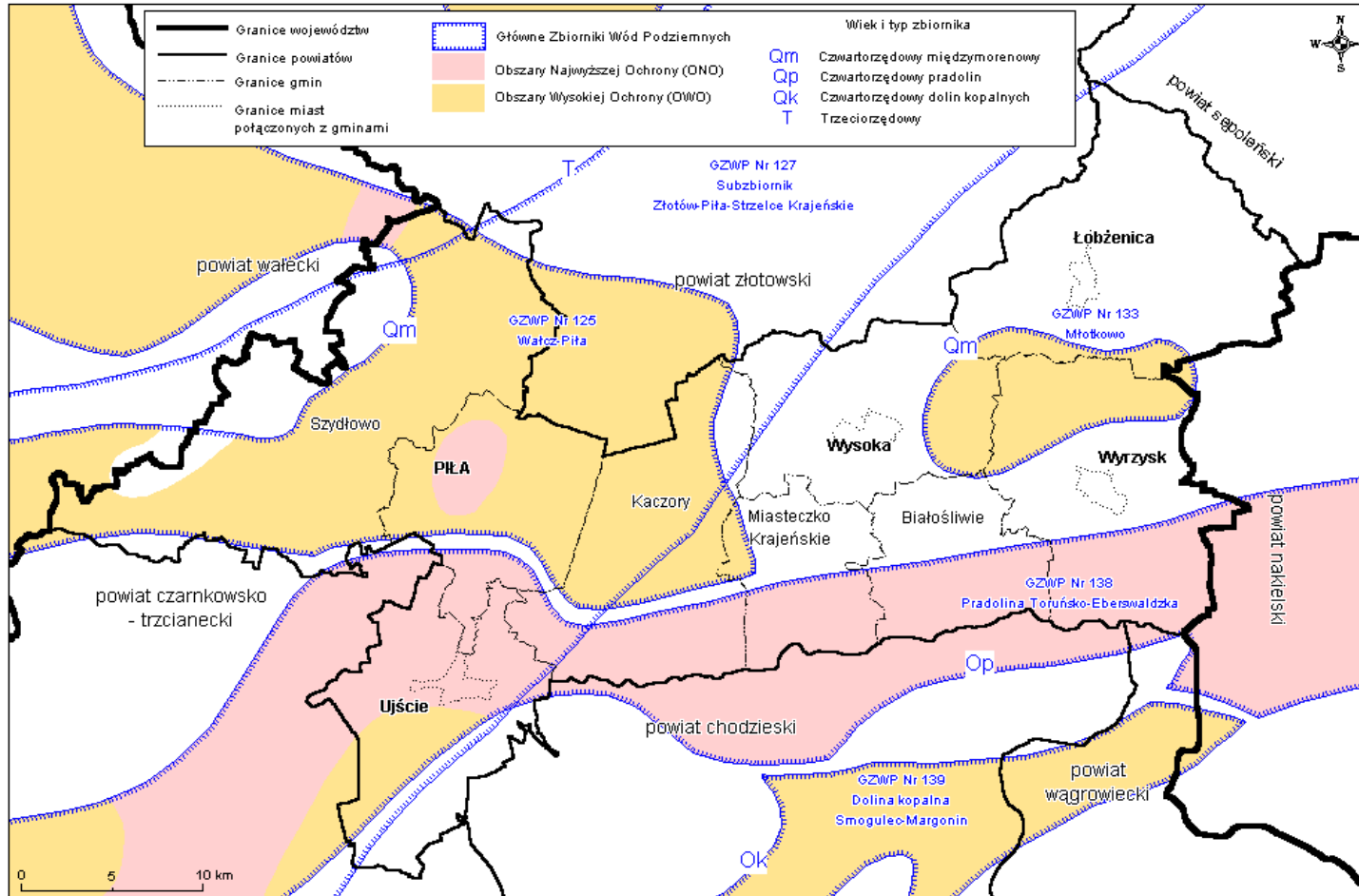
Nr zbiornika	Nazwa zbiornika [GZWP]	Wiek utworów wodonośnych	Typ ośrodka	Powierzchnia GZWP [km ²]	Średnia głębokość ujęć [m]	Szacunkowe zasoby dyspozycyjne [tys. m ³ /d]
133	Młotkowo	QM	porowy	68	40	12
138	Pradolina Toruń-Eberswalde (Noteć)	QP	porowy	2 100	30	400

QM- czwartorzędowe zbiorniki międzymorenowe,
 QP- utwory czwartorzędowe związane z pradolinami,

Północno-wschodnia część gminy położona jest w obrębie GZWP nr 133 (zbiornik Młotkowo), objętego w całości wysoką ochroną. W czwartorzędowym piętrze wodonośnym GZWP nr 133 występują struktury hydrogeologiczne (hydrostruktury), w których zasilenie i drenaż wód podziemnych ma miejsce poprzez okna hydrogeologiczne typu erozyjnego łączące z innymi strukturami hydrogeologicznymi.

Południowa część gminy położona jest w obrębie GZWP nr 138, objętego w całości najwyższą ochroną.

Mapa 6. GZWP na terenie powiatu pilskiego.

Monitoring wód podziemnych

Na terenie gminy Wyrzysk nie zlokalizowano otworach pomiarowych jakości wód podziemnych w sieci krajowej.

Monitoring w sieci regionalnej ma za zadanie badanie jakości wód na obszarach i na poziomach wodonośnych, które mają znaczne ilości zasobów istotnych dla gospodarki wodnej powiatu, są przeeksploatowane, podlegają lub będą podlegać intensywnej antropopresji – co może spowodować zmianę jakości tych wód. Monitoring regionalny wód podziemnych w województwie wielkopolskim prowadzony jest od 2001 roku. Na obszarze gminy Wyrzysk jakość wód badano w jednym punkcie.

Jest to studnia głęboka, poniżej 60 m, a więc eksploatująca głębsze poziomy utworów czwartorzędowych. Badania prowadzone w 2001 i 2002 roku wykazały, że woda w studni wierconej ujęcia wiejskiego w Gleszczonku, o wydajności 17,5 dm³/s, ujmującej wody z I użytkowego poziomu wodonośnego czwartorzędu – odpowiada średniej jakości - klasa II.

Jakość wód podziemnych badanych w sieci regionalnej w 2002 przedstawia Tabela 8.

Tabela 8. Jakość zwykłych wód podziemnych badanych w sieci regionalnej na terenie gminy Wyrzysk w 2002 roku – na podstawie oceny zakresu rozszerzonego

Nr pktu	Lokalizacja	Gmina	Poziom	Zbiornik	Głębokość	Miąższość izolacji	rowanie*Zagospoda-	Ocena jakości w roku	
								2001	2002
2	Gleszczonek	Wyrzysk	Q	133	62,0	31,5	ZW	II	II

* Zagospodarowanie: terenu w odległości do 100 m od otworu: ZW – zabudowa wiejska,

Klasa wód: II - wody średniej jakości

Wody powierzchniowe

Ogólna charakterystyka systemu hydrograficznego

Gmina Wyrzysk w całości pokrywa się z obszarem dorzecza Noteci stąd też wyznaczyć tu można działy wodne IV i V rzędu. Największym ciekim powierzchniowym jest Noteć wpływająca na teren gminy z województwa kujawsko-pomorskiego w 168 km biegu, która stanowi południową granicę gminy. Płynąc z wschodu na zachód Noteć jak i jej dopływy odwadniają cały obszar gminy. Z szeregu zlewni cząstkowych wpisanych w granice gminy na uwagę zasługuje obok zlewni własnej Noteci, zlewnia Łobzonki.

Rzeka Łobzonka prawostronny dopływ Noteci o całkowitej długości 71,8 km. Do dorzecza Łobzonki przynależą jej lewobrzeżne dopływy Lubcza i Orla oraz prawobrzeżny Okaliniec zwany Kanałem Młotkowskim.

Lubcza uchodząca do Łobzonki o długości 25,8 km odwadnia obszar 206,1 km². Rzeki Lubcza i Orla przepływają przez kilka zbiorników wodnych co wpływa wyrównująco na wielkość ich stanów i przepływów w ciągu roku. Okaliniec płynie prawie równoleżnikowo z zachodu na wschód uchodząc w 15 km do Łobzonki. W swym środkowym biegu prowadzi wody jako ciek przykryty.

Na obszarze gminy występuje niewielka liczba zbiorników wodnych. Większość z nich to jednak zbiorniki małe o powierzchni kilku hektarów, zarastające, bezodpływowe m.in. jeziora:

- Glesno – 3,2 ha
- Gleśnieńskie – 7,75 ha
- Gleszczoneckie – 4,2 ha.

Na północno-wschodnich terenach gminy położone są większe akweny. Należą do nich jeziora:

- Falmierowskie – 53,0 ha
- Młotkowskie – 24,0 ha

Są to jeziora przepływowe, stanowiące naturalne zbiorniki retencyjne dla sieci rzecznej, a także odgrywające ważną rolę w gospodarce wodnej gminy.

Obszar doliny Noteci również bardzo ubogi w naturalne zbiorniki wodne, charakteryzuje się stosunkowo dużym udziałem stawów hodowlanych. Największy ich kompleks – Stawy Ostrówek znajdujący się nieopodal Osieka nad Notecią przekracza 300 ha i zalicza się do największych w kraju. System hydrograficzny gminy przedstawia Mapa 2 (rozdział 1).

Wody powierzchniowe płynące

Zasoby ilościowe

Notowane najniższe w kraju sumy opadów dla województwa Wielkopolskiego mają znaczący wpływ na niskie zasoby wodne. W odniesieniu do obszaru całego województwa średnie odpływy powierzchniowe wynoszą 3,74 l/s/km², (dla kraju, 5,2-5,4 l/s/km²). W gminie Wyrzysk odpływ ze zlewni Noteci wynosi 4,0 l/s/km².

Główne rzeki z terenu gminy posiadają typowo śnieżno-deszczowy system zasilania znajdujący odbicie w zróżnicowaniu przepływów. Wysokie stany wód związane są z roztopami i występują na ogół w marcu i kwietniu. Wezbrania letnie, związane z maksimum opadowym, zaznaczają się słabo na obszarze powiatu. Na rzekach nie występują katastrofalne niżówki (bardzo niskie stany wody będące następstwem posuchy). Zjawisku temu zapobiegają jeziorne zbiorniki retencyjne oraz utrudniające odpływ zarastanie koryt rzecznych.

Od zasilania i ukształtowania powierzchni zależy wielkość odpływu wód w rzekach. Odpływ jednostkowy i przepływy charakterystyczne z wielolecia (1951-1980) dla Łobzonki przedstawia Tabela 9.

Tabela 9. Odpływ jednostkowy i przepływy charakterystyczne z wielolecia (1951-1980) dla Łobzonki.

Rzeka	Profil	Charakterystyczny						
			przepływ – Q m ³ /s			odpływ – q l/s/km ²		
			rok	lato	zima	rok	lato	zima
Łobzonka	Osiek	SN	0,51	0,55	1,19	0,52	0,55	1,23
		SS	4,28	2,03	6,17	4,39	2,08	6,33
		SW	13,6	4,87	13,6	14,0	5,0	14,0

SN – średni niski przepływ/odpływ, SS – średni średni przepływ/odpływ, SW – średni wysoki przepływ/odpływ

Jakość wód powierzchniowych płynących

Badania czystości rzek prowadzone są zgodnie z programem Państwowego Monitoringu Środowiska, badaniami w ramach monitoringu krajowego objęta jest Noteć, pozostałe rzeki na terenie powiatu badane są w sieci regionalnej zakładającej cykliczność badań (co 5 lat).

Ocena czystości została wykonana w oparciu o metodę Centralnego Urzędu Gospodarki Wodnej, polegającą na wyznaczeniu stężeń charakterystycznych. W przypadku wskaźników fizykochemicznych opiera się ona na średnich stężeniach najbardziej niekorzystnych wartości danego parametru. Odrzuca się przy tym wynik różniący się od poprzedniego o 200%. Dla wskaźników toksycznych i hydrobiologicznych przyjmowany jest najgorszy wynik, natomiast podstawą oceny bakteriologicznej był drugi z kolei najniekorzystniejszy wynik. Otrzymane wartości odniesiono do Rozporządzenia MOŚZNiL z dnia 5 listopada 1991 r.

Stan czystości rzek w gminie Wyrzysk w latach 1998 - 2002, w ramach monitoringu krajowego i regionalnego, przedstawia Tabela 10.

Tabela 10. Stan czystości rzek w latach 1998-2002

Rzeka	Stanowisko pomiarowe	Km biegu rzeki	Klasa czystości					Wskaźniki decydujące o klasie czystości w 2002 roku
			1998	1999	2000	2001	2002	
Noteć	pon. uj. Łobzonki	164,0	non	non	non	non	non	Azot azotynowy, chlorofil „a”
Łobzonka	m. Wyrzysk	13,1	non	non	-	-	-	-

Łobżonka	ujście do Noteci	5,2	non	non	non	non	III	Zawiesina ogólna, azot azotynowy, fosfor og., miano Coli
----------	------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	--

Z przedstawionych w tabeli danych wynika, że w granicach gminy rzeki prowadzą wody niskiej jakości. W poszczególnych punktach przekraczają normy dopuszczalne dla wód powierzchniowych płynących głównie ze względu na skażenie bakteriologiczne (miano Coli) związki biogenne (azot azotynowy, fosfor ogólny).

Najwyższe zanieczyszczenie stwierdzono na Noteci. W ocenie ogólnej, na przestrzeni ostatnich 5 lat, dla rzeki nie odnotowano poprawy jakości wód.

Głównym źródłem zanieczyszczenia rzek obok ścieków komunalnych i przemysłowych są spływy obszarowe, zwłaszcza ze zlewni rolniczych.

Notec w granicach gminy prowadziła wody ponadnormatywnie zanieczyszczone. Substancje organiczne i zasolenie kwalifikowały wody Noteci do II klasy czystości. Zawiesiny kwalifikowały rzekę do I klasy czystości.

Wśród parametrów z grupy fizyczno-chemicznej w najmniej korzystnym świetle ukazywały jakość Noteci związki biogenne. Stężenia charakterystyczne azotynów osiągały wielkości ponadnormatywe. W dół biegu rzeki poziom zanieczyszczenia ulegał redukcji. Oprócz azotynów mało również zanieczyszczenie związkami fosforu. Miano Coli na poszczególnych stanowiskach pomiarowych oscylowało pomiędzy II klasą czystości a wodami ponadnormatywnie zanieczyszczonymi.

Saprobowość również wskazuje na ponadnormatywne zanieczyszczenie rzeki o czym decyduje chlorofil „a”.

Łobżonka prowadziła wody pozaklasowe do 2001 roku. Ostatnie badania wykazały poprawę czystości do III klasy dla przeważającej liczby wskaźników lub ich stabilizację. Ponadnormatywne zanieczyszczenie związane było przede wszystkim z zanieczyszczeniem bakteriologicznym, niekiedy fizyczno-chemicznym, sporadycznie zaś saprobowość. Stan ten należy wiązać z przyjęciem ścieków z Łobżenicy i Wyrzyska oraz z wymywaniem zanieczyszczeń z rolniczo użytkowanej zlewni.

Badania wykazały, że stężenia charakterystyczne i średnie substancji organicznych nie przekraczały norm przewidzianych dla II klasy czystości na całej długości rzeki. W przypadku tlenu rozpuszczonego i BZT₅ stężenia średnie, a niekiedy i charakterystyczne mieściły się nawet w zakresie klasy I. Wśród biogenów, stężenia charakterystyczne fosforu ogólnego i fosforanów były na poziomie III klasy czystości wód. Stężenia średnie azotu ogólnego w całym okresie badawczym mieściły się w normach I klasy czystości

Stężenia chlorofilu „a” przyjmowały wartości z zakresu I, II bądź III klasy czystości. Zanieczyszczenie bakteriologiczne w przypadku wód rzeki Łobżonki było głównym wskaźnikiem decydującym o wypadkowej klasie czystości.

Naturalne i sztuczne zbiorniki wodne

Monitoring jezior

Badania stanu czystości wód jezior na obszarze gminy jak i całego województwa prowadzone są w sieci monitoringu regionalnego. System monitoringu regionalnego obejmuje jeziora o powierzchni powyżej 100 ha, lub mniejsze, mające szczególne znaczenie przyrodnicze, gospodarcze i rekreacyjne. Badania prowadzi się co roku, przede wszystkim na jeziorach położonych w zlewniach rzek objętych kontrolą w systemie monitoringu regionalnego wód płynących, z powtarzalnością średnio co pięć lat.

Stan czystości wód jeziora Falmierowskiego oraz jego podatność na degradację (Tabela 11) określono zgodnie z *Wytycznymi monitoringu podstawowego jezior* [Kudelska, Cydzik, Soszka 1994].

Tabela 11. Stan czystości jeziora Falmierowskiego.

Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]	Głębokość maksymalna [m]	Objętość [tys. m ³]	Podatność na degradację	Rok badań	Klasa czystości ze względu na wskaźniki	
							fizyczno-	bakterio-

							chemiczne	logiczne
1	Falmierowskie	56,6	14,0	3 711,3	II	1997	poza klasą	I

Na terenie powiatu badania określające stan czystości jezior prowadzono jedynie na jeziorze Falmierowskim.

Przeprowadzone badania wykazały, niską wypadkową klasę czystości kontrolowanego zbiornika. Wpływ na jakość wód miało wysokie obciążenie substancjami biogennymi, a zwłaszcza fosforem w warstwach przydennych zbiorników. Zasobność w ten pierwiastek zależy w dużej mierze od zanieczyszczeń obszarowych. Niska jakość wód w zbiorniku powiązana jest z niekorzystnymi warunkami morfometryczno-zlewniowymi.

Sztuczne zbiorniki wodne

Zbiorniki małej retencji na terenie gminy to najczęściej stawy rybne (łączna powierzchnia ok. 250 ha). Badań jakości wody w zbiornikach nie prowadzono.

Rowy melioracyjne i powierzchnie zmeliorowane

Rzeka Noteć płynie ze wschodu na zachód wzdłuż południowej granicy gminy, odwadniając wraz z prawobrzeżnymi dopływami cały jej obszar. Cały obszar pradoliny, którą płynie Noteć jest terenem zatorfionym i podmokłym, na co wpływ ma bez wątpienia niewielka różnica poziomu wód rzeki i dna pradoliny. Tym samym przy wysokich stanach wód Noteci samoczynnie nawadniana jest pradolina. Istniejące bagna nadnoteckie zlikwidowano dzięki utworzeniu bardzo skomplikowanej i gęstej sieci rowów melioracyjnych, również dolne odcinki rzek uchodzących do Noteci zostały włączone do systemu melioracyjnego doliny. Układ rowów melioracyjnych przebiega prostopadłe, równoległe i skośnie w stosunku do biegu Noteci.

Na Wysoczyźnie Krajeńskiej płytko wcinające się w podłoże ciekły zostały pogłębione i wciągnięte w system melioracyjny.

Powierzchnia terenów zmeliorowanych na terenie gminy wynosi ok. 3600 ha, w tym grunty orne ok. 2090 ha, użytki zielone ok. 1510 ha. Zdrenowano ok. 1600 ha.

Zagrożenie powodziowe

Generalnie szeroko pojęte interesy gospodarki winny być chronione odpowiednimi i właściwie utrzymanymi obiektami ochrony przeciwpowodziowej. Dotyczy to w szczególności ochrony interesów środowiska naturalnego.

Powyżej i poniżej Stawów Ostrówek zlokalizowane są obwałowania, na pozostałych odcinkach Noteci brak obwałowań, stąd znaczne tereny pradolinne położone w granicach gminy w czasie wysokich wezbrań są zalewane, najczęściej w sołectwie Osiek nad Notecią i Żuławka.

Dla stabilizacji wód rzecze Łobzonka funkcjonują jazy w miejscowościach: Klawek, Wyrzysk, Kościerzyn Wielki, Ostrówek i Osiek-Pracz..

Zaopatrzenie w wodę

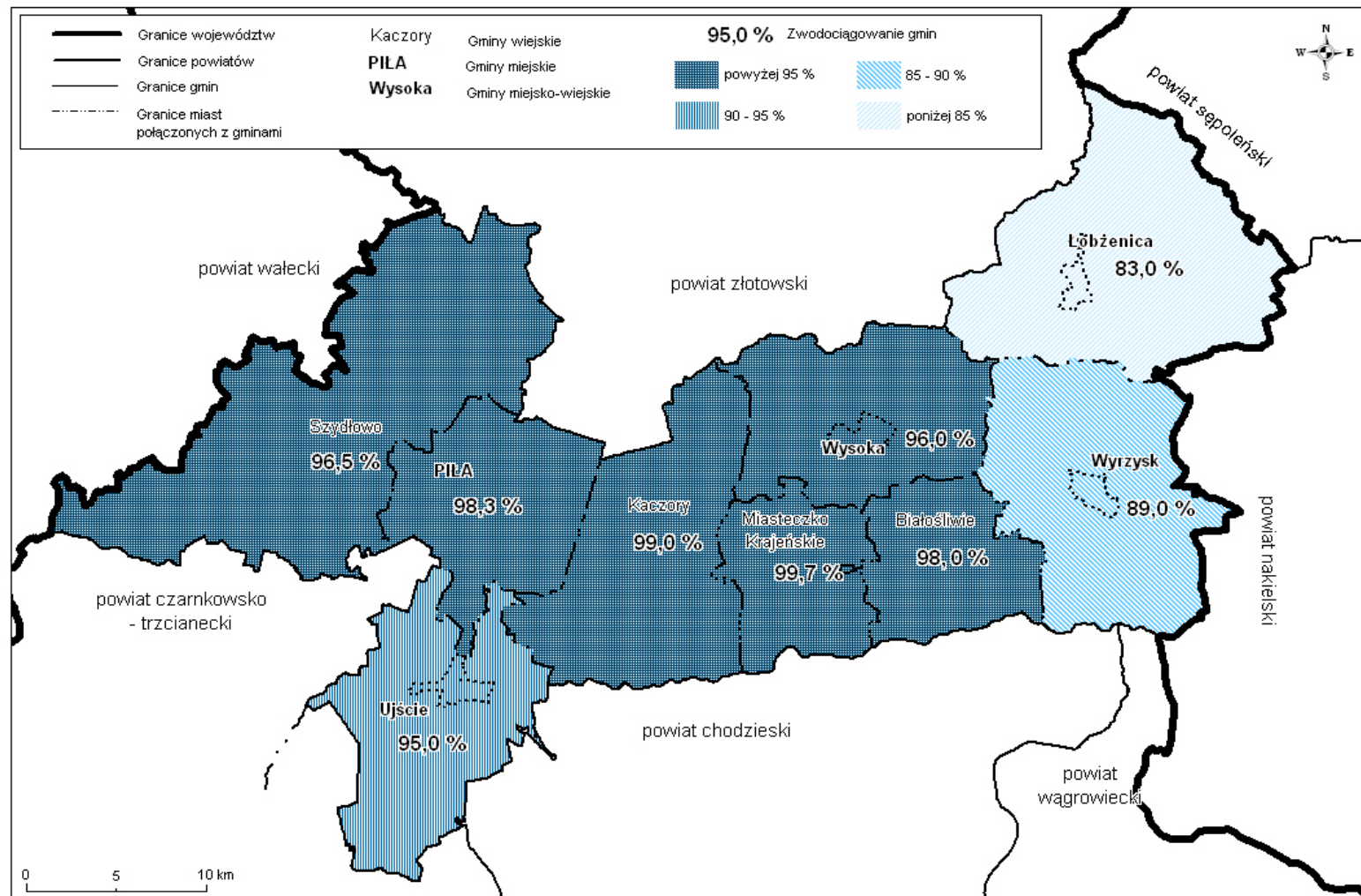
Dla zaopatrzenia mieszkańców miasta Wyrzyska w wodę pitną funkcjonuje sześć ujęć wody – dysponujących łącznie 13 studniami. Woda czerpana jest z warstw czwartorzędowych.

Stopień zwodociągowania gminy wynosi 89%. Mapa 7 przedstawia stopień zwodociągowania w poszczególnych gminach powiatu pilskiego. Zużycie wody na mieszkańca w gminie wynosi 67,5 l/m/d czyli 24,6 m³/rok. Długość sieci wodociągowej w gminie wynosi 93,00 km, a liczba przyłączy prowadzących do budynków - 1 333. Stan sieci określany jest jako dobry. W gminie funkcjonuje 6 stacji uzdatniania wody zarządzanych przez Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Wyrzysk sp. z o.o. Podstawowe dane nt. poszczególnych stacji przedstawia Tabela 12.

Tabela 12. Charakterystyka stacji uzdatniania wody w gminie Wyrzysk.

Stacja uzdatniania			Falmierowo	Kościerzyn Wielki	Osiek n/Notecią	Kosztowo	Wyrzysk	Polanowo
Parametry ujęcia								
Ilość studni na ujęciu			2	1	3	2	3	2
Wielkość poboru z 1 studni			193 m ³ /d	32m ³ /d	665m ³ /d	137,7 m ³ /d	260,9 m ³ /d	248 m ³ /d
Warstwa wodonośna			czwartorzęd	czwartorzęd	czwartorzęd	czwartorzęd	czwartorzęd	czwartorzęd
Parametry uzdatniania								
Odżelazianie			Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Odmanganianie			Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak
Chlorowanie			wg potrzeb	wg potrzeb	wg potrzeb	wg potrzeb	wg potrzeb	wg potrzeb
Filtry			pośpieszne - zamknięte	pośpieszne – zamknięte	pośpieszne – zamknięte, na złożach mineralnych	pośpieszne – zamknięte	złoże Detemanna na filtrach pośpiesznych zamkniętych	pośpieszne - zamknięte
Badania wody surowej								
Parametr	Jednostka	Wartości dopuszczalne	Data badań: lipiec 1999r.	Data badań: lipiec 1999r.	Data badań: czerwiec 1999r.	Data badań: kwiecień 1999r.	Data badań: 2000r.	Data badań kwiecień 1999r.
Mętność	mg/l	5	42	30	16	18	14	18
Barwa	mg Pt/l	20	8	8	13	9	28	12
Zapach	---	naturalny	z1R	z1R	z1R	z1R	z2S (chem.) g1S (chem.)	z2S (gnilny)
Odczyn	pH	6,5-8,5	7,0	7,3	7,0	7,3	7,83	7,1
Twarość og.	mg/l	500	380,4	255,2	336,3	285,3	440	265,3
Chlorki	mgCl/l	300	57,5	31	9,5	16,5	27,0	10,0
Amoniak	mgN/l	0,5	1,64	0,71	0,70	0,15	0,70	0,54
Azotyny	mgN/l	-	0,011	0,005	0,013	0,006	0,002	0,018
Azotany	mgN/l	10	nw	nw	0,7	n.w.	0,03	0,46
Utlenialność	mgO ₂ /l	-	3,2	2,0	3,9	2,3	2,6	2,60
Żelazo	mgFe/l	0,5	3,31	2,26	1,4	1,54	4,28	1,67
Mangan	mgMn/l	0,1	0,01	nw	0,05	0,18	0,33	0,20
Fluorki	mgF/l	1,5	nb	nb	0,1	0,30	0,42	0,20
Substancje rozp.	mg/l	800	623,1	391,7	375,3	321,8	626	250,9
Siarczany	mgSO ₄ /l	200	5,3	4,0	1,0	8,70	96,4	3,2
Magnez	mgMg/l	-	12,6	1,9	15,6	16,5	20,20	11,70
Wapń	mgCa/l	-	131,4	6,2	108,9	86,5	142,92	83,30
Zasadowość	mval/l		6,0	5,4	7,2	4,4	6,4	5,2

Mapa 7. Stopień zwodociągowania gminy Wyrzysk na tle poszczególnych gmin powiatu pilskiego.

Źródła zanieczyszczenia wód

Głównym zagrożeniem dla jakości wód w gminie Wyrzysk są nieoczyszczone (lub oczyszczone w stopniu niewystarczającym) ścieki komunalne z terenów wiejskich oraz zanieczyszczenia obszarowe. Są to głównie ścieki bytowo gospodarcze z terenów wiejskich (w tym terenów turystycznych), odprowadzane w sposób niezorganizowany, zanieczyszczenia spłukiwane z terenów rolnych i leśnych oraz terenów tras komunikacyjnych (drogowych i kolejowych). Ładunek zanieczyszczeń wprowadzany do środowiska z tych źródeł zależy od szeregu czynników, m.in.: stopnia skanalizowania danego obszaru (wprost od ilości nieszczelnych szamb), poziomu kultury rolnej, stopnia zurbanizowania i intensywności ruchu komunikacyjnego danego obszaru.

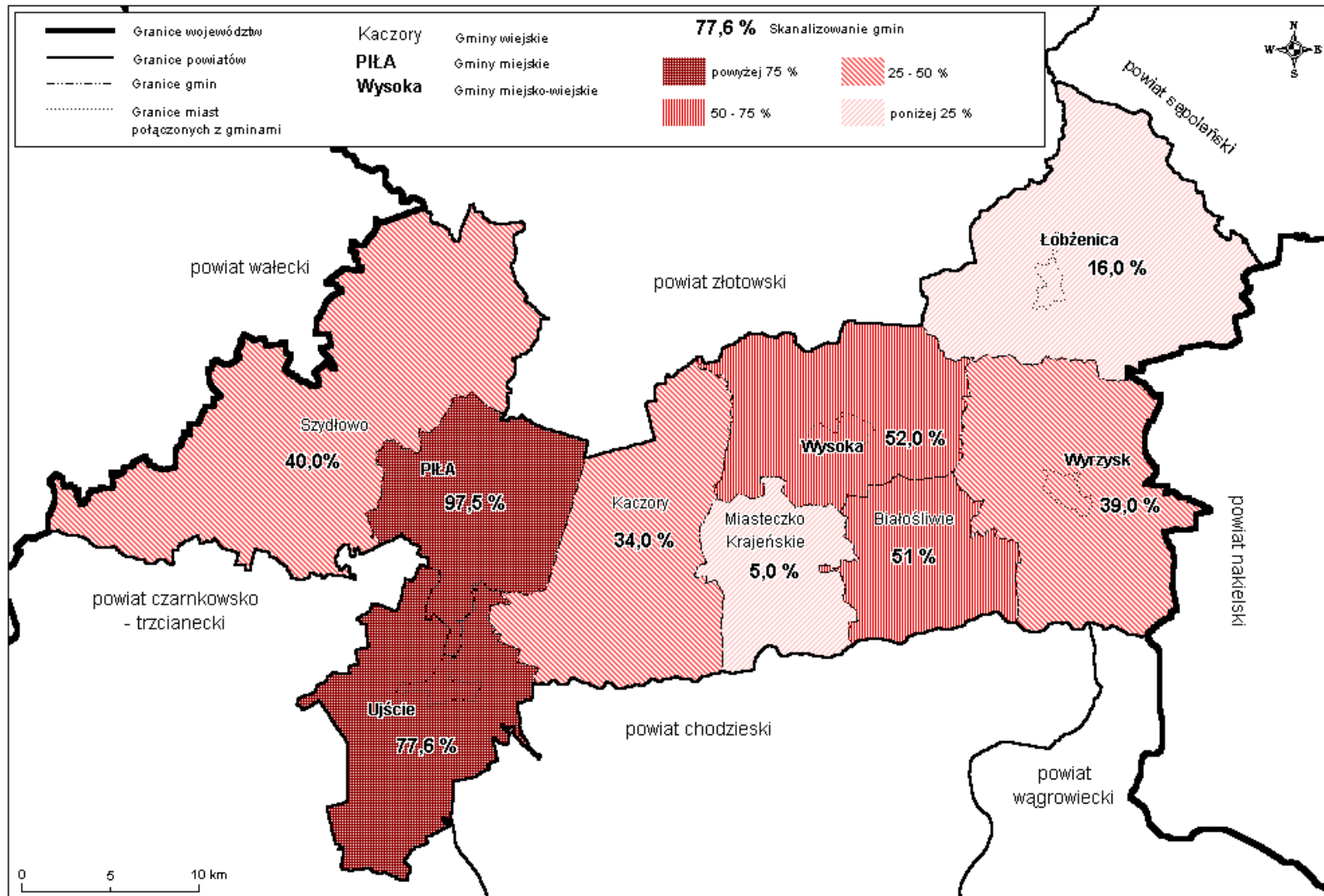
Na terenie gminy Wyrzysk systemem kanalizacyjnym obsługiwane są następujące miejscowości:

- Wyrzysk (89% mieszkańców),
- Glesno (100% mieszk.)
- Dobrzyniewo (100%).

Łącznie (wg stanu na dzień 31.12.2002 r.) z sieci kanalizacyjnej korzystało 5 636 mieszkańców gminy, co daje wskaźnik skanalizowania ok. 39% (Mapa 8).

Długość sieci kanalizacyjnej (na dzień 31.12.2002 r.): 18,4 km (kanalizacja sanitarna).

Mapa 8. Stopień skanalizowania gminy Wyrzysk na tle poszczególnych gmin powiatu pilskiego.

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Obecnie na terenie gminy funkcjonuje jedna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana w Wyrzysku przy ul. Pod Czubatką. Poniżej przedstawiono charakterystykę oczyszczalni.

Oczyszczalnia ścieków w Wyrzysku, ul. Pod Czubatką

Jest to mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów. Pracuje w technologii osadu czynnego. Została przekazana do eksploatacji w 2000 roku. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rzeka Łobżonka (zlewnia Noteci). Oczyszczalnia obsługuje miejscowości Wyrzysk, Glesno i Dobrzyniewo. Jej przepustowość wynosi 1170 m³/d, natomiast średnia ilość dopływających ścieków w czasie pogody bezopadowej wynosi 430 m³/d, natomiast w czasie opadów wynosi średnio 860 m³/d (obciążenie wynosi ok. 37% w czasie pogody bezopadowej). Na terenie oczyszczalni zlokalizowany jest punkt zlewny dla ścieków dowożonych wozami asenizacyjnymi. Udział ścieków dowożonych wynosi ok. 15%. Ścieki dopływające lub dowożone na oczyszczalnię trafiają na stanowisko krat (mechaniczna krata schodkowa, praska skratek i krata ręczna). Następnie piasek usuwany jest w piaskowniku o okrężnym ruchu cieczy. Z piaskownika ścieki trafiają do osadnika wstępnego poziomego wyposażonego w zgarniacz mechaniczny, w którym następuje sedymentacja osadu, który jako osad wstępny kierowany jest do komory fermentacyjnej. Ścieki z osadnika wstępnego kierowane są do reaktora osadu czynnego, napowietrzanego sprężonym powietrzem, w którym wydzielono następujące komory:

- predenitryfikacji osadu,
- defosfatacji,
- denitryfikacji,
- nitryfikacji.

Z reaktora osadu czynnego ścieki kierowane są do radialnego osadnika wtórnego, gdzie następuje końcowa sedymentacja osadu. Oczyszczone ścieki odprowadzane są do Łobżonki.

Poniżej (Tabela 13 i Tabela 14) przedstawiono charakterystykę ścieków dopływających oraz oczyszczonych.

Tabela 13. Stężenia zanieczyszczeń w ściekach.

Wskaźnik	Jednostka	Stężenie w ściekach dopływających	Stężenie w ściekach oczyszczonych
BZT ₅	mg O ₂ /l (g O ₂ /m ³)	660	7,0
ChZT	mg O ₂ /l (g O ₂ /m ³)	1934	49,3
Zawiesina ogólna	mg/l	1238	11,0
Azot ogólny	mg/l	149	11,3
Fosfor ogólny	mg/l	21	1,24

Tabela 14. Ładunki zanieczyszczeń.

Wskaźnik	Jednostka	W ściekach dopływających	W ściekach oczyszczonych odprowadzanych do odbiornika
BZT ₅	kg O ₂ /d	283	3
ChZT	kg O ₂ /d	832	21
Zawiesina ogólna	kg/d	532	5
Nog	kg Nog/d	64	5
Pog	kg Pog/d	9	0,5

Osad wstępny oraz osad nadmierny są poddawane procesowi fermentacji w wydzielonej komorze fermentacji otwartej. Z komory fermentacyjnej osad podawany jest do stacji mechanicznego odwadniania osadu a następnie jest czasowo składowany. Produkcja osadu ściekowego wynosi ok. 100 kg sm/d.

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Uwodnienie osadu wynosi 87%. Osady ściekowe są przekazywane do utylizacji Spółce Wodno-Ściekowej „Gwda” sp. z o.o. w Pile.

3.4.1.2 Cel średniookresowy do 2011 roku

Zapewnienie wszystkim mieszkańcom gminy wody do picia o odpowiedniej jakości oraz systematyczna poprawa jakości wód powierzchniowych

Cel ten jest zgodny z celem zdefiniowanym w powiatowym programie ochrony środowiska¹⁰.

Mówiąc o jakości wód należy podkreślić odmienne, niż dotychczas podejście do określania wymaganej jakości wód (tzw. jakość użytkowa wód).

Zgodnie z zapisami Prawa Wodnego, mówiąc o jakości użytkowej wód należy rozumieć:

- wody powierzchniowe i podziemne, które są lub mogą być wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia
- wody powierzchniowe wykorzystywane do celów rekreacyjnych, a w szczególności do kąpieli
- wody powierzchniowe przeznaczone do bytowania ryb, skorupiaków i mięczaków lub innych organizmów w warunkach naturalnych oraz umożliwiających migracje ryb

Zatem, w najbliższym czasie dotychczasowa klasyfikacja ulegnie zmianie.

3.4.1.3 Strategia realizacji celu

ZAGADNIENIE: Zarządzanie zasobami wodnymi

Zarządzanie gospodarką wodną wymaga szeregu działań zdefiniowanych w Prawie wodnym, a za większość z nich odpowiadają Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej (np. kataster wodny, sporządzenie nowej klasyfikacji użytkowych wód, opracowanie programów działań na rzecz ograniczenia spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych, opracowanie warunków korzystania z wód dorzecza dla poszczególnych zlewni, itd.) oraz Ministerstwo Środowiska (np. opracowanie dokumentacji hydrogeologicznych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych).

Jednym z istotniejszych zadań wynikających z art. 47 ust. 3 ustawy z dnia 18 lipca 2001r. Prawo Wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 wraz z późniejszymi zmianami) jest konieczność wyznaczenia wód powierzchniowych i podziemnych wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć.

Wyznaczenie wód i obszaru jak wyżej, zgodnie z art. 47 ust. 7 ww. ustawy, pociąga za sobą konieczność opracowania dla nich programu działań, mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.

Warunki jakie musi spełniać taki program działań szczegółowo określono w rozporządzeniu wykonawczym Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. Nr 4/03, poz. 44).

System informacyjny gospodarki wodnej z uwzględnieniem katastru wodnego oraz reorganizacja systemu monitoringu i oceny jakości wód powierzchniowych i podziemnych na obszarze województwa

¹⁰ Cel wg powiatowego programu: Dążenie do zapewnienia jakości użytkowej wód, zapewnienie wszystkim mieszkańcom odpowiedniej jakości wody do picia oraz ochrona przed powodzią.

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

wielkopolskiego powinny być wprowadzone do 2006 roku, a instytucjami odpowiedzialnymi są RZGW w Poznaniu.

Stosowne korekty wynikające z nowej klasyfikacji wód zostaną wniesione do Programu w ramach jego aktualizacji (weryfikacja planu operacyjnego w 2005 roku, aktualizacja Programu w 2007 roku/patrz rozdział 5 *Monitoring realizacji Programu*).

Kierunki działań:

- W 1. Realizacja zadań w zakresie gospodarowania wodami Regionu Wodnego Warty wynikających z ustawy Prawo wodne*
- W 2 Aktualizacja zapisów dot. obecnej klasyfikacji czystości wód, zgodnie z wymaganiami prawa wodnego*

Działania podejmowane w ramach ww kierunków nie leżą w gestii gminy, natomiast wyniki tych zadań muszą być uwzględniane przy aktualizacji Programu.

ZAGADNIENIE: Gospodarka ściekowa

Sektor komunalny

Zadania w gospodarce ściekowej w sektorze komunalnym wynikają ze zobowiązań międzynarodowych Polski (wdrażanie Dyrektywy 91/271/EWG) i zapisów Prawa Wodnego nakładające na aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) od 2 000 do 15 000, obowiązek wyposażenia się w sieci kanalizacyjne dla ścieków komunalnych zakończone oczyszczalniami ścieków w terminie do 31 grudnia 2015 roku (taką aglomeracją jest gmina Wyrzysk).

Planuje się objęcie systemem odprowadzania ścieków 85% mieszkańców gminy (budowa w latach 2003-2015 35,0 km sieci kanalizacyjnej). Pozostali mieszkańcy będą korzystali z indywidualnych systemów oczyszczania ścieków (zbiorniki bezodpływowe, przydomowe oczyszczalnie ścieków). System oczyszczania ścieków komunalnych w gminie Wyrzysk będzie się opierał na jednej oczyszczalni ścieków w Wyrzysku przy ul. Pod Czubatką, która zostanie w miarę potrzeb rozbudowana.

Obecnie (2004 rok) w trakcie budowy jest kanalizacja w Osieku nad Notecią., następnie budowana będzie w Falmierowie. Koszty budowy sieci kanalizacyjnej (do 2015 roku) zostały oszacowane na kwotę ok. 52 mln zł.

Powyższe inwestycje, planowane do realizacji w latach 2004 - 2007 zostały częściowo ujęte w ramach projektu przewidzianego do finansowania ze środków Funduszu Spójności. Wniosek w imieniu gmin został złożony przez Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Nadnoteckich w Pile i dot. ochrony wód zlewni rzeki Noteć poprzez rozbudowę sieci kanalizacyjnej i budowę oczyszczalni ścieków. Celem przedsięwzięcia jest objęcie oczyszczaniem ok. 23 tys. m³ /d ścieków komunalnych. Projekt obejmuje bezpośrednio 167 347 mieszkańców, w tym również z gmin leżących poza powiatem pilskim. W projekcie zakłada się również inwestycje dot. poprawy zaopatrzenia ludności w wodę¹¹ oraz uporządkowanie gospodarki osadami pościekowymi z możliwością przyjęcia osadów z innych oczyszczalni ścieków poprzez rozbudowę i modernizację kompostowni w Pile. Koszt całkowity przedsięwzięcia szacuje się na ok. 127 mln zł. w tym 12, 4 mln ze środków krajowych, WFOŚiGW, NFOŚiGW, 96 mln zł. z Funduszu Spójności oraz 18, 6 mln z Europejskiego Banku Inicjatyw. Ze strony gminy Wyrzysk przewidziano do sfinansowania w ramach ww. projektu budowę jednej przepompowni ścieków oraz budowę 10, 0 km sieci kanalizacyjnej. Obydwie inwestycje dotyczą miasta Wyrzyska. Ich koszt oszacowano na 2, 1 mln zł.

Niezmiernie ważnym zagadnieniem jest rzetelna i pełna inwentaryzacja stanu technicznego szamb, zwłaszcza na terenach wiejskich. Często istniejące zbiorniki, ze względu na ich zły stan techniczny

¹¹ Dotyczy tylko zwodociągowania gminy Ujście

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

(nieszczelność) są źródłem zanieczyszczenia środowiska (gleby, wód podziemnych i wód powierzchniowych).

Kierunki działań:

W 3. *Rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy*

W 4. *Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Wyrzysku.*

W 5. *Budowa oczyszczalni przydomowych na terenach gdzie w perspektywie 2011 roku nie przewiduje się budowy sieci kanalizacyjnej (m.p.z.p.)*

W 6. *Bieżąca kontrola stanu technicznego szamb*

ZAGADNIENIE: Zanieczyszczenia obszarowe

Istotny wpływ na jakość wód gruntowych i powierzchniowych ma rolnictwo. Źródłem zanieczyszczeń z rolnictwa są zarówno źródła obszarowe tj. spływy powierzchniowe, jak i źródła punktowe: niewłaściwie przechowywane nawozy mineralne i organiczne (obornik, gnojówka, gnojowica), pestycydy, odcieki kiszonkowe.

Rolnictwo ma także wpływ na erozję glebową i w konsekwencji na ładunki namulów dopływających do rzek i do wód stojących. Podnoszenie produkcji rolnej powoduje drenaż, odwodnienie i przekształcenia obszarów podmokłych, podobnie jak całych dolin rzecznych.

Dyrektywa 91/676/EWG - "azotanowa", dotyczy ochrony wód przed zanieczyszczeniem powodowanym przez azotany pochodzące ze źródeł rolniczych. Ma ona na celu dwa aspekty: zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu. Wyznaczenie wód wrażliwych i obszarów szczególnie narażonych na azotany pochodzenia rolniczego oraz ustanowienie programów działań na tych obszarach jest zadaniem RZGW.

Obecnie zostały wstępnie określone projektowane obszary szczególnie narażone. Łączna powierzchnia tych obszarów wynosi 2,48% powierzchni Polski (jest to znikomy procent, dla przykładu w Anglii- 55%, Szkocji - 13%, ale w Irlandii - 1%).

Wśród jednostek, które powinny być zaangażowane we wdrażanie dyrektywy azotanowej należy wymienić przede wszystkim: Ośrodki Doradztwa Rolniczego - prowadzące doradztwo dla rolników, Stacje Chemiczno-Rolnicze - wykonujące badania gleb na potrzeby nawożenia, a także Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich - realizujące programy szkoleniowe dla służb doradczych i rolników z zakresu rolnictwa i środowiska.

Pierwszym bardzo ważnym opracowaniem upowszechniającym w Polsce zapisy Dyrektywy azotanowej jest Kodeks Dobrych Praktyk Rolniczych (uaktualniony w 2002 roku). KDPR nie jest obowiązującym aktem prawnym, ale zawiera materiał edukacyjny promowany zarówno przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi jak i Ministerstwo Środowiska.

Ograniczanie zanieczyszczeń z tytułu spływów powierzchniowych będzie realizowane poprzez systematyczne wdrażanie zasad prowadzenia gospodarki rolnej zgodnych z założeniami ochrony środowiska (KDPR). Silnym oparciem dla tego typu działań jest odpowiednia edukacja i promocja w zakresie ekologicznych praktyk rolniczych.

Kierunki działań:

W 7. *Ograniczanie negatywnego wpływu zanieczyszczeń z rolnictwa na jakość wód*

ZAGADNIENIE: Zaopatrzenie w wodę

Zasady zbiorowego zaopatrzenia w wodę określa ustawa z dnia 7 czerwca 2001 (DZ.U. Nr 72, poz. 747 z późn. zmianami). Na mocy tej ustawy, wymagania dotyczące jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi określa Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2002r. (Dz.U. Nr 203, poz. 1718).

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Uporządkowanie gospodarki ściekowej przyczyni się nie tylko do poprawy jakości wód powierzchniowych, których stan decyduje o walorach krajobrazowych, rekreacyjnych, a także warunkuje bytowanie i rozwój wielu gatunków roślin i zwierząt, ale także zapobiegnie zanieczyszczeniu wód podziemnych, a w perspektywie długoterminowej do poprawy ich jakości. Jest to niezmiernie ważne, biorąc pod uwagę korzystanie z wód podziemnych do celów zaopatrzenia ludności.

W okresie najbliższych czterech lat planuje się modernizację stacji uzdatniania wody na ujęciu w Falmierowie i w Dobrzniewie oraz rozbudowę sieci wodociągowej w miejscowościach Dobrzniewo, Glesno, Gleszczonek, Bagdad i Bielany Nowe.

W najbliższych latach będą także modernizowane stacje uzdatniania wody, głównie w zakresie wymiany złóż filtracyjnych.

Ujęcia wody na terenie gminy Wyrzysk, podobnie jak i pozostałych gmin powiatu pilskiego nie mają wyznaczonej strefy pośredniej, co skutkuje zagrożeniem tych ujęć z powodu pobliskich upraw wymagających intensywnego stosowania środków ochrony roślin.

Kierunki działań:

W 8. Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej

W 9. Modernizacja stacji uzdatniania wody

W 10. Wyznaczanie stref ochronnych ujęć wody (także stref pośrednich) oraz użytkowanie terenu w obrębie stref ochronnych ujęć wody zgodnie z wymaganiami określonymi przepisami prawa

ZAGADNIENIE: Stosunki wodne

Zwiększenie zasobów wodnych i ich dyspozycyjności realizowane będzie poprzez odbudowę i budowę jazów oraz zatrzymanie wody na bagnach śródleśnych. W najbliższych latach planuje się odbudowę jazu w Osieku. W gminie Wyrzysk grunty rolne na znacznej powierzchni nie mają uregulowanych stosunków wodnych. W najbliższych latach planuje się melioracje gruntów ornych i użytków zielonych w następujących miejscowościach: Wyrzysk Skarbowy, Gleszczonek, Kościerzyn, Masłowo i Polanowo. Zadania te leżą w gestii WZMiUW w Poznaniu Rejonowy Oddział w Pile oraz RZGW w Poznaniu i są finansowane ze środków budżetu państwa.

Kierunki działań:

W 11. Poprawa stanu technicznego i konserwacja cieków wodnych oraz utrzymanie właściwego stanu urządzeń hydrotechnicznych

W 12. Poprawa systemu melioracji szczegółowej i podstawowej

3.4.2 Powietrze atmosferyczne (P)

3.4.2.1 Stan wyjściowy

Charakterystyka klimatologiczna gminy

Klimat w gminie Wyrzysk należy do strefy klimatu umiarkowanego, w obszarze wzajemnego przenikania się wpływów morskich i kontynentalnych. Przejściowość ta uwidacznia się głównie zmiennymi stanami pogody, które uwarunkowane są rodzajem napływających mas powietrza. Na omawianym terenie mamy do czynienia zasadniczo z trzema podstawowymi rodzajami mas powietrza: polarnym, arktycznym i zwrotnikowym.

W świetle regionalizacji rolniczo-klimatycznej roku Gumińskiego obszar gminy wchodzi w skład dzielnic *bydgoskiej*, przejściowej pomiędzy *pomorską* a *środkową*. Notuje się tu 30–35 dni mroźnych, około 107 dni z przymrozkami i 38–50 dni z pokrywą śnieżną. Opad średnioroczny kształtuje się na poziomie 550 mm, a długość okresu wegetacyjnego określono na 210–215 dni. Na obszarze tym wieje dość dużo wiatrów z sektorów zachodnich.

Warunki klimatyczne dla tej dzielnicy oceniane są na stacji meteorologicznej w Pile, co przedstawiono poniżej.

Tabela 15. Średnie wieloletnie wybranych cech klimatycznych (1971–1980)

Miasto	Średnia temperatura powietrza	Względna wilgotność powietrza	Zachmurzenie ogólne nieba	Suma opadów	Średnia prędkość wiatru
	[°C]	[%]	[%]	[mm]	[m/s]
Piła	7,6	81	56	546	3,4

Emisja zanieczyszczeń do powietrza

Gmina Wyrzysk charakteryzuje się bardzo niskim stopniem zainwestowania przemysłowego. Stąd emisja zanieczyszczeń powietrza związana jest głównie z zaopatrzeniem w ciepło (emisja niska) i emisją komunikacyjną. Należy także wspomnieć o emisji odorów (wysypisko w m. Bagdad, fermy hodowlane, zakłady mięsne).

Emisja niska

Obecnie mieszkańcy gminy Wyrzysk korzystają z ogrzewania indywidualnego. Na terenie gminy nie ma sieci gazowej. W większości mieszkańcy korzystają z ogrzewania indywidualnego, przede wszystkim węglowego. Na terenie gminy zlokalizowanych jest ok. 50 lokalnych kotłowni o łącznej mocy ok. 33 MW, największe z nich przedstawia Tabela 16.

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Tabela 16. Charakterystyka największych kotłowni w gminie Wyrzysk.

Lp.	Kotłownia/lokalizacja	Moc kotłów (MW)	Paliwo
1.	SAPO Wyrzysk, ul. Parkowa 6	0,92	Olej opałowy
2.	Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa, ul. Pomorska (kotłownia przy ul. Grunwaldzkiej) Wyrzysk	1	węgiel
3.	Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa, ul. Pomorska (kotłownia przy ul. Pomorskiej) Wyrzysk	1,5	węgiel
4.	Stadnina Koni Dobrzyniewo sp. z o.o. (Gorzelnia Dobrzyniewo)	0,93	Miał węglowy
5.	Stadnina Koni Dobrzyniewo sp. z o.o. (Suszarnia Gleszczonek)	0,5	Miał węglowy
6.	Gorzelnia Falmierowo	0,9	Węgiel
7.	Netze-Frucht sp. z o.o. Kosztowo	8,3	Olej opałowy
8.	Biegonice-Osiek sp. z o.o., ul. Leśna 1, Osiek n/Notecią	9,5	Węgiel
9.	Stolprodex, ul. Dworcowa 30, Osiek n/Notecią	0,8	Drewno
10.	Zakład Opieki Zdrowotnej w Wyrzysku, ul. 22 Stycznia 41 (kotłownia szpitala)	0,9	Olej opałowy
11.	Piekarnia EDRO, ul. 30-lecia, Osiek n/Notecią	0,6	Olej opałowy

Opierając się na powyższych informacjach, należy sądzić, że emisja niska zanieczyszczeń powietrza w gminie pochodzi przede wszystkim z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych.

Emisja komunikacyjna

W wyniku spalania paliw do atmosfery dostają się zanieczyszczenia gazowe, głównie tlenek węgla, tlenki azotu, dwutlenek węgla i węglowodory. Emitowane są także pyły, które zawierają związki ołowiu, kadmu, niklu, miedzi, itp.

Na terenie gminy Wyrzysk emisja spowodowana komunikacją ma miejsce w mieście Wyrzysk oraz wzdłuż drogi nr 242.

Wykorzystanie źródeł energii odnawialnej

Na terenie gminy Wyrzysk znajdują się trzy małe elektrownie wodne, wszystkie są zlokalizowane na rzece Łobżonce, ich charakterystykę przedstawia Tabela 17.

Tabela 17. Charakterystyka małych elektrowni wodnych w gminie Wyrzysk.

Lp.	Km biegu rzeki	Miejscowość	Wysokość piętrzenia	Moc	Eksploatator
1.	14+708	Wyrzysk	2,45m	1,8MW	P. Kozlikowski
2.	20+970	Kławek	2,50m	1,33MW	Konrad Olejnik
3.	29+950	Kościerzyn Wielki	2,50m	1,3MW	Krzysztof Słomka

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Jakość powietrza

Na obszarze gminy Wyrzysk nie zlokalizowano punktów pomiaru zanieczyszczeń powietrza. Stąd ocena jakości powietrza oparta jest na danych odnoszących się do powiatu pilskiego.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska roczna ocenę jakości powietrza odnosi się do stref, a w rozumieniu ustawy powiat pilski stanowi strefę. Informacje nt. zasad klasyfikacji znajdują się w powiatowym programie ochrony środowiska.

Wynikowe klasy w strefie powiat pilski dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasę ogólną, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia przedstawiono poniżej (Tabela 18).

Tabela 18. Wynikowe klasy w strefie powiat pilski dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna w kryterium ochrony zdrowia.

Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy							Klasa ogólna strefy
SO ₂	NO ₂	PM10	Pb	C ₆ H ₆	CO	O ₃	
A	A	B	A	A	A	A	B

Klasyfikację sporządzono na podstawie pomiarów wykonanych w Pile. Ze względu na określenie klasy wynikowej dla pyłu zawieszonego PM10 jako klasy B należy określić obszary przekroczeń wartości dopuszczalnych.

Wynikowe klasy w strefie powiat pilski dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna, uzyskane w ocenie rocznej dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin przedstawiono poniżej (Tabela 19).

Tabela 19 Wynikowe klasy w strefie powiat pilski dla poszczególnych zanieczyszczeń oraz klasa ogólna w kryterium ochrony roślin.

Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy			Klasa ogólna strefy
SO ₂	NO _x	O ₃	
A	A	A	A

Powiat pilski został zaliczony do klasy B (wg kryteriów dla ochrony zdrowia) i klasy A (wg kryteriów ochrony roślin), a więc nie ma potrzeby sporządzenia programu ochrony powietrza. W tej strefie nie wskazano również obszarów, na terenie których konieczne jest przeprowadzenie badań w celu potwierdzenia potrzeby podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza według kryteriów dla ochrony roślin. Określono jednak obszar, gdzie potrzebne jest przeprowadzenie badań w celu potwierdzenia potrzeby lub braku potrzeby podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza według kryteriów dla ochrony zdrowia. Tym obszarem w powiecie pilskim jest teren miasta Piły.

Biorąc pod uwagę specyfikę gminy Wyrzysk należy sądzić, iż stężenia substancji zanieczyszczających powietrze są znacznie niższe od dopuszczalnych norm.

3.4.2.2 Cel średniookresowy do 2011 roku

*Poprawa jakości powietrza na terenie miasta Wyrzysk
oraz na terenach predysponowanych do rozwoju turystyki i rekreacji.*

Cel ten jest dopasowany do specyfiki gminy i jest zgodny celem zdefiniowanym w powiatowym programie ochrony środowiska, pomimo że jego zapis nie jest z nim identyczny¹² w brzmieniu, ale jest zgodny z nim.

3.4.2.3 Strategia realizacji celu

Istotny wpływ na jakość powietrza mają indywidualne gospodarstwa użytkujące piece węglowe oraz małe i średnie podmioty gospodarcze spalające węgiel w celach grzewczych i technologicznych. Przedsięwzięcia dot. ograniczenia niskiej emisji z kotłowni obsługujących budynki użyteczności publicznej w gminie prowadzone są z sukcesem od kilku lat. Większość funkcjonujących kotłowni wykorzystuje gaz ziemny (patrz stan wyjściowy), a ich stan techniczny jest bardzo dobry lub dobry.

Strategia realizacji celu średniookresowego jest zogniskowana na likwidacji pozostałych kotłowni, funkcjonujących jeszcze w budynkach użyteczności publicznej lub obiektach podmiotów gospodarczych (wyposażonych w stare wyeksploatowane kotły opalane węglem) i instalowaniu kotłowni gazowych lub olejowych. W przypadku indywidualnych gospodarstw promowane będzie instalowanie kotłów wykorzystujących bardziej ekologiczne nośniki ciepła (w tym niekonwencjonalne) bądź wymiana starych wyeksploatowanych kotłów węglowych na nowoczesne, wysoko sprawne, posiadające atest przyjaznych dla środowiska. Chcąc zachęcić mieszkańców do takich działań, niektóre gminy dotują częściowo te inwestycje, korzystając z GFOŚiGW. Również władze gminy Wyrzysk mogą rozważyć możliwość wykorzystania środków GFOŚiGW na ten cel. Należy również rozważyć propozycję przygotowania projektu zmniejszenia emisji niskiej na terenach predysponowanych do rozwoju turystyki, który mógłby być finansowany ze środków WFOŚiGW w Poznaniu i np. Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR). Projekt ten powinien zawierać bilans źródeł niskiej emisji i uwzględniać wykorzystanie niekonwencjonalnych źródeł energii.

Istotnym czynnikiem wpływającym na obniżenie emisji z indywidualnych palenisk domowych jest poprawa stanu świadomości ekologicznej mieszkańców: wiedza nt. szkodliwości spalania butelek PET, gumy, opakowań z powłoką aluminiową oraz sposobów oszczędzania energii (termomodernizacja, stosowanie materiałów energooszczędnych w budownictwie).

Kierunki działań:

- P 1. *Likwidacja lub modernizacja (w kierunku wykorzystania proekologicznych nośników energii) źródeł „niskiej emisji” (indywidualnych węglowych systemów grzewczych, lokalnych kotłowni opalanych węglem)*
- P 2. *Zmniejszenie zużycia energii cieplnej poprzez np. izolację cieplną budynków i upowszechnianie przyjaznego środowiska budownictwa (materiały energooszczędne)*

Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii

"Strategia rozwoju energetyki odnawialnej" przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą z dnia 5 września 2000 roku, zakłada zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie paliwowo-energetycznym kraju do 7,5% w 2010 roku i do 14% w roku 2020.

Cel ten wymaga podjęcia szeregu działań, zarówno w skali krajowej, wojewódzkiej jak i lokalnej. W przypadku gminy Wyrzysk, podobnie jak i powiatu pilskiego, działania te powinny dotyczyć przede

¹² Cel wg programu powiatowego: *dalsza poprawa jakości powietrza, zwłaszcza na terenie miasta Piły*

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

wszystkim wprowadzenia tzw. energii zielonej, z wykorzystaniem funduszy UE dla rozwoju rynku upraw oraz energetycznego użytkowania biomasy, a także większego wykorzystania energii wodnej. Rozwój energetyki odnawialnej pozwoli to na zaktywizowanie społeczności lokalnej do działalności gospodarczej, co w konsekwencji prowadzić będzie do rozwoju terenów wiejskich, wykorzystania gruntów na plantacje biomasy, wykorzystania niepełnowartościowego drewna z gospodarki leśnej, a także wykorzystania odpadów komunalnych.

W ostatnim czasie w Polsce, również i w województwie wielkopolskim, notuje się wyraźny wzrost zainteresowania uprawą polową gatunków roślin szybko rosnących (np. wierzba krzewiasta, ślazier pensylwański) i wykorzystaniem biomasy na cele energetyczne. Władze wojewódzkie i powiatowe będą wspierały projekty w zakresie budowy urządzeń i instalacji do produkcji i transportu energii wytwarzanej w oparciu o źródła odnawialne. Możliwości gminy w tym zakresie są ograniczone i dotyczą głównie działań promocyjnych.

Kierunki działań:

P 3. Promowanie oraz popularyzacja najlepszych praktyk w dziedzinie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, w tym rozwiązań technologicznych, administracyjnych i finansowych

Emisja ze źródeł komunikacyjnych

Emisja ze źródeł komunikacyjnych w skali gminy nie stanowi dotąd większego zagrożenia. Niemniej jednak biorąc pod uwagę systematycznie rosnący ruch samochodowy, takie zagrożenie może wystąpić w mieście Wyrzysk, a także na terenach zabudowanych znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie ważniejszych szlaków komunikacyjnych.

Zmniejszenie tej emisji będzie następować poprzez wyprowadzenie ruchu zewnętrznego z miasta Wyrzysk (patrz par. 3.2.1.3.) oraz zmniejszenie ruchu samochodowego lokalnego w centralnej części miasta. W celu ograniczenia negatywnego wpływu silnikowych środków transportu zbiorowego, konieczna jest dalsza ich modernizacja (autobusy spełniające wymagania norm EURO).

Ciągłe usprawnianie i uatrakcyjnianie transportu zbiorowego przyczyni się do zmniejszenia ruchu samochodów prywatnych, zwłaszcza osób dojeżdżających do pracy.

Istotne znaczenie dla zmniejszenia negatywnego wpływu indywidualnego transportu samochodowego na środowisko ma, oprócz poprawy stanu technicznego pojazdów, stosowanie benzyny bezołowiowej (do 2005 roku zostanie wycofana z użytkowania benzyna ołowiowa oraz dostosowane wymagania dotyczące benzyn i oleju napędowego do norm europejskich) oraz biopaliw.

Samochód bardzo często jest używany przez turystów weekendowych, ze względu na dużą swobodę wyboru celu podróży i czasu tej podróży, przyczyniając się w ten sposób do zanieczyszczenia terenów atrakcyjnych turystycznie. W tej sytuacji pewnym rozwiązaniem jest podnoszenie standardów technicznych istniejących tras rowerowych i budowa nowych tras oraz stworzenie warunków do wprowadzenia systemu przewozów kombinowanych, polegający na tym, że turysta dojeżdża do miejsca przeznaczenia środkami komunikacji zbiorowej, np. autobusem PKS lub prywatnym samochodem, zaś do penetracji turystycznej terenu docelowego służy mu np. wynajęty rower.

Potrzeba budowy tras rowerowych została zaakcentowana w dokumencie pt. "Studium uwarunkowań ...", a także w dok. pt. "Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk".

Kierunki działań:

P 4. Eliminacja ruchu tranzytowego przez centrum Wyrzyska

P 5. Bieżąca modernizacja dróg

P 6. Promowanie komunikacji zbiorowej w przewozach pasażerskich

P 7. Wsparcie budowy infrastruktury rowerowej: budowa nowych tras rowerowych i modernizacja istniejących, w tym wyłączenie tras rowerowych poza pasy dróg samochodowych, budowa parkingów dla rowerów, itp.

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Emisja z procesów produkcyjnych

Jak już wcześniej powiedziano emisja z procesów produkcyjnych w skali gminy nie ma większego znaczenia. Emisje zanieczyszczeń z małych zakładów związane są głównie z ich ogrzewaniem. Niemniej jednak patrząc perspektywicznie, wydaje się za zasadne uwzględnienie problematyki emisji z procesów produkcyjnych (w tym przetwórstwa rolno-spożywczego, ferm drobiu, itp.) w zagospodarowaniu przestrzennym.

Obecnie występują uciążliwości związane z emisją odorów z ferm lub składowiska odpadów komunalnych. Okresowo występuje emisja napływowa odorów z zachodnich części powiatu pilskiego. Jednak obecnie odory nie są w Polsce normowane, gdyż nie ukazało się jeszcze stosowne rozporządzenie w tym zakresie, a pośrednią miarą wielkości emisji substancji zapachowo uciążliwych są subiektywne opinie mieszkańców narażonych na ten rodzaj uciążliwości.

Oznacza to, że dla potrzeb planistycznych winny być opracowane zasady lokalizacji obiektów mogących stanowić potencjalne źródło emisji zanieczyszczeń do powietrza, w tym odorów. W decyzjach administracyjnych dotyczących takich inwestycji należy wskazywać konieczność stosowania nowoczesnych technologii (BAT), a więc zabezpieczających środowisko i mieszkańców przed ewentualną uciążliwością związaną z emisją zanieczyszczeń.

W "Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk" wśród celów znalazły się cele dotyczące rozwoju przemysłu, w tym przetwórstwa rolno-spożywczego. Wśród tych celów, w kontekście rozważanym powyżej istotne znaczenie ma cel zdefiniowany następująco: *podjąć działania w kierunku utworzenia obszarów przemysłowych*. Ustalając lokalizację tych obszarów należy się wybierać tereny najmniej konfliktowe.

Kierunki działań:

P 8. *Preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji instalacji mogących być potencjalnym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza*

3.4.3 Hałas (H)

3.4.3.1 Stan wyjściowy

Stan klimatu akustycznego jest jednym z najistotniejszych czynników określających jakość środowiska, bezpośrednio odczuwalnym przez człowieka i mającym fundamentalne znaczenie dla możliwości odpoczynku i regeneracji sił. Narażenie na hałas stanowi zagrożenie dla zdrowia człowieka. Spośród wielu rodzajów hałasu (komunikacyjny, przemysłowy i komunalny) najtrudniejszy problem, ze względu na obszar i liczbę osób objętych jego oddziaływaniem oraz praktyczne możliwości ograniczania, stanowi aktualnie hałas komunikacyjny, w szczególności drogowy.

Hałas komunikacyjny

Dyskomfort akustyczny dotyczy najczęściej miejsca zamieszkania, przy czym wśród mieszkańców miast występuje on dwukrotnie częściej niż na wsi. Wprowadzono obowiązek wykonywania pomiarów poziomu hałasu wzdłuż głównych szlaków komunikacji drogowej oraz kolejowej. W aktualnym stanie prawnym podstawowym wskaźnikiem oceny klimatu akustycznego jest poziom równoważny (ekwiwalentny) A hałasu L_{Aeq} , stanowiący średnią w czasie wartość poziomu hałasu.

Wymagane jest określenie tzw. terenów zagrożonych hałasem. Wstępne działania zmierzające do zlokalizowania tego typu terenów są prowadzone od kilku lat w postaci monitoringu szczególnych uciążliwości hałasu.

Badania rozpoznania warunków szczególnej uciążliwości hałasów komunikacyjnych w gminie Wyrzysk realizowano na niżej przedstawionych stanowiskach (Tabela 20).

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Tabela 20. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego w ramach monitoringu szczególnych uciążliwości (wg WIOŚ)

Lokalizacja punktu	Równoważny poziom hałasu L_{Aeq} (dB)		Natężenie ruchu podczas pomiarów (poj./h)	
	dzień	noc	ogółem	pojazdy ciężkie
Ruda, gmina Wyrzysk, Szkoła Podstawowa nr 4 – droga krajowa nr 10 Bydgoszcz – Szczecin	67,9	-	375	132
Wyrzysk, ul. Bydgoska 14–22 – droga krajowa nr 10 Bydgoszcz – Szczecin	75,4	-	544	173
Wyrzysk, ul. Kościuszki 16 – droga krajowa nr 10 Bydgoszcz – Szczecin	-	73,5	b.d.	b.d.

Jak wynika z przedstawionych wyżej pomiarów, na wszystkich stanowiskach pomiarowych zanotowano przekroczenie wartości poziomu równoważnego hałasu.

Hałas przemysłowy

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska zapewnienie właściwego kształtowania klimatu akustycznego w otoczeniu obiektów przemysłowych i warsztatów rzemieślniczych jest obowiązkiem ich właściciela (lub innego podmiotu posiadającego do nich tytuł prawny). Na mocy art. 141 i 144 *poś* działalność zakładów nie może powodować przekroczenia standardów emisyjnych, jeśli zostały ustalone, ani też powodować przekraczania standardów jakości środowiska poza terenem, do którego zarządzający ma tytuł prawny, a w przypadku utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania, poza tym obszarem. Jeżeli w otoczeniu zakładu hałas w środowisku przekracza obowiązujące wartości dopuszczalne, wymagane jest uzyskanie pozwolenia na emitowanie hałasu.

Za przekraczanie poziomów hałasu określonych w uzyskanych pozwoleniach wymierza jest kara pieniężna. Prowadzone kontrole obejmowały głównie zakłady przemysłu rolno-spożywczego.

Dominującymi źródłami hałasu były: instalacje wentylacji ogólnej, sprężarki, chłodnie, czerpnie, wyrzutnie, agregaty pompowe, mieszadła, młynki przemysłowe oraz transport wewnątrzzakładowy.

Kontrolą objęto jednostki organizacyjne prowadzące działalność gospodarczą:

- zakłady z branży spożywczej : *Masarnia „ Romex ” w Osieku nad Notecią , Netze Frucht sp. z o.o. w Kosztowie;*

3.4.3.2 Cel średniookresowy do 2011 roku

Zapobieganie zwiększeniu narażeniu mieszkańców gminy (zwłaszcza miasta Wyrzysk) na hałas

Cel ten nie jest identyczny z celem zdefiniowanym w powiatowym programie, ale jest zgodny z nim.

3.4.3.3 Strategia realizacji celu

Problem zagrożenia emisją hałasu należy integrować z aspektami planowania przestrzennego. Specyfika gminy Wyrzysk wskazuje, że w zakresie ochrony mieszkańców gminy przed hałasem najważniejszym kierunkiem jest eliminacja ruchu zewnętrznego z miasta Wyrzysk oraz kształtowanie klimatu akustycznego na nowo zagospodarowywanych terenach. Dotyczyć to będzie głównie terenów, gdzie rozbudowywana będzie sieć drogowa oraz terenów turystycznych i planowanych terenów przemysłowych.

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Działania w zakresie ochrony przed hałasem drogowym są w znacznej części identyczne z działaniami ukierunkowanymi na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza, której źródłem jest transport drogowy (patrz 3.4.2.3.).

Kierunki działań:

H 1. Przestrzeganie wartości dopuszczalnych poziomów hałasu w odniesieniu do nowo zagospodarowywanych terenów

3.4.4 Pola elektromagnetyczne (PE)

3.4.4.1 Stan wyjściowy

W dziedzinie ochrony przed polami elektromagnetycznymi za najistotniejsze należy uznać zapisy w Dziale VI ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Ochrona przed polami elektromagnetycznymi).

Obecnie w gminie podobnie jak i w pozostałych gminach powiatu pilskiego i większości innych powiatów w Polsce - nie prowadzono badań poziomu pól elektromagnetycznych.

Elektromagnetyczne promieniowanie może występować wszędzie: w domu, miejscu pracy i wypoczynku. Źródłem tego promieniowania są stacje radiowe, telewizyjne i telefonii komórkowej, medyczne urządzenia diagnostyczne i terapeutyczne, urządzenia przemysłowe i gospodarstwa domowego (kuchenki mikrofalowe) oraz systemy przesyłowe energii elektrycznej. Z punktu widzenia ochrony środowiska istotne znaczenie mają urządzenia radiokomunikacji rozsiewczej; stacje nadawcze radiowe, telewizyjne i telefonii komórkowej, które emitują do środowiska fale elektromagnetyczne wysokiej częstotliwości w postaci radiofal o częstotliwości od 0,1 – 300 MHz i mikrofal od 300 do 300.000 MHz.

Na terenie miasta i gminy znajdują się stacje bazowe telefonii komórkowej w miejscowościach Komorowo, Osiek i Wyrzysk.

3.4.4.2 Cel średniookresowy do 2011 roku

<i>Ochrona mieszkańców przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych</i>
--

3.4.4.3 Strategia realizacji celu

W najbliższych latach podstawowym działaniem będzie prowadzenie badań¹³, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia polami elektromagnetycznymi. Jednym z ważnych zadań (leżących tylko i wyłącznie w gestii gminy) służących realizacji celu będzie wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, gdzie jest rejestrowane przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.

Kierunki działań:

PE 1. Rozwój systemu badań pól elektromagnetycznych

PE 2. Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia pól elektromagnetycznych

3.4.5 Poważne awarie (AW)

¹³ Badania nie leżą w gestii gminy

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

3.4.5.1 Stan wyjściowy

Według prowadzonej przez WIOŚ Poznań listy potencjalnych sprawców poważnych awarii, na terenie gminy Wyrzysk nie zlokalizowano zakładów o dużym oraz o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej (na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 9.04.2002 r. *w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej* (Dz.U. Nr 58, poz. 535).

W gminie Wyrzysk zlokalizowanych jest kilka stacji paliw płynnych. Obiekty te mogą stwarzać potencjalne zagrożenie przy nie stosowaniu się do odpowiednich przepisów. Obiekty te stwarzają potencjalne zagrożenie z uwagi na stosowanie znacznych ilości produktów naftowych.

W latach 2000–2002 na obszarze gminy Wyrzysk nie odnotowano zdarzeń o charakterze poważnych awarii związanych z transportem materiałów niebezpiecznych.

3.4.5.2 Cel średniookresowy do 2011 roku

<p style="text-align: center;"><i>Zmniejszenie zagrożenia dla mieszkańców powodowanego transportem materiałów niebezpiecznych przez teren gminy</i></p>

3.4.5.3 Strategia realizacji celu

Z punktu widzenia narażenia mieszkańców gminy na skutki ewentualnych poważnych awarii z tytułu przewozu materiałów niebezpiecznych drogą krajową nr 10, istotne znaczenie ma wytyczenie i oznakowanie tras przewozu materiałów niebezpiecznych przez teren gminy. Istotne znaczenie odgrywa również informowanie społeczeństwa o wystąpieniu zagrożenia w wyniku np. zdarzenia drogowego z udziałem pojazdu, który przewozi materiał niebezpieczny oraz edukacja mieszkańców w zakresie sposobu zachowań w takiej sytuacji.

Kierunki działań:

AW 1. Wytyczenie oraz oznakowanie tras przewozu materiałów niebezpiecznych przez teren gminy

AW 2. Wykreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu transportu materiałów niebezpiecznych

4 PLAN OPERACYJNY I ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU

Cele ekologiczne do 2011 roku i strategia ich realizacji przedstawione w rozdziale poprzednim są bazą dla planu operacyjnego na lata 2004 - 2007.

Poniżej przedstawiono kryteria wyboru priorytetów ekologicznych, które były podstawą sformułowania przedsięwzięć planowanych do realizacji na obszarze gminy w okresie 2004. Poszczególne przedsięwzięcia zostały przedstawione w tabelach, z przypisaniem ich konkretnym kierunkom działań (kierunki zgodnie z rozdziałem 3). Przedsięwzięcia podzielono na inwestycyjne i poza inwestycyjne, podano instytucje realizujące dane przedsięwzięcie oraz koszty i źródła finansowania.

Ponadto w niniejszym rozdziale przedstawiono ramy finansowe i sumaryczne koszty wdrażania Programu w okresie 2004-2007. Omówiono też potencjalne źródła finansowania Programu.

4.1 Priorytety ekologiczne

Priorytety ekologiczne w perspektywie do 2007 roku rozpatrywano z dwóch punktów widzenia. Pierwszy punkt - to priorytetowe komponenty (lub uciążliwości) środowiska, a drugi punkt widzenia - to priorytetowe przedsięwzięcia zmierzające do poprawy aktualnego stanu środowiska.

Wśród najważniejszych kryteriów, branych pod uwagę przy formułowaniu priorytetów w skali gminy, należy wymienić:

- Wymogi wynikające z ustawy "Prawo ochrony środowiska", ustawy o odpadach i ustawy "Prawo Wodne" oraz innych ustaw komplementarnych,
- Wynegocjowane przez Polskę okresy przejściowe dot. implementacji dyrektyw UE,
- Dysproporcję pomiędzy stanem wymaganym a aktualnym,
- Ponadlokalny wymiar przedsięwzięcia, w tym priorytet w skali powiatu
- Możliwość uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego,
- Obecne zaawansowanie inwestycji.

Biorąc pod uwagę powyższe kryteria proponujemy, w perspektywie najbliższych czterech lat, następującą hierarchię potrzeb:

1. W zakresie poprawy jakości środowiska:
 - (a) Poprawa gospodarki ściekowej w gminie. Przedsięwzięcia w tym zakresie mają priorytet powiatowy, co wynika z konieczności spełnienia przyjętych przez Polskę zobowiązań w zakresie wdrażania wymagań dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych.
 - (b) Racjonalizacja gospodarki odpadami w świetle wymagań określonych w nowych ustawach - wykorzystanie wzrastającej ilości odpadów komunalnych, które obecnie są w większości składowane (wg Planu gospodarki odpadami).
 - (c) Poprawa jakości powietrza atmosferycznego
 - zmniejszenie emisji niskiej, w tym wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
2. W zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody:
 - (a) Efektywna ochrona przyrody,
 - (b) Wzrost różnorodności biologicznej lasów i lesistości
 - (c) Ochrona gleb użytkowanych rolniczo
3. W zakresie zadań systemowych:
 - (a) Rozwój edukacji ekologicznej

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk na lata 2004 – 2011

Należy zaznaczyć, że wiele przedsięwzięć proponowanych w ramach jednego zagadnienia wpisuje się także w pozostałe zagadnienia. Wynika to z faktu, że poszczególne elementy środowiska i uciążliwości środowiskowe są ze sobą powiązane i poprawa jakości lub ochrona jednego z nich zwykle skutkuje poprawą lub ochroną pozostałych.

4.2. Plan operacyjny na lata 2004 - 2007

W formułowaniu planu operacyjnego, a więc listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 –2007, uwzględniono kryteria wyboru przedstawione wyżej. Na liście znalazły się m.in. przedsięwzięcia:

- proponowane do finansowania ze środków Funduszu Spójności na lata 2004 - 2006
- ujęte w powiatowym programie ochrony środowiska jako wskazania do programu gminnego
- uzgodnione podczas dyskusji roboczych z przedstawicielami gminy i najważniejszych podmiotów gospodarczych

Proponowane przedsięwzięcia ujęto w tabelach:

Tabela 21 i Tabela 22	Edukacja ekologiczna
Tabela 23 i Tabela 24	Dziedzictwo przyrodnicze i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody
Tabela 25	Zasoby wodne
Tabela 26 i Tabela 27	Powietrze atmosferyczne

Przedsięwzięcia w zakresie gospodarowania odpadami zostały przedstawione w Planie Gospodarki Odpadami.

Zagadnienia dotyczące doskonalenia zarządzania środowiskiem na poziomie gminy ujęto w rozdziale 5.

Należy podkreślić, że zaproponowana lista przedsięwzięć nie zamyka możliwości realizowania innych, charakteryzujących się mniejszą skalą, a tym samym mniejszym jednostkowym efektem. Oznacza to równocześnie możliwość uzyskania dofinansowania przedsięwzięć nie wskazanych w załączonych tabelach, ale takich, które mieszczą się w ramach kierunków działań nakreślonych w rozdziale poprzednim (rozd. 3).

Tabela 21. Edukacja ekologiczna - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007.

Kierunki działań	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Lata realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania
				Łącznie w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	
EE 1. Zwiększenie udziału zagadnień ochrony środow. w gminie w nauczaniu szkolnym	EE 1.1. Wprowadzanie do programów szkolnych zagadnień związanych z edukacją ekologiczną ze szczególnym uwzględnieniem problemów występujących na terenie gminy	Szkoły	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
	EE 1.2. Organizacja spotkań przedstawicieli UM z młodzieżą szkolną (1x rok) celem przekazania informacji o stanie środowiska w gminie i działaniach na rzecz jego poprawy	UM Wyrzysk,	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
EE 2. Prowadzenie aktywnych form edukacji ekologicznej młodzieży	EE 2.1. Promowanie w szkołach zagadnienia kompostowania przydomowego odpadów, segregacji, oszczędzania energii i wody, itp.	UM Wyrzysk,	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
	EE 2.2. Prowadzenie cyklicznych działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży na terenach cennych przyrodniczo w powiecie	Szkoły, Starostwo Powiat. UM Wyrzysk	zadanie cykliczne	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
EE3. Wspieranie merytoryczne i finansowe działań z zakresu edukacji ekologicznej w szkołach	EE 3.1. Organizacja konkursów ekologicznych, happeningów, festynów, biegów na orientację i innych form edukacji ekologicznej		zadanie cykliczne	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
	EE 3.2. Dofinansowanie akcji ekologicznych np. Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata, Olimpiada Ekologiczna Powiatu Pilskiego, itp.	UM Wyrzysk,	zadanie ciągłe	8	2	2	2	2	GFOŚiGW

Tabela 22. Edukacja ekologiczna - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007, cd.

Kierunki działań	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Lata realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania
				Łącznie w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	
EE 4. Upowszechnienie informacji nt. stanu środowiska w gminie i podejmowanych działaniach na rzecz jego ochrony oraz propagowanie wiedzy o proekologicznych zachowaniach mieszkańców gminy	EE 4.1. Prowadzenie edukacji ekologicznej w szkołach, stancji Zdbice, podczas zebrań wiejskich	UM Wyrzysk	zadanie cykliczne	4	1	1	1	1	GFOŚiGW
	EE 4.2. Cykliczna weryfikacja informacji nt. stanu środowiska oraz wdrażania Programu (strona www)	UM Wyrzysk	zadanie cykliczne	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
	EE 4.3. Wydawanie ulotek informacyjnych nt. proekologicznych zachowań mieszkańców	UM Wyrzysk, Starostwo Powiatowe	zadanie cykliczne	2		1	-	1	GFOŚiGW
EE 5. Edukacja ekologiczna grup zawodowych (turystyki, rolnictwa, itp.)	EE 5.1. Szkolenia rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych	UM Wyrzysk, WODR Wyrzysk, Starostwo Powiatowe	zadanie cykliczne	4	1	1	1	1	GFOŚiGW
EDUKACJA EKOLOGICZNA: Koszty w latach 2004 - 2007 -				18 tys. PLN					

Tabela 23. Dziedzictwo przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007

Kierunki działań	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Lata realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania
				Łącznie w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	
Zagadnienie: Przyroda i krajobraz, w tym zielen									
PK 1. Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych.	PK 1.1. Bieżąca ochrona pomników przyrody	UM Wyrzysk,	zadanie ciągłe	4	1	1	1	1	GFOŚiGW
PK 2. Doskonalenie systemu obszarów i obiektów prawnie chronionych	PK 2.1. Przygotowanie opracowania ekofizjograficznego gminy	UM Wyrzysk	2005	10	-	10	-	-	Budżet Gminy
	PK 2.2. Powołanie nowych obiektów ochrony przyrody, zgodnie ze wskazaniami opracowania ekofizjograf.	Burmistrz, Wojewoda (zależnie od formy)	2007 -..	b.k.d.	-	-	-	b.k.d.	
PK 4. Ochrona terenów cennych przyrodniczo przed zainwestowaniem i tzw. dzikim zagospodarowaniem (szczególnie terenów parków, obszarów dolin rzecznych)	PK 4.1. Wprowadzenie odpowiednich zapisów do miejscowych planów zagosp. przestrz. chroniących tereny cenne przyrodniczo przed zainwestowaniem	UM Wyrzysk	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
PK 6. Bieżące utrzymanie istniejących terenów zielonych	PK 6.1. Bieżące prace pielęgnacyjne zieleni	UM Wyrzysk	zadanie ciągłe	80	20	20	20	20	Budżet gminy, GFOŚiGW
PK 7. Rozwój terenów zielonych, w tym modernizacja i tworzenie nowych terenów zieleni urzędzonej i zieleni rekreacyjnej	PK 7.1. Wprowadzenie nowych nasadzeń zieleni, zwłaszcza zieleni izolacyjnej	UM Wyrzysk Prywatni właściciele posesji	zadanie ciągłe	20	5	5	5	5	Budżet Gminy prywatni właściciele

Tabela 24. Dziedzictwo przyrodnicze i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007, c.d.

Kierunki działań	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Lata realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania
				Łącznie w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	
Zagadnienie: Lasy									
L 1. Lokalizacja zalesień i zadrzew. zg. z planami zagosp. przestrz., w tym kształtowanie granicy polno-leśnej.	L 1.1. Wyznaczanie granic polno-leśnych na terenach przeznaczonych do zalesień	UM Wyrzysk,	zadanie ciągłe	2				2	Środki Wojewody Budżet Gminy
L 2. Zalesianie terenów nieprzyd. rolniczo z równocz. działaniami prowadzącymi do różnic. struktury gatunkowej lasów.	L 2.1. Systematyczne zalesianie gruntów wyłączonych z użytkowania rolniczego	Starostwo powiatowe Prywatni właściciele	zadanie ciągłe	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	
L 4. Przeprowadzanie bieżących zabiegów pielęgnacyjnych w lasach	L 4.1. Przeprowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych w lasach komunalnych zgodnie z planami urzędzenia lasów	UM Wyrzysk	zadanie ciągłe	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	
	L 4.2. Sporządzanie nowych planów urzędzenia lasów komunalnych	UM Wyrzysk	2005	3	-	3	-	-	Budżet gminy
Zagadnienie: Gleby									
GL 1. Ochrona gleb o wysokiej przydatności rolniczej przed przeznaczeniem na cele nierolnicze	GL 1.1. Przeznaczanie na cele nierolnicze jedynie gruntów o najniższej przydatności produkcyjnej	UM Wyrzysk,	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
GL 5. Wdrażanie i upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej (KDPR)	GL 5.1. Organizacja szkoleń dla rolników nt. wdrażania KDPR (patrz także W6.1.)	Starostwo Powiatowe, UM Wyrzysk, WODR Wyrzysk	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
GL 6. Rozwój rolnictwa ekologicznego	GL 6.1. Promowanie gospodarstw ekologicznych i wsparcie doradcze rolników w tym zakresie	UM Wyrzysk, WODR Wyrzysk	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE -				Koszty w latach 2004-2007: 119 tys. PLN					

Tabela 25. Zasoby wodne - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007

Kierunki działań	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Lata realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania
				Łącznie w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	
W 3. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	W 3.1. Budowa kolektora ściekowego z przepompownią - Osiek n/Notecią (realizacja programu 2002 - 2005)	UM Wyrzysk	2004	1534	248	1219			środki własne, dotacje WFOŚiGW, kredyt, pożyczka
	W 3.2. Miasto i Gmina Wyrzysk, kolektor ściekowy z przepompownią	UM Wyrzysk	2004	13,5	13,5			Dochody własne, kredyt, pożyczka	
	W 3.3. Przebudowa odcinków kanalizacji w Wyrzysku ul. Staszica, kanalizacja ul. Pod Czubatką	UM Wyrzysk	2004	95,0	95,0			Dochody własne	
	W 3.4. Budowa kolektora kanalizacji sanitarnej z przepompownią z obiektów szkolnych w Wyrzysku, ul. Parkowa	UM Wyrzysk	2004	150	150			Dochody własne, pożyczka	
W 6. Bieżąca kontrola stanu technicznego szamb	W 6.1. Prowadzenie bieżącej rejestracji i kontroli stanu technicznego szamb	UM Wyrzysk	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
W 7. Ograniczanie negatywnego wpływu zanieczyszczeń z rolnictwa na jakość wód	W 7.1. Edukacja rolników w zakresie stosowania zasad KDPR	UM Wyrzysk, ODR	zadanie ciągłe	b.k.d.	koszty w ramach edukacji ekologicznej				
W 8. Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej	W 8.1. Rozbudowa sieci wodociągowej oraz modernizacja SUW przy studni koni w Dobrzyniewie	UM Wyrzysk	2005	980		980			Fundusze strukturalne UE, budżet gminy
W 9. Modernizacja stacji uzdatniania wody	W 9.1. Modernizacja stacji uzdatniania wody w Falmierowie	UM Wyrzysk	2004-2005	515	70	445			Dochody własne, fundusze strukturalne UE, dotacje
W 11. Poprawa stanu technicznego i konserwacja cieków wodnych oraz utrzymanie ...	W 11.1. Odbudowa jazu Osiek	WZMiUW	2004-2005	546,5	200	346,5			Budżet Państwa
			2005-2006	3850		3850			
W 12. Poprawa systemu melioracji	W 12.1. Melioracje gruntów ornych w m. Wyrzysk Skarbowy, Gleszczonek		2005-2007	2930			2200	730	
	W 12.2. Melioracje gruntów ornych w m. Kościerzyn, Masłowo		2005-2006	1540			1540		
	W 12.3. Melioracje gruntów ornych w m. Polanowo								
ZASOBY WODNE	-	Koszty w latach 2004-2007:		12 154,0 tys. PLN					

Tabela 26. Powietrze atmosferyczne - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007

Kierunki działań	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Lata realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania
				Łącznie w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	
P1. Likwidacja lub modernizacja źródeł „niskiej emisji”	P 1.1. Gazyfikacja miasta i gminy Wyrzysk	Wielkopolski Zakład Gazowniczy	2006-	bd			bd	bd	Wielkopolski Zakład Gazowniczy, środki pomocowe UE
	P 1.2. Przygotowanie materiałów informacyjnych dot. możliwości korzystania z proekologicznych źródeł energii i korzyści stąd wynikających	UMG Wyrzysk Starostwo Powiatowe	zadanie cykliczne	koszty w ramach edukacji ekologicznej					
	P 1.3. Rozważenie możliwości wsparcia finansowego indywidualnych gospodarstw zmieniających system ogrzewania na bardziej ekologiczny	UM Wyrzysk,	2007	b.k.d.	-	-	-	b.k.d.	
P 2. Zmniejszenie zużycia energii cieplnej poprzez np. izolację cieplną budynków i upowszechnianie przyjaznego środowiska budownictwa	P 2.1. Opracowanie projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło dla miasta i gminy Wyrzysk	UM Wyrzysk	2004-2005	15		15			Środki własne
	P 2.2. Promowanie stosowania energooszczędnych materiałów w budownictwie	UM Wyrzysk,, Starostwo, Organizacje ekologiczne	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
P 3. Promowanie oraz popularyzacja. najlepszych praktyk w dziedzinie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.	P 3.1. Promowanie uprawy roślin wysokoenergetycznych	UM Wyrzysk,, Starostwo, Organizacje ekologiczne	zadanie ciągłe	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	b.k.d.	
	P 3.2. Promowanie budowy małych elektrowni wodnych	UM Wyrzysk, organizacje ekologiczne, WZMiUW	Zadanie ciągłe	b. k. d.	b. k. d.	b. k. d.	b. k. d.	b. k. d.	

Tabela 27. Powietrze atmosferyczne - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007, c.d.

Kierunki działań	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Lata realizacji	Szacunkowe koszty w tys. PLN					Źródła finansowania
				Łącznie w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	
P 4. Eliminacja ruchu tranzytowego przez centrum Wyrzyska	P 4.1. Budowa obejścia drogowego Wyrzyska w ciągu drogi krajowej nr 10	GDDK, UM Wyrzyska	2006	bd			bd	bd	Budżet gminy, budżet państwa
P 5. Bieżąca modernizacja dróg	P 5.1. Bieżący remont dróg gminnych	UM Wyrzysk,	2005	505,70		505,70			Budżet Gminy, kredyt bankowy, dotacja Urzędu Marszałkowskiego
P 7. Wsparcie budowy infrastruktury rowerowej...	P 7.1. Wyznaczenie tras rowerowych w gminie w powiązaniu z planami rozwoju turystyki	UM Wyrzysk, Organizacje pozarządowe	2005-2006	b.k.d.	-	b.k.d.	b.k.d.	-	-
	P 7.2. Modernizacja i budowa tras rowerowych	UM Wyrzysk, Nadleśnictwo Kaczory	2007 ...	100	-	-	-	100	Budżet gminy, budżet Państwa
POWIETRZE ATMOSFERYCZNE		-	Koszty w latach 2004-2007: 620,7 tys. PLN						

4.3. Aspekty finansowe wdrażania Programu

W niniejszym paragrafie omówiono potencjalne źródła finansowania i ich szacunkowy udział w kosztach realizacji przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie...", ramy finansowe oraz sumaryczne koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007. Dla dalszych okresów (po 2007 roku) koszty powinny być szacowane w następnych etapach realizacji Programu, w ramach uściślenia informacji i korygowania działań na podstawie badań monitoringowych..

Koszty wdrożenia przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie ochrony środowiska" dla okresu 2004 - 2007, podane są w cenach I kwartału 2004 roku.

4.3.1. Potencjalne źródła finansowania Programu

Specyfiką systemu finansowania ochrony środowiska w Polsce jest to, że większą część wydatków ponoszą samorządy terytorialne, fundusze ekologiczne i przedsiębiorstwa, natomiast udział środków budżetu państwa jest mały.

W poprzednich latach, w skali województwa, przeciętny udział funduszy ochrony środowiska oraz dopłat do kredytów uruchamianych przez Bank Ochrony Środowiska wynosił około 30% wartości inwestycji. Obecnie rola funduszy ekologicznych (przede wszystkim Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) polega na koncentrowaniu środków na wspieranie inwestycji priorytetowych z punktu widzenia integracji z UE. Jednocześnie oczekuje się spadku udziału funduszy ochrony środowiska, ze względu na ogólną poprawę stanu środowiska, a co za tym idzie zmniejszenie wpływów z tytułu opłat i kar ekologicznych. Natomiast oczekuje się większego niż dotychczas zaangażowania środków pomocowych, w tym funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (2004 - 2006).

W specyficznej sytuacji gminy Wyrzysk, największe środki na wdrożenie przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 - 2007 będą pochodziły z Budżetu Państwa (zadania realizowane przez WZMiUW w Poznaniu Rejonowy Oddział w Pile) i ze środków pomocowych UE (Fundusz Spójności). Udział budżetu gminy (w tym GFOŚiGW) i środków pochodzących z NFOŚiGW oraz WFOŚiGW będą mniej więcej na tym samym poziomie.

4.3.2. Ramy finansowe

Niezbędnym elementem "Programu ochrony środowiska" jest wskazanie ram finansowych wdrażania "Programu ..." poprzez szacunek wielkości środków finansowych, które mogą być zaangażowane w realizację przedsięwzięć zdefiniowanych w Programie. Są to środki własne gminy wraz ze środkami pochodzącymi z gminnego funduszu ochrony środowiska, środki budżetu Państwa (w tym budżetu województwa wielkopolskiego), a także środki pochodzące z funduszy celowych (NFOŚiGW, WFOŚiGW) i środki pomocowe UE.

Opierając się na analizie źródeł finansowania działań w zakresie ochrony środowiska w ostatnich latach w Polsce, w województwie wielkopolskim, powiecie pilskim i w gminie Wyrzysk oraz prognozach co do perspektywicznych źródeł, przewiduje się następujące ramy finansowe dla wdrażania Programu w najbliższych czterech latach (Tabela 28.).

Tabela 28. Ramy finansowe realizacji "Programu ..." w latach 2004 - 2007.

Źródło finansowania	Środki do zaangażowania w latach 2004 - 2007	
	tys. PLN	%
Budżet gminy, GFOŚiGW	1 200	9
NFOŚiGW, WFOŚiGW	1 000	8
Budżet państwa	9 300	72
Środki pomocowe UE	1 500	12
Razem	13 000	100

4.3.3. Koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007

W okresie lat 2004 - 2007 przewiduje się działania z zakresu:

- Zarządzania środowiskiem zgodnie z celami i strategią Programu Ochrony Środowiska; koordynacja / zarządzanie, monitoring wdrażania programu, doskonalenie przepływu informacji,
- Inwestowania w techniczną infrastrukturę ochrony środowiska (zgodnie z listą przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 - 2007)
- Wykonywania niezbędnych opracowań, koncepcji, analiz i ocen (przedsięwzięcia pozainwestycyjne)

Szacunkowe koszty wdrażania "Programu ..." w latach 2004 - 2007 zostały przedstawione w tabeli zbiorczej (Tabela 29). Koszty te zostały określone na podstawie:

- szczegółowych danych zgłoszonych przez gminę oraz inne jednostki nt. kosztów realizacji konkretnych przedsięwzięć,
- szacunku kosztów związanych z zarządzaniem Programem i edukacją ekologiczną (wg uzgodnień z UM Wyrzysk)
- ocenie wielkości środków możliwych do zaangażowania (tzw. ramy finansowe)

Tabela 29. Szacunkowe koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)

Lp.	Zagadnienie	Koszty w latach 2004-2007 w tys. PLN
1.	<i>Zarządzanie Programem</i>	8
2.	<i>Edukacja ekologiczna</i>	18
3.	<i>Dziedzictwo przyrodnicze i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody</i>	119
4.	<i>Zasoby wodne</i>	12 154
5.	<i>Powietrze atmosferyczne</i>	621
Razem w latach 2004 - 2007		12 920

Uwaga: Koszty inwestycji w zakresie gospodarki odpadami podano w dokumencie projektu Planu.

Strukturę finansowania wdrażania Programu Ochrony Środowiska dla gminy Wyrzysk w latach 2004–2007 (wg poszczególnych źródeł) przedstawia Tabela 28.

5. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

5.1. Wprowadzenie

Finansowanie (rozdz.4.) stanowi jeden z ważniejszych instrumentów realizacji programu ochrony środowiska, ale nie jedyny. Bardzo istotne w procesie wdrażania programu jest właściwe wykorzystanie rozwiązań o charakterze organizacyjnym, uwzględniających zasady zrównoważonego rozwoju. Stąd wynika potrzeba sformułowania w niniejszym "Programie..." zasad zarządzania środowiskiem. Trzeba przy tym pamiętać, że zarządzanie środowiskiem - również w kontekście integracji z Unią Europejską - nie jest wyłączną domeną służb ochrony środowiska. Chodzi o to, aby w procesie wdrażania programu ochrony środowiska uczestniczyli przedstawiciele różnych branż i gałęzi gospodarki oraz sfery życia społecznego, a ich działania były zgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Niniejszy rozdział opisuje instrumenty wspomagające realizację programu ochrony środowiska, tzw. instrumenty polityki ekologicznej, zasady zarządzania środowiskiem, wynikające z zakresu kompetencyjnego administracji samorządowej szczebla gminnego. W zarządzaniu środowiskiem szczególną rolę pełni „Program ochrony środowiska”, który to program, z punktu widzenia organów gminy, może być postrzegany jako instrument koordynacji działań na rzecz ochrony środowiska oraz intensyfikacji współpracy różnych instytucji / organizacji, opartej o dobrowolne porozumienia na rzecz efektywnego wdrażania niniejszego Programu. Dlatego celowe jest przedstawienie procedury wdrażania „Programu...”, aby właściwe służby administracji publicznej miały czytelny obraz terminów i zakresów weryfikacji poszczególnych elementów programu oraz jasne określenie zasad współpracy poszczególnych grup zadaniowych w realizacji programu.

5.2. Instrumenty polityki ochrony środowiska

Instrumentarium służące realizacji polityki ochrony środowiska wynika z szeregu ustaw wśród których najważniejsze to: prawo ochrony środowiska, prawo wodne, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, o ochronie przyrody, o odpadach, prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane.

Wśród instrumentów zarządzania ochroną środowiska można wyróżnić instrumenty o charakterze politycznym (np. Polityka Ekologiczna Państwa, wojewódzkie / powiatowe i gminne programy ochrony środowiska), instrumenty prawno - administracyjne oraz instrumenty o charakterze horyzontalnym (systemy zintegrowanego zarządzania środowiskiem, monitoring środowiska, system statystyki, społeczna partycypacja, działania edukacyjne, narzędzia polityki technicznej i naukowej, konwencje, umowy i porozumienia międzynarodowe).

Tradycyjny podział instrumentów zarządzania środowiskiem wyróżnia instrumenty o charakterze prawnym, finansowym i społecznym oraz strukturalnym.

5.2.1. Instrumenty prawne

Kompetencje

Poniżej wymieniono ważniejsze kompetencje organów gminy w zakresie zagadnień ochrony środowiska a także prawa górniczego i geologicznego.

Kompetencje Burmistrza gminy Wyrzysk

W zakresie Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. prawo ochrony środowiska (Dz. U. nr 62, poz. 627 z późn. zm.) burmistrz gminy:

- nakazuje, w drodze decyzji osobie fizycznej eksploatującej instalację w ramach zwykłego korzystania ze środowiska lub eksploatującej urządzenie, wykonanie w określonym czasie czynności zmierzających do ograniczenia ich negatywnego oddziaływania na środowisko (art. 363)
- może nakazać, w drodze decyzji osobie fizycznej prowadzącej instalację lub użytkującą urządzenie w ramach zwykłego korzystania ze środowiska prowadzenie w określonym czasie pomiarów, jeżeli z przeprowadzonej kontroli wynika, że nastąpiło przekroczenie standardów emisyjnych (art. 150)
- jest organem właściwym do przyjęcia zgłoszenia instalacji mogącej negatywnie oddziaływać na środowisko, z której emisja nie wymaga zezwolenia, prowadzącej przez osobę fizyczną w ramach zwykłego korzystania ze środowiska (art. 152)
- może ustalić, w drodze decyzji wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące eksploatacji instalacji, z której emisja nie wymaga zezwolenia – jeśli jest to uzasadnione koniecznością ochrony środowiska (art. 154)
- przyjmuje, od wskazanych podmiotów, i przekazuje wojewodzie informacje o wykorzystywanych substancjach stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (art. 162 ust 5 i 6)
- przyjmuje informację o wystąpieniu poważnej awarii (art.245 ust 1)
- przyjmuje od podmiotu korzystającego ze środowiska wykaz, na podstawie którego ustalono opłaty za składowanie odpadów (art. 286 ust 2).

W zakresie Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz. U. nr 62, poz. 628 z późn. zm) burmistrz miasta:

- wydaje opinie dotyczące zatwierdzenia programu gospodarki odpadami niebezpiecznymi (art. 19 ust 5)
- przyjmuje kopie informacji o ilości i rodzajach wytworzonych odpadów (art.24 ust 9)
- nakazuje, w drodze decyzji posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z miejsc nie przeznaczonych do ich składowania lub magazynowania wskazując sposób wykonania tej decyzji (art. 34)
- może, przed wydaniem decyzji ustalającej warunki zabudowy i zagospodarowaniu terenu dla budowy składowiska odpadów zażądać ekspertyzy co do możliwości odzysku lub unieszkodliwiania odpadów (art. 51.)
- wydaje opinie dotyczące zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów (art. 26 ust. 6 i art. 28 ust. 2).

W zakresie Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880) burmistrz :

- wydaje zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów (art. 83 ust.1)
- ustala wysokość opłaty za usunięcie drzewa lub krzewów (art. 84)
- wymierza karę pieniężną za zniszczenie terenów zieleni albo drzew lub krzewów, spowodowanie niewłaściwym wykonywaniem robót ziemnych lub wykorzystaniem sprzętu mechanicznego albo urządzeń technicznych oraz zastosowaniem środków chemicznych w sposób szkodliwy dla roślinności oraz za usuwanie drzew lub krzewów bez wymaganego zezwolenia, a także za zniszczenie spowodowane niewłaściwą pielęgnacją terenów zieleni, zadrzewień, drzew lub krzewów (art.88).

W zakresie Ustawy z dnia 13 września 1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622) burmistrz:

- sprawuje nadzór nad wykonywaniem przez właścicieli nieruchomości obowiązków w zakresie utrzymania czystości i porządku na terenie nieruchomości (art. 5 ust. 6)
- wydaje zezwolenie na świadczenie usług w zakresie określonym ustawą (art. 7).

W zakresie Ustawy z dnia 4 lutego 1994r. prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96 z późn. zm.) burmistrz:

- uzgadnia udzielenie koncesji na działalność określoną w art. 15 ust 1-4 (art. 16 ust 5)
- opiniuje wydanie decyzji w sprawie zatwierdzenia projektu prac geologicznych (art. 33 ust 2)
- opiniuje wydanie decyzji w sprawie zatwierdzenia planu ruchu zakładu górniczego (art. 64 ust 5).

W zakresie Ustawy z dnia 18 lipca 2001r. prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229) burmistrz:

- nakazuje właścicielowi gruntu przywrócenie stanu poprzedniego lub wykonanie urządzeń zapobiegających szkodom, jeżeli spowodował zmiany stanu wody na gruncie, szkodliwie wpływające na grunty sąsiednie (art. 29 ust 2)
- zatwierdza ugodę zawartą przez właścicieli gruntów ustalającą zmiany stanu wody na gruntach, jeżeli zmiany te nie wpływają szkodliwie na inne nieruchomości lub gospodarkę wodną (art. 30 ust 2).

Kompetencje Rady Miejskiej

Do najważniejszych uchwał stanowiących przez Radę Miejską należy zaliczyć:

- uchwałę w sprawie sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 14 Ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717))
- uchwalenie programu ochrony środowiska dla gminy (art. 18 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. prawo ochrony środowiska (Dz. U. nr 62, poz. 627 z późn. zm.))
- uchwalenie planu gospodarki odpadami dla gminy (art. 14 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz. U. nr 62, poz. 628 z późn. zm))
- uchwałę o nałożeniu obowiązku udzielania informacji o wytworzonych odpadach oraz sposobach gospodarowania odpadami – w odniesieniu do odpadów innych niż niebezpieczne – w ilości do 5 ton rocznie (art. 17 ust. 3 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. o odpadach (Dz. U. nr 62, poz. 628 z późn. zm))
- uchwałę w sprawie wprowadzania niektórych form ochrony przyrody (art. 44 Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880))
- uchwałę określającą szczegółowe zasady utrzymania czystości i porządku na terenie gminy (art. 4 Ustawy z dnia 13 września 1996r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622))
- uchwałę w sprawie wyznaczenia miejsc wydobywania kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów w granicach powszechnego korzystania z wody (art. 34 ust. 4 Ustawy z dnia 18 lipca 2001r. prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229))

Kontrola przestrzegania prawa

Wprowadzona reforma w istotny sposób wzmacnia kompetencje kontrolne Wojewody. Jednak należy zaznaczyć, że nastąpiło to na skutek zabiegów formalnych, tj. podporządkowania Wojewodzie wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, który wykonuje w jego imieniu zadania i kompetencje Inspekcji Ochrony Środowiska, a więc odpowiada za kontrolę przestrzegania warunków określonych w pozwoleniach.

Ponadto, Wojewoda na wniosek wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska lub za jego zgodą, może powierzyć w drodze porozumienia, prowadzenie spraw z zakresu właściwości wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, w tym wydawanie w jego imieniu decyzji administracyjnych, powiatom położonym na terenie województwa.

Monitoring stanu środowiska

Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring, czyli pomiar stanu środowiska. Prowadzony on jest zarówno jako badania jakości środowiska, jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiskowych. Monitoring był zwykle zaliczany do instrumentów społecznych (informacyjnych), jako bardzo ważna podstawa analiz, ocen czy decyzji. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych jako obowiązujących przez zapisy w niektórych aktach prawnych czynią je instrumentem o znaczeniu prawnym. Monitoring stanu środowiska zasadniczo nie leży w gestii gminy. Propozycja badań monitoringu środowiska w obszarze powiatu została przedstawiona w programie powiatowym.

5.2.2. Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą przede wszystkim: opłata za gospodarcze korzystanie ze środowiska, administracyjna kara pieniężna i fundusze celowe

Opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska

Opłaty te pełnią funkcję prewencyjną. Funkcja prewencyjna realizowana jest poprzez zachęcanie podmiotów (dotyczy to podmiotów gospodarczych) do wyboru technologii, lokalizacji produkcji, instalowania urządzeń ochronnych oraz oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych w sposób najodpowiedniejszy z punktu widzenia ochrony środowiska.

Opłaty pobierane są za:

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- pobór wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- składowanie odpadów,
- wyłączanie gruntów rolnych i leśnych z produkcji,
- usuwanie drzew i krzewów

Opłaty trafiają do funduszy celowych (fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz fundusz ochrony gruntów). Pobierają je organy administracji (np. Urząd Marszałkowski, organ gminy) lub, jak w przypadku gruntów rolnych i leśnych, wnoszone są bezpośrednio do funduszu celowego.

Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty (według stawek obowiązujących w okresie, w którym korzystanie ze środowiska miało miejsce) i wnosi ją na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego. Osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami ponoszą opłaty za korzystanie ze środowiska w zakresie, w jakim to korzystanie wymaga pozwolenia na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska oraz pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód w rozumieniu przepisów ustawy Prawo wodne.

Należy także wspomnieć, że podobne opłaty pobiera się na podstawie przepisów prawa górniczego i geologicznego za działalność koncesjonowaną.

Administracyjne kary pieniężne.

Kary pieniężne nie są sensu stricto środkiem ekonomicznym, są raczej związane z instytucją odpowiedzialności prawnej. Spełniają jednak funkcje podobne do opłat. Kary pobiera się w tych samych sytuacjach co opłaty, lecz za działania niezgodne z prawem. W odniesieniu do wód, powietrza, odpadów i hałasu, karę wymierza wojewódzki inspektor ochrony środowiska, a w odniesieniu do drzew i krzewów - organ gminy. Stawki kar zwykle są kilkakrotnie wyższe niż opłaty i trafiają do funduszy celowych. Ustawa poś przewiduje możliwość odraczania, zmniejszania lub umarzania administracyjnych kar pieniężnych.

Fundusze celowe

Jak powiedziano wyżej, opłaty i kary zasilają fundusze celowe. Dla gminy Wyrzysk istotne znaczenie mają fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej: NFOŚiGW w Warszawie i WFOŚiGW w Poznaniu oraz PFOŚiGW w Pile, a także GFOŚiGW.

5.2.3. Instrumenty społeczne

Instrumenty społeczne wspomagają realizację programu ochrony środowiska. Zagadnienie to wiąże się z realizacją zasady współdziałania, której służą uzgodnienia i usprawnienia instytucjonalne.

Instrumenty społeczne są to narzędzia dla usprawniania współpracy i budowania partnerstwa, tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Wśród nich istnieje podział na dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy działań samorządów a narzędziami są przede wszystkim działania edukacyjne, druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem, gdzie podstawą jest komunikacja społeczna: systemy konsultacji i debat publicznych oraz wprowadzanie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne).

Działania edukacyjne realizowane są w różnych formach i na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. Działalność ta prowadzona jest od wielu lat, lecz ciągle wymaga dalszego poszerzania sposobów aktywizacji społeczeństwa oraz szkolenia coraz to innych grup zawodowych i społecznych. Edukacja ekologiczna została szerzej omówiona w rozdziale 3.

Czynnikami decydującymi o sukcesie realizowanej edukacji ekologicznej są rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność komunikowania się ze społeczeństwem. Komunikacja społeczna coraz częściej nabiera form zinstytucjonalizowanych. Z jednej strony jest to tworzenie biur komunikacji społecznej w urzędach, z drugiej strony - podpisywanie formalnych deklaracji współpracy z organizacjami społecznymi i wspieranie ich działań poprzez np. wprowadzanie przedstawicieli organizacji do różnego rodzaju ciał opiniotwórczo-doradczych, organizowanie regularnych spotkań z organizacjami, itp.

Im szerszy jest zakres strategii / programu i związanych z nią działań, tym więcej jest grup i osób, które mogą wpłynąć na proces opracowywania i wdrażania strategii / programu: od sposobu i jakości komunikowania się z nimi zależą wspólnie wypracowane cele i ich realizacja.

W nowym podziale kompetencji ustawodawca nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy w pierwszej kolejności wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu i rządowych organizacji ochrony środowiska.

Ustawa - Prawo ochrony środowiska, podobnie jak i poprzednio ustawa o dostępie z 9 listopada 2000 roku, nie przewiduje żadnych ograniczeń w korzystaniu z prawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie, a dostęp do informacji nie jest uzależniony od uczestnictwa w żadnym konkretnym postępowaniu i posiadania jakiegokolwiek interesu w sprawie.

Szeroko pojęta komunikacja może służyć:

- wymianie informacji roboczej z innymi osobami pracującymi nad tym samym tematem,
- wspieraniu procesu, np. przekazywaniu określonych informacji politykom, sponsorom czy decydom,
- wciąganiu stron do współpracy, np. budowaniu zainteresowania dzięki rzetelnej i ciekawie podanej informacji, wymiana zdań z osobami o postawie (początkowo) krytycznej, wyjaśnianie stanowisk,
- zapobieganiu zakłóceniom procesu (np. blokowaniu realizacji) poprzez wciągnięcie wszystkich zainteresowanych stron "otwartego planowania" w proces opracowywania strategii / programu
- promocji strategii / programu (m.in. promocja sukcesu)

Władze gminy zdają sobie sprawę z faktu, że dobra komunikacja z różnymi partnerami włączonymi w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego (grupami zadaniowymi) jest

podstawą dobrej ich współpracy, prowadzącej do większego zaangażowania w realizację polityki ochrony środowiska.

Współdziałanie jest niezbędnym instrumentem w przypadku konieczności uczestniczenia kilku podmiotów w finansowaniu przedsięwzięcia objętego programem ochrony środowiska. Jest to jednocześnie najlepszy przykład partnerstwa, także publiczno-prywatnego w celu np. wykonania tzw. montażu finansowego. Uczestnictwo prywatnych właścicieli działek (np. w przypadku budowy systemu kanalizacji) wymaga zastosowania rozwiązań prawnych umożliwiających uczestnictwo grupy prywatnych podmiotów fizycznych jako partnera dla innych podmiotów prawnych. Takie rozwiązania w postaci np. utworzenia komitetu budowy, mogą także umożliwić formalne przekazywanie dofinansowania grupie prywatnych właścicieli ze strony podmiotu dysponującego środkami na realizację przedsięwzięcia np. w rodzaju przydomowych oczyszczalni ścieków.

Podobne rozwiązanie może być przyjęte w przypadku wspomaganie przedsięwzięć związanych ze zmianą nośnika energii w systemach ogrzewania w domach mieszkalnych.

Współdziałanie w ramach gospodarki wodno-ściekowej czy gospodarki odpadami będzie polegało na uzgodnieniach dotyczących finansowania i organizacji działań w tym zakresie. Szczególnie istotne będzie działanie w porozumieniu w przypadku współfinansowania przedsięwzięć oraz korzystania z funduszy UE. Stosowne porozumienia międzygminne zostały już poczynione w związku ze składaniem wniosku do Funduszu Spójności na poprawę gospodarki wodno-ściekowej w gminach zrzeszonych w Stowarzyszeniu Gmin i Powiatów Nadnoteckich.

5.2.4. Instrumenty strukturalne

Instrumenty strukturalne rozumiane są jako narzędzia dla formułowania, integrowania i wdrażania polityk środowiskowych. Z punktu widzenia gminy Wyrzysk są to przede wszystkim strategie i programy wdrożeniowe.

Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk jest zarówno planem polityki ochrony środowiska do 2011 roku, jak i programem wdrożeniowym na najbliższe 4 lata (2004 - 2007).

Należy jednak zaznaczyć, że program ochrony środowiska jest programem, który z jednej strony uwzględnia kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej strony wytycza pewne ramy tego rozwoju. Oznacza to, że działania realizowane np. w rolnictwie, turystyce - muszą być brane pod uwagę w programie ochrony środowiska i jednocześnie ochrona środowiska wymaga podejmowania pewnych działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki i codziennego bytowania mieszkańców gminy.

Również plan gospodarki odpadami jest planem strategicznym i wdrożeniowym. Podaje on zarówno projektowany system gospodarowania odpadami, ale także rodzaj i harmonogram realizacji przedsięwzięć oraz harmonogram uruchamiania środków finansowych i ich źródeł.

Dokumentem wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska w skali gminy jest strategia rozwoju. W niniejszym programie ochrony środowiska uwzględniono zarówno cele jak i kierunki zdefiniowane w dok. pn. "Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wyrzysk".

5.3. Upowszechnianie informacji o środowisku

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska organy administracji są obowiązane udostępniać każdemu informacje o środowisku i jego ochronie, znajdujące się w ich posiadaniu (art. 19 poś). Zakres informacji i zasady ich udostępniania określa poś Dział IV Informacje o środowisku.

Gmina Wyrzysk będzie maksymalnie wykorzystywała nowoczesne środki komunikowania się. W pierwszej kolejności rozszerzony zostanie zakres informacji dostępny na stronach internetowych gminy o dane dot. oceny stanu środowiska w gminie i informacje nt. realizacji niniejszego programu. Istotną rolę będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

5.4. Organizacja zarządzania środowiskiem

Zarządzanie środowiskiem w okresie początkowym będzie wymagało wyodrębnienia struktury zarządzania środowiskiem od struktury zarządzania tym programem. Jednakże, docelowo program ten powinien utożsamiać się z systemem zarządzania środowiskiem w gminie. Jest to jeden z najważniejszych celów postawionych przed zarządzającymi programem. Program powinien wypracować instrumentarium, które umożliwi osiągnięcie unifikacji zarządzania programem z zarządzaniem środowiskiem.

5.4.1. Ogólne zasady zarządzania środowiskiem

Dotychczasowy rozwój teorii i praktyki zarządzania ekologicznego wskazuje, że system zarządzania realizujący cele ekologiczne powinien opierać działania na następujących zasadach:

- zanieczyszczający płaci, użytkownik płaci,
- przezorności,
- współodpowiedzialności,
- pomocniczości.

Są to zasady powszechnie już akceptowane i stosowane w wielu krajach. Jednocześnie z istoty koncepcji zrównoważonego rozwoju wynikają tzw. złote reguły zarządzania ekologicznego:

- nieodnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane w takim zakresie, w jakim istnieje możliwość ich substytucyjnego kompensowania zasobami odnawialnymi,
- odnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane tylko w zakresie nie przekraczającym stopnia ich odnawialności,
- chłonność środowiska nie powinna być w żadnym zakresie przekroczona,
- różnorodność biologiczna środowiska nie powinna maleć.

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska.

Istotnym novum w nowym podziale kompetencji jest nałożenie na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych ochrony środowiska obowiązku wzajemnego informowania się i uzgadniania. Dotyczy to również programów ochrony środowiska.

Przepisy przewidują tworzenie na wszystkich szczeblach administracji rozbudowanego systemu dokumentów planistycznych wytyczających generalne kierunki polityki rozwoju w kontekście ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego.

Zarządy województw, powiatów i gmin sporządzają programy ochrony środowiska w celu realizacji polityki ekologicznej państwa.

Dokumenty dotyczące zagospodarowania przestrzennego sporządza się na wszystkich szczeblach, ale nie wszystkie mają jednakową moc prawną i rolę w całym systemie. Z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję w omawianej strukturze ma gmina, gdyż tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalane przez gminy, mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Oznacza to w uproszczeniu, że wszelkie programy, plany i strategie formułowane na różnych szczeblach mają tylko wtedy szansę realizacji, jeśli znajdą odzwierciedlenie w konkretnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Samorząd gminny określa również strategię rozwoju gminy, na którą składa się m.in. racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Ustawowy jest również obowiązek uchwalenia gminnego programu ochrony środowiska.

5.4.2. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

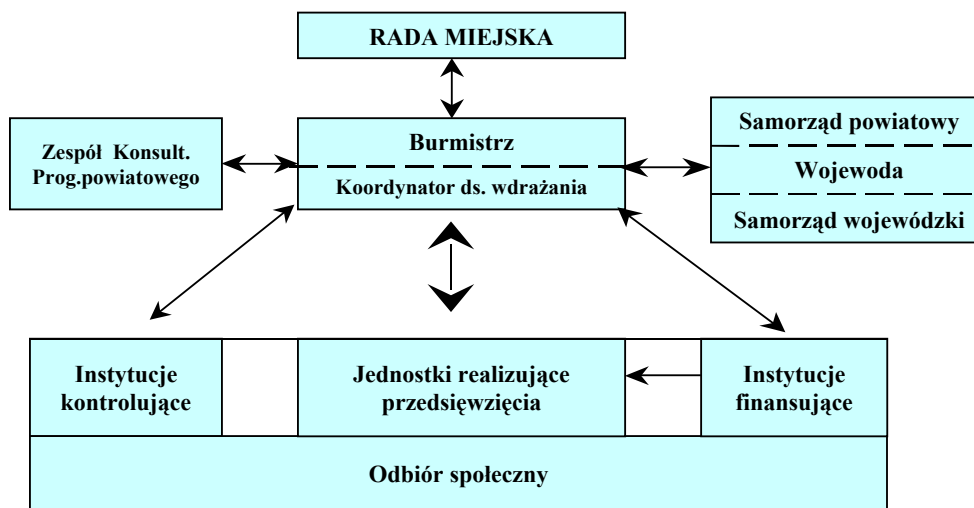
Podstawową zasadą realizacji programu ochrony środowiska powinna być zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szansę na skuteczne wdrożenie Programu daje dobra organizacja zarządzania nim.

Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji Programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem
- Podmioty realizujące zadania programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu.
- Społeczność gminy jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Schemat zarządzania Programem przedstawia Rysunek 6.

Rysunek 6. Schemat zarządzania Programem

Główna odpowiedzialność za realizację Programu spoczywa na Burmistrzu, który składa Radzie Miejskiej raporty z wykonania Programu. Burmistrz współdziała z organami administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego oraz powiatowego, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa, Powiatu Pilskiego, a także Burmistrza Miasta i Gminy Wyrzysk znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań programu (poprzez WFOŚiGW w Poznaniu, PFOŚiGW w powiecie oraz GFOŚiGW w gminie).

Ponadto Burmistrz współdziała z instytucjami administracji specjalnej, w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (WSSE, WIOŚ), prowadzą monitoring wód (RZGW).

Wypracowane procedury i strategie powinny po ustaleniu i weryfikacji stać się rutyną i podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Następuje uporządkowanie i uczynienie samego procesu planowania i zarządzania na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji.

Jak już wspomniano wcześniej, odbiorcą Programu są mieszkańcy gminy Wyrzysk, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

5.4.3. Monitoring wdrażania Programu

Zakres monitoringu

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- Określenia stopnia wykonania przedsięwzięć / działań
- Określenia stopnia realizacji przyjętych celów
- Oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- Analizy przyczyn tych rozbieżności.

Burmistrz (poprzez koordynatora ds. wdrażania Programu) będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu, natomiast na bieżąco będzie kontrolowany postęp w zakresie wykonania przedsięwzięć zdefiniowanych w programie. Pod koniec 2005 roku nastąpi ocena realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 - 2007. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla nowej listy przedsięwzięć, obejmujących okres 2006 - 2009. Ten cykl będzie się powtarzał co każde dwa lata, co zapewni ciągły nadzór nad wykonaniem Programu.

W cyklach czteroletnich będzie oceniany stopień realizacji celów ekologicznych (określonych w tym dokumencie dla okresu do 2011 roku). Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie "Prawo ochrony środowiska", a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska. Wynikającymi z zapisów ustawy są następujące działania:

- Ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata)
- Aktualizacja listy przedsięwzięć (co dwa lata)
- Aktualizacja polityki ochrony środowiska, tj. celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata).

Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Poniżej (Tabela 30.) zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

Określenie wskaźników wymaga posiadania odpowiednich informacji:

- Pochodzących z monitoringu środowiska (WIOŚ), danych Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody i danych znajdujących w zasobach gminy (grupa A).
- Pochodzących z przeprowadzenia odpowiednich badań społecznych (grupa B), np. raz na 4 lata. Badania te powinny być prowadzone przez wyspecjalizowane jednostki badania opinii społecznej. Mierniki społecznych efektów programu są wielkościami wolnozmiennymi. Są wynikiem badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów programu przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do Urzędu Miejskiego.

W oparciu o analizę wskaźników grupy A i grupy B będzie możliwa ocena efektywności realizacji "Programu ochrony środowiska" a w oparciu o tą ocenę – aktualizować program.

Tabela 30. Wskaźniki monitorowania celów Programu

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy (2002 r.)	
		powiat	Gmina Wyrzysk
A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko			
1.	% ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków	69,6%	39%
2.	Wskaźnik zwodociągowania %	98%	89%
3.	Ilość zużytej wody/1 mieszkańca w ciągu roku (m ³)	36,4	24,6
4.	Lesistość %	28,1	12%
5.	Udział terenów objętych ochroną prawną %	41,9%	60%
6.	Pomniki przyrody (szt)	140	16
7.	Powierzchnia terenów zdegradowanych (ha)	b.d.	b.d.
B. Wskaźniki świadomości społecznej			
1.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska wg oceny jakościowej	b.d.	średni
2.	Ilość skarg zgłaszanych przez mieszkańców / rok	b.d.	b.d.

5.4.4. Harmonogram wdrażania Programu

Tabela 31 przedstawia harmonogram wdrażania „Programu Ochrony Środowiska ...”. Harmonogram ten ujmuje cyklicznie prowadzone działania opisane wcześniej.

Należy jednak zaznaczyć, iż możliwe są modyfikacje tego harmonogramu w zależności od oceny postępów w zakresie osiągania celów i zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Tabela 31. Harmonogram wdrażania "Programu ochrony środowiska ..."

Lp.	Zadania	Rok	2004	2005	2006	2007	Itd.
1.	Program ochrony środowiska dla gminy Wyrzysk						
	a)Cele do 2011 roku i kierunki działań	Do 2011				Do 2015	
	b)lista przedsięwzięć proponowanych do realizacji w latach 2004 -2007	2004 - 2007		2006 - 2009		2008 do 2011	
2.	Monitoring						
2.1.	Monitoring środowiska						
2.2.	Monitoring polityki środowiskowej						
	• Mierniki efektywności Programu						
	• Ocena realizacji listy przedsięwzięć						
	• Raporty z realizacji Programu						
	• Ocena realizacji celów do 2011 roku (2015, itd.) i kierunków działań						

5.5. Główne działania w ramach zarządzania Programem

W oparciu o poprzednie paragrafy niniejszego rozdziału, Tabela 32 przedstawia najważniejsze działania w ramach następujących zagadnień: wdrażanie "Programu ochrony środowiska" (koordynacja, weryfikacja celów ekologicznych, strategii ich i listy przedsięwzięć, współpraca z różnymi jednostkami), edukacja i komunikacja ze społeczeństwem. Dla każdego zagadnienia wskazano instytucje uczestniczące w realizacji wyszczególnionych działań.

Tabela 32. Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem

Lp.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2003 – 2006	Instytucje
1.	Wdrażanie "Programu ochrony środowiska ..."	<ul style="list-style-type: none"> – Koordynacja wdrażania "Programu ..." – Współpraca z różnymi jednostkami – Ocena wdrożenia przedsięwzięć (2x, 2005 i 2007) – Ocena realizacji i weryfikacja celów ekologicznych i kierunków działań (1x, 2007) – Raporty o wykonaniu Programu (2x, 2005 i 2007) 	Burmistrz, Zarząd Powiatu, Inne jednostki wdrażające Program
2.	Edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem, System informacji o środowisku	<ul style="list-style-type: none"> – Większe wykorzystanie mediów (prasa, telewizja, internet) w celach informowania społeczeństwa o podejmowanych i planowanych działaniach z zakresu ochrony środowiska, w tym realizacji programu – Stosowanie systemu "krótkich informacji" o środowisku (wydawanie ulotek i broszur informacyjnych) – Szersze włączenie organizacji pozarządowych w proces edukacji ekologicznej i komunikacji ze społeczeństwem 	Samorząd Gminny Zarząd Powiatu Organizacje pozarządowe
3.	Monitoring stanu środowiska	Zgodnie z wymaganiami ustawowymi Informacje o stanie środowiska w gminie	WIOŚ, WSSE Burmistrz

6. WYKAZ SKRÓTÓW

b.d. – brak danych

b.k.d. – bez kosztów dodatkowych

BOŚ - Bank Ochrony Środowiska

EBOiR – Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju

GDDK – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych

GFOŚiGW – Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

GUS – Główny Urząd Statystyczny

GZWP – Główny Zbiornik Wód Podziemnych

KDPR – Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej

KDPR – Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej

LOP - Liga Ochrony Przyrody

NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

NON – nie odpowiadająca normom

PFOŚiGW – Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

RZGW – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej

UE – Unia Europejska

UM- Urząd Miejski

WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu

WODR – Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego

WZMiUW – Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych

7. WYKORZYSTANE MATERIAŁY

1. Materiały konkursowe II edycji konkursu na najlepiej rozwiązaną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich
2. Materiały konkursowe na I edycję Wielkiego Konkursu NFOŚiGW pt. „Nasza Gmina w Europie”
3. Ochrona Środowiska 2002, GUS, Warszawa 2002.
4. Ochrona Środowiska 2003, GUS, Warszawa 2003.
5. Ogólno dostępne strony internetowe
6. Program Ochrony Środowiska dla powiatu pilskiego na lata 2004 - 2011, Rada Powiatu w Pile, 2004 r.
7. Program ochrony środowiska województwa wielkopolskiego na lata 2002 - 2010, Sejmik Województwa Wielkopolskiego, 2002 r.
8. Rocznik Statystyczny województwa wielkopolskiego 2003, US w Poznaniu, 2003 r.
9. Stan środowiska w województwie wielkopolskim w 2000, 2001 i 2002 roku, Biblioteka Monitoringu Środowiska w Poznaniu.
10. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Wyrzysk 2001 - 2010,
11. Ważniejsze dane o podregionach, powiatach i gminach województwa wielkopolskiego 2003, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Poznań 2003.

